

Verslumo ugdymas:

ugdytojo vadovas

Verslumo ugdymas:

ugdytojo vadovas

Briuselis

Šis leidinys finansuojamas pagal Konkurencingumo ir inovacijų bendrąją programą, kuria siekiama skatinti Europos įmonių konkurencingumą.

Leidėjas:

Entrepreneurship 2020 Unit
Directorate-General for Enterprise and Industry
European Commission
B-1049 Brussels
Entr-entrepreneurship@ec.europa.eu

TEISINIS PRANEŠIMAS

Nei Komisija, nei joks asmuo, veikiantis jos vardu, negali būti laikomas atsakingu už tai, kaip gali būti panaudota šiame leidinyje pateikiama informacija, ar už klaidas, kurių gali pasitaikyti, nors leidinys kruopščiai rengtas ir tikrintas. Šiame leidinyje pateikta nuomonė ir pozicija nebūtinai atitinka Europos Komisijos nuomonę ar poziciją.

Viršelio nuotrauka © Colorscurves | Dreamstime.com
Fono nuotraukos © Dreamstime.com, Istockphoto.com

ISBN 978-92-79-30917-5
doi:10.2769/51700

© Europos Sąjunga, 2014

Jei nenurodyta kitaip, leidžiama atgaminti nurodžius šaltinį.
Naudoti ar atgaminti trečiosios šalies medžiagą, kurios autorių teisės saugomos, galima gavus autorių teisių turėtojo (-ų) leidimą.

Verslumo ugdymas: ugdytojo vadovas

Šis vadovas parengtas 2013 m. Europos Komisijos Įmonių ir pramonės generalinio direktorato užsakymu.

Santrauka:

Įmonių ir pramonės generalinis direktoratas ir Švietimo ir kultūros generalinis direktoratas 2012 m. surengė du tarptautinius renginius, kurių tikslas – rengti mokytojus ugdyti verslumą. Šie renginiai įvyko 2012 m. gegužės mėn. Dublino (Airija) ir 2012 m. rugsėjo mėn. Brdo (Slovėnija). Siekta, kad šiuose renginiuose susitikę mokytojų rengimo ir verslumo mokymo proceso dalyviai pristatytų savo gerą patirtį, pasidalytų idėjomis ir vieni iš kitų pasimokytų.

Abiejuose renginiuose dalyvavo maždaug 170 delegatų iš daugiau kaip 30-ies šalių – ES valstybių narių, narystės joje siekiančių šalių ir šalių partnerių. Ekspertai juose pristatė metodikas ir gaires, o mokyklų, mokytojų rengimo įstaigų, nevyriausybinių ir profesinio mokymo paslaugas teikiančių organizacijų specialistai supažindino su savo metodais, programomis ir projektais. Praktiniuose seminaruose ir grupiniuose užsiėmimuose buvo svarstomos naujoviškos idėjos. Aprėpta daugybė įvairių su verslumo ugdymo įtraukimu į mokytojų rengimo procesą susijusių veiklos sričių.

Šiame vadove siekiama platesnei auditorijai pristatyti rinkinius abiejuose renginiuose apžvelgtos įkvepiančios patirties pavyzdžius. Atskleidžiama, kas šiais pavyzdiniais atvejais paskatino veikti ir kas nulėmė sėkmę, ir nurodoma, kur kreiptis, kad sužinotumėte daugiau.

Remiantis šia medžiaga pateikiamos kelios praktinės rekomendacijos, suformuluotos po abiejų renginių; taip tikimės paskatinti specialistus imtis iniciatyvos ir toliau savo darbu siekti, kad mokytojai įgytų gebėjimų ugdyti verslumą.

Leidinį parengusi organizacija:

Šį vadovą Europos Komisijos Įmonių ir pramonės generalinio direktorato užsakymu 2013 m. parengė *ICF GHK | GHK Consulting Ltd.*

Pratarmė

Remti verslumą dabar yra kaip niekad svarbu. Mokyklose, profesinio rengimo įstaigose ir universitetuose gerinant verslumo ugdymą bus padedama mūsų ekonomikai tapti verslesnei ir dinamiškesnei. Ugdant verslumą iš tiesų bus ne tik skatinama steigti socialines įmones ir pradėti verslą – jauni mas turės daugiau galimybių įsidarbinti ir puoselės *verslumą* socialinio, viešojo ir privačiojo sektorių organizacijose. Todėl investavimas į verslumo ugdymą yra viena naudingiausių investicijų Europoje: tyrimais atskleista, kad verslumo ugdymo programose dalyvavę mokiniai ir studentai vėliau gyvenime imasi verslo 3–6 kartus dažniau negu tie, kurių verslumas nebuvo ugdomas.

Veiksmų plane „Verslumas 2020“ ir komunikate „Švietimo persvarstymas“ Europos Komisija pabrėžė, kad verslumo ugdymą reikia integruoti į visus švietimo, taip pat neformaliojo mokymosi, sektorius. Abiejuose dokumentuose valstybės narės raginamos suteikti galimybę visiems jaunuoliams įgyti praktinės verslumo patirties iki privalomojo ugdymo pabaigos ir pabrėžiama patirtinio mokymosi svarba švietimo ir mokymo procesui. Švietimas priklauso valstybių narių kompetencijai, tačiau Europos lygmens veiksmams galima remti valstybių narių pastangas padėti savo švietimo darbuotojams prisitaikyti, juos geriau įdarbinti, šviesti ir ugdyti.

Tai gali būti tiek sisteminio poveikio veiksmų finansavimas, ypač pagal pasiūlytą programą „Erasmus+“, tiek tarpusavio mokymosi politikos ir praktikos rėmimas. Neseniai įsteigtas Europos inovacijų ir technologijos institutas taip pat padeda keisti mąstyseną orientuojantis į verslumo kultūrą, o jo žinių ir inovacijų bendrijos (ŽIB) jau turi savo magistrantūros ir doktorantūros studijas su svarbia verslumo dimensija.

Mokytojams tenka pagrindinis vaidmuo, nes nuo jų labai priklauso besimokančių asmenų pasiekimai. Reflektyvūs mokytojai nuolat stebi šio darbo praktiką, ją keičia atsižvelgdami į norimus mokymosi rezultatus ir derina prie individualių besimokančiojo poreikių. Verslumas yra bendroji kompetencija, todėl nebūtinai susiejamas su konkrečiu mokomuoju dalyku – jį ugdant svarbiausia mokytis iš patirties ir dalyvauti projektuose. Mokytojai neteikia besimokantiejiems parengtų atsakymų, o padeda jiems patiems tirti, užduoti reikiamus klausimus ir rasti geriausius atsakymus į juos. Kad galėtų suteikti savo mokiniams įkvėpimo ir padėtų ugdyti verslų jų požiūrį, patys mokytojai turi turėti daug įvairių kūrybiškumui ir verslumui svarbių gebėjimų; jiems reikia, kad mokyklos aplinkoje būtų skatinamas kūrybiškumas ir drąsa rizikuoti, o į klaidas būtų žiūrima kaip į vertingas pamokas. Mokyklų vadovų ir mokytojų, tiek pradedančių dirbti, tiek ilgametį darbo

stažą turinčių, gebėjimų ugdymą valstybės narės turėtų laikyti prioritetu.

Komisija deda vis daugiau pastangų, kad sustiprintų mokytojo profesiją, taip pat atkakliau ragina valstybes nares ir pačius švietimo srities atstovus imtis reformų, kad veiksmingiau mokant ir rengiant mokytojus pagerėtų mokymosi kokybė, nes jokia reforma nebus sėkminga, jeigu joje nuo pradžios iki galo nedalyvaus patys mokytojai ir mokytojų rengėjai.

Šis vadovas parengtas po mokytojų ir ekspertų susitikimų dviejuose praktiniuose seminaruose (vadinamosiose „laboratorijose“), surengtuose siekiant Europos lygmeniu dalytis sukaupta patirtimi ir apsvarstyti, kokiais būdais geriausia šviesti mokytojus ir padėti jiems savo klasėse imtis verslumu grindžiamų projektų ir metodų. Vadovas sudarytas iš šiųose seminaruose išsakytų idėjų ir pavyzdžių, juo siekiama plačiau pasidalyti šia įkvepiančia patirtimi. Tikimės, kad jis jums patiks ir bus naudingas.

Antonio Tajani

Marius Vainorius

Turinys

Ižanga	7
Sąvokų rodyklė	8
Koks turi būti verslumą ugdantis mokytojas?	9
Kas padės mokytojus išmokyti verslumo?	10

Pirminio mokytojų rengimo praktikos pavyzdžiai 13

Pirminis mokytojų rengimas: svarbiausios iš pavyzdžių išmoktos pamokos	14
‣ Verslumą ugdančių mokytojų rengimo įstaigos	16
‣ Būsimų mokytojų rengimo ugdyti verslumą programos	26
‣ Verslaus ar naujoviško mokymo metodai ir pedagogika	36
‣ Tinklų kūrimas ir dalijimasis gerąja patirtimi	48

Tęstinio profesinio tobulinimosi praktikos pavyzdžiai 51

Tęstinis profesinis tobulinimasis: svarbiausios iš pavyzdžių išmoktos pamokos	52
‣ Verslumą ugdančios mokyklos	54
‣ Programos, kuriomis dirbantys mokytojai rengiami ugdyti verslumą	58
‣ Su verslumu ugdymu susiję naujoviški mokymo metodai ir koncepcijos	72
‣ Tęstinio profesinio tobulinimosi paslaugų teikėjų aprėpties strategijos	82
‣ Dirbančių mokytojų nuolatinio rėmimo iniciatyvos	88

Rodyklė	96
---------	----

Įžanga

Remiant Europos produktyvumą ir ekonomikos augimą nepaprastai svarbu investuoti į švietimą ir specialistų rengimą. Europai reikia kūrybingų ir naujoviškų verslininkų; jai reikia lanksčios ir ištvermingos, būtinus gebėjimus ir bendrąsias kompetencijas turinčios darbo jėgos.

Europos Komisija pripažįsta, kad verslumo ugdymas yra priemonė, galinti padėti ugdyti verslesnį jaunimą; toks ugdymas apima visose gyvenimo srityse reikiamų kompetencijų vystymą, o ne tik mokymąsi, kaip užsiimti verslu. Verslumo ugdymas – tai visų formų mokymasis, švietimas ir rengimas, padedantis stiprinti verslumo dvasią, kompetenciją ir atitinkamą elgesį siekiant naudoti verslui ir ne tik jos.

2012 m. lapkričio mėn. Europos Komisija paskelbė komunikatą „Švietimo persvarstymas. Investavimas į gebėjimus siekiant geresnių socialinių ir ekonominių rezultatų“. Šia politikos iniciatyva pabrėžiama, kad siekiant tenkinti XXI a. gebėjimų reikmes reikia stengtis ugdyti tokius universaluosius gebėjimus kaip verslumą, ir išskiriami tokie gebėjimai, kaip kritinis mąstymas, iniciatyvumas, problemų sprendimas, bendradarbiavimas. Šiems verslumo gebėjimams reikėtų skirti daugiau dėmesio, nes jie ne tik padeda versliai veikti, bet ir didina jaunimo galimybes įsidarbinti.

„Valstybės narės turėtų puoselėti verslumo gebėjimus naujais ir kūrybiškais mokymo(si) būdais nuo pat pradinės mokyklos, o vidurinėse ir aukštesiose mokyklose itin daug dėmesio skirti verslininkystei kaip galimai profesinei veiklai. Realaus gyvenimo patirtis, įgyjama mokantis spręsti problemas ir bendraujant su įmonėmis, turėtų būti neatskiriama nuo visų mokomųjų dalykų ir visų švietimo lygmenų. **Kiekvienam jaunuoliui privalomojo švietimo sistemoje turėtų būti suteikta galimybė atlikti bent vieną praktiką įmonėje.**“*

Tai reiškia, jog švietimo ir specialistų rengimo sektoriuje reikia stengtis užtikrinti, kad šiuo metu Europoje besimokantis jaunimas vystytų savo verslumo gebėjimus ir turėtų progų įgyti praktinės verslumo patirties. Svarbu, kad tai vyktų visais švietimo lygmenimis – nuo vaikų darželio iki aukštosios mokyklos.

Žinoma, pagrindinis vaidmuo tenka mokytojams ir jų rengėjams. Jie yra mokymosi pagalbininkai ir idėjų skleidėjai. Jie vadovauja mokymosi procesams ir gali padėti besimokantiems asmenims tapti verslesniems – įgyti konkrečių žinių, gebėjimų ir nuostatų.

Mokytojai ir jų rengėjai taip pat turi turėti galimybę įgyti reikalingų žinių, gebėjimų ir nuostatų, kad galėtų ugdyti verslumą ir padėtų įgyti verslumo gebėjimų. Kiekvienam būsimam ir esamam mokytojui bent kartą per jo profesinį gyvenimą turėtų būti suteikta proga sužinoti, kokios yra svarbiausios verslumo mokymosi ir ugdymo temos bei metodai.

Europos Komisija paskelbė kelis politikos dokumentus apie tai, kaip įgyvendinti verslumo ugdymą (pavyzdžiui, Oslo darbotvarkė „Europos verslumo ugdymas“), ir pradėjo politikos formuotojų diskusijas keliose aukšto lygio svarstymo grupėse. **Visuose šiuose dokumentuose ir diskusijose daug dėmesio skirta visos Europos mokytojų pirminio rengimo ir tęstinio profesinio tobulinimosi veiklai**.**

2012 m. Įmonių ir pramonės generalinis direktoratas ir Švietimo ir kultūros generalinis direktoratas surengė du tarptautinius renginius, kurių tikslas buvo rengti mokytojus ugdyti verslumą. Šie renginiai įvyko 2012 m. gegužės mėn. Dubline (Airija) ir 2012 m. rugsėjo mėn. Brdo (Slovėnija). Siekta, kad šiuose renginiuose susitikę mokytojų rengimo ir verslumo ugdymo dalyviai pristatytų savo gerą patirtį, pasidalytų idėjomis ir vieni iš kitų pasimokytų.

Abiejuose renginiuose dalyvavo maždaug 170 delegatų iš daugiau kaip 30-ies šalių – ES valstybių narių, narystės joje siekiančių šalių ir šalių partnerių. Ekspertai juose pristatė metodikas ir gaires, o mokyklų, mokytojų rengimo įstaigų, nevyriausybinių ir profesinio mokymo paslaugas teikiančių organizacijų specialistai supažindino su savo metodais, programomis ir projektais. Praktiniuose seminaruose ir grupiniuose užsiėmimuose buvo svarstomos naujoviškos idėjos. Iš viso aprėpta daugybė įvairių su verslumo ugdymo įtraukimu į mokytojų rengimo procesą susijusių veiklos sričių.

Šiame vadove siekiama platesnei auditorijai pristatyti rinkinius abiejuose renginiuose apžvelgtos įkvepiančios patirties pavyzdžius. Atskleidžiama, kas šiais pavyzdiniais atvejais paskatino veikti ir kas nulėmė sėkmę, ir nurodoma, kur kreiptis, kad sužinotumėte daugiau.

Remiantis šia medžiaga pateikiamos kelios praktinės rekomendacijos, suformuluotos po abiejų renginių; taip tikimės paskatinti specialistus imtis iniciatyvos ir toliau savo darbu siekti, kad mokytojai gebėtų ugdyti verslumą.

* Europos Komisija, 2012, *Rethinking Education: Investing in skills for better socio-economic outcomes*: http://ec.europa.eu/education/news/rethinking/com669_en.pdf

** http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/education-training-entrepreneurship/index_en.htm

Sąvokų rodyklė

	Pirminis mokytojų rengimas	Tęstinis profesinis tobulinimasis		Pirminis mokytojų rengimas	Tęstinis profesinis tobulinimasis
Absolventų įtraukimas	35		Pažeidžiamos bendruomenės		69
Aprėpties strategijos		83, 85, 87	Pradinė mokykla	43	
Atestavimas	23, 33, 49	85	Praktiniai metodai		65, 87
Bendradarbiavimas	19, 29, 37, 41, 49	55, 63, 79, 81, 85, 95	Problemų sprendimas	29	77
Būsimų mokytojų rengimas	27, 29, 31, 33, 35		Procesiniai metodai	39	
Dailė ir dizainas	19		Profesijos mokymasis		79
Dirbančių mokytojų kvalifikacijos tobulinimas		59, 63, 65, 67, 69, 71	Projektinis darbas	17, 25, 43	73, 77
Gebėjimų pripažinimas	45		Rėmimo iniciatyvos		93, 95
Integracija į mokymo programą	45		Sąmoningumo ugdymas		59, 71, 89, 93
Integruotas	21, 23, 25, 31, 33	55, 57, 67, 91	Sąmoningumo ugdymo strategijos		87
Kūrybiniai partneriai		67	Standartizavimas		91
Kūrybiškas mąstymas		75	Tarpdalykiškumas	27	
Mokymasis iš verslininkų	35		Tinklų kūrimas	49	
Mokymo medžiaga		61, 73, 75, 93, 95	Tvarus vystymasis	27	
Mokymo priemonės		71	Verslo planavimas		83
Mokymo priemonių rinkinys		83	Verslo simuliacijos		63
Mokymo programa		69	Verslumą ugdančios mokyklos		55, 57
Mokymosi rezultatai	31		Verslumą ugdanti įstaiga	17, 19, 21, 23, 25	
Mokytojai kaip klientai	39		Verslumo mokymas	37, 39, 41, 43, 45	
Mokytojų rengėjų rengimas	31, 61		Verslumo planai		65
Muzika ir kūrybiškumas	37		Virtualusis mokymasis		61
Naujoviškas mokymas	47	73, 75, 77	Visos mokyklos požiūris	21	
Naujoviški mokymo metodai		79, 81, 87	Vyriausybės parama	47	
Nuolatinis rėmimas		89, 91	Žinių perdavimas		81
Pagrindiniai principai	47				
Pasiekimai		57, 59			
Patirtinis mokymasis	41	89			

Koks turi būti verslumą ugdantis mokytojas?

Verslumą ugdantis mokytojas

Verslumą ugdantys mokytojai jaučia aistrą mokyti. Jie geba įkvėpti kitus, yra plačių pažiūrų ir pasitikintys savimi, lankstūs ir atsakingi, o kartais – ir nusistovėjusių taisyklių laužytojai. Jie atidžiai išklauso, geba panaudoti ir „parduoti“ idėjas ir gali dirbti orientuodamiesi į mokinius ir praktinę veiklą. Jie sugeba dirbti komandoje ir turi gerų ryšių.

Jie stengiasi sumažinti švietimo ir ekonomikos atotrūkį ir mokydami pasitelkia į pagalbą išorės specialistus, daugiau dėmesio skirdami gyvenimo patirčiai. Jie visada aptaria nagrinėjamos temos ekonominį aspektą, savo pamokose daug reikšmės teikia su verslu susijusiems dalykams ir siekia, kad tai būtų daroma ir kitose disciplinose.

Jie laikosi lankstaus mokymo plano, kurį derina prie poreikių, ir teikia pirmenybę tarpdalykiniam mokymui bei projektiniam mokymui, o praktinio mokymo medžiaga naudojasi mieliau nei vadovėliais. Jie pabrėžia komandinių procesų ir santykių grupėje svarbą ir supranta, kad klasė kartais gali virsti „konfrontacijos arena“, kai leidžiama atsiskleisti įvairovei – skirtingoms nuomonėms, atsakymams į klausimus ir problemų sprendimo būdams bei refleksijoms apie mokymosi procesą.

Verslumą ugdantys mokytojai ne tiek moko, kiek padeda. Jie remia individualų mokymosi procesą ir padeda ugdyti asmenines kompetencijas.

Verslumo mokymo, kaip jis suprantamas dabar, pagrindą sudaro keli pasikartojantys aspektai:

- verslumo ugdymas yra daugiau negu rengimas užsiimti verslu. Tai verslumo nuostatų ir gebėjimų ugdymas bei žinių gilinimas – trumpai tariant, pagalba besimokančiajam įgyvendinti savo idėjas;
- mokytojai negali išmokyti verslumo, jei patys nėra verslūs;
- ugdant verslumo kompetencijas reikia stengtis aktyviais metodais atskleisti besimokančiųjų kūrybiškumą ir naujoviškumą;
- verslumo kompetencijas ir gebėjimus galima įgyti ar išsiugdyti tik remiantis praktine patirtimi – mokantis iš gyvenimo;
- verslumo gebėjimus galima ugdyti mokant visų arba kurio nors vieno atskiro dalyko;
- ugdant verslumą dėmesio centre turėtų būti ne tik verslininkai, bet ir verslūs darbuotojai, atsižvelgiant į tai, kad dauguma besimokančiųjų savo įgytus verslumo gebėjimus panaudos dirbdami įmonėse ar viešosiose įstaigose;
- siekiant, kad verslumo ugdymas būtų išties veiksmingas, reikia nustatyti, kokie mokymosi rezultatai siejami su verslumu, ir atitinkamus

vertinimo metodus bei kokybės užtikrinimo procedūras visais švietimo lygmenimis. Jie turėtų būti tokie, kad padėtų patiemis mokytojams įgyti daugiau verslumui svarbių žinių, ugdyti verslumo gebėjimus ir nuostatas;

- reikėtų stengtis, kad verslumo ugdymo darbotvarkė būtų svarbi ne tik mokytojų rengimo institucijoms, ją perimtų įmonės ir plačioji visuomenė;
- mokytojai ir mokyklos savo tikslų nepasieks, jei nebendradarbiaus ir nepalaikys partnerystės ryšių su kolegomis, įmonėmis ir kitais suinteresuotaisiais subjektais.

Kas padės mokytojus išmokyti verslumo?

Yra kelios būtinos sąlygos, svarbios visiems pirmiau išvardytiems siekiams.

Geras pirminis mokytojų rengimas

Būsimiems mokytojams reikėtų suteikti galimybę jau pirminio rengimo etapu mokytis verslumo. Studijuodami institucijoje, kurioje skatinamas verslumo ugdymas plačiąja prasme, būsimi mokytojai vysto savo pačių naujoviškumą ir verslumą skatinančius gebėjimus ir kuria atitinkamus metodus. Tokie mokytojai, kurie išmano verslumo principus jau pradėdami dirbti, geba ir kituose įžiebtį verslumo „ugnelę“ bei įkvėpti mokinius nuo pat savo profesinės karjeros pradžios.

Mokytojų rengimo įstaigos, turinčios verslumo ugdymo strategiją ir viziją

Mokytojų rengimo įstaigoms yra naudinga turėti misiją ir aiškią viziją, kaip verslumo ugdymo strategijos gali padėti siekti organizacinių tikslų. Verslumo ugdymą galima integruoti į visą studijų programą pagal horizontalų požiūrį, jį laikant ne atskiru dalyku, o bendrąja kompetencija, svarbia kiekvieno mokytojo kvalifikacijai.

Verslumą ugdančių mokytojų rengimo programos pagal naujus pedagoginius metodus

Norint būti versliam, būtina aktyviai mokytis. Reikėtų taikyti šiuolaikiškus pedagoginius (pavyzdžiui, projektinio mokymosi, aktyvaus ar savarankiško mokymosi) metodus, kuriuos galima išbandyti per tam skirtas programas; įgyta gerą patirtimi mokytojų rengėjai turėtų dalytis tarpusavyje, kad ji taptų neatsiejama kasdienio pedagoginio darbo dalimi. Visi studentai turėtų galėti mokytis netradicinėje aplinkoje (iš gyvenimiškų situacijų ir ne auditorijoje).

Kokybiškas tęstinis profesinis tobulinimasis

Siekiant padėti verslumą ugdantiems mokytojams ir užtikrinti, kad tie, kurie neturėjo galimybės mokytis verslumo pirminio rengimo etape, galėtų užpildyti spragas susipažindami su naujausiais šios srities pasiekimais, svarbu turėti kokybiškas mokytojų tęstinio profesinio tobulinimosi programas.

Darbas mokykloje, kurioje vertinama verslumo dvasia, ir veiksminga tikrųjų mokyklos lyderių parama

Verslumą ugdanti mokykla turi viziją, kokie bus jos poreikiai ateityje; joje aiškiai suprantama, kaip verslumo ugdymas įsilies į bendrąją ugdymo programą ir mokyklos plėtros planą. Bus sunku pasiekti, kad sustiprintas verslumo ugdymas per pirminį mokytojų rengimą duotų didesnės naudos, jeigu mokytojai vėliau pateks dirbti į tokias mokyklas, kuriose nepuoselėjama verslumo ugdymo koncepcija. Verslumą ugdantiems mokytojams yra svarbi veiksminga tikrųjų mokyklos lyderių parama.

Bendruomenės partneriai

Paramos sistemos yra labai svarbios pažangai. Mokyklos ir mokytojų rengimo institucijos turėtų užmegzti ryšius ir sistemingai bendradarbiauti su verslo įmonėmis ir bendruomenės organizacijomis, kurios prisidėtų prie jų verslumo ugdymo programų.

Verslumo mokymo tinklai

Siekiant užtikrinti nuolatinę kokybę, verslumo mokymo ir mokymosi procese dalyvaujantys mokytojai turėtų plėtoti tinklą, reguliariai susitikti ir dalytis savo patirtimi, praktinėmis žiniomis ir medžiaga.

Visi aptarti komponentai yra vieni su kitais susiję. Siekiant tvarumo ir ilgalaikio poveikio reikia dirbti visose srityse. Lyderystė, vizija ir paskatos – svarbiausi dalykai visais lygmenimis.

Tokie yra bendrieji principai, kuriuos kiekviena institucija turi perimti ir pritaikyti sau. Europos šalių vyriausybės, institucijos, mokyklos ir suinteresuotieji subjektai yra pasiekę nevienodos pažangos diegdami verslumo mokymo(si) praktiką. Kai kurios valstybės jau prieš daugelį metų paskelbė visapusiško verslumo ugdymo visais švietimo lygmenimis strategiją, o kitos dar tik žengia pirmuosius žingsnius, mokymas(is) jose dar beveik nesiejamas su verslumo principais ir institucijos retai remia šios srities veiksmus. Tai reiškia, kad visose minėtose srityse reikia pagal poreikius nuspręsti, ką daryti kiekvienu konkrečiu atveju.

Sprendimų mastas taip pat gali būti nevienodas. Vienoje šalyje gali būti įmanomi nacionalinio lygmens sprendimai, o kitoje svarbia pažanga galima laikyti ir nedidelio masto veiksmus bandomojoje mokykloje.

Iš šiame vadove pateiktų rinktinių įkvėpiančių pavyzdžių matyti, kad per mažų projektų ir veiksmų nebūna. Daugelis svarbių pavyzdžių yra susiję su veikla, kuri iš pradžių buvo nedidelio masto ir vėliau sėkmingai išplėtotą.

Todėl šį vadovą reikėtų vertinti kaip kvietimą nebijoti rizikuoti, būti kūrybiškiems ir naujoviškiems, plėtoti idėjas ir imtis veikti – kitaip tariant:

būkime verslūs!

Pirminio mokytojų rengimo praktikos pavyzdžiai

Pirminis mokytojų rengimas: svarbiausios iš pavyzdžių išmoktos pamokos

Siekiant tikslo, kad verslumo ugdymas taptų nuolatine pirminio mokytojų rengimo dalimi, Europai reikia:

Verslumą ugdančių mokytojų rengimo įstaigų, turinčių savo viziją ir strategiją:

- verslumą ugdančių mokytojų rengimo institucija turi aiškią švietimo koncepciją, pagal kurią siekia **ugdyti savo studentų, būsimų mokytojų, gebėjimą parengti mokinius gyventi ateities pasaulyje**. Ši samprata integruota į visą mokymo programą;
- verslumas yra **neatsiejamas nuo aukštosios mokyklos kultūros ir misijos**;
- verslumą ugdančių mokytojų rengimo institucija turi ateities reikmių viziją; joje **aiškiai suprantama, kaip verslumo ugdymas įsilies į bendrąją ugdymo programą ir plėtros planą**;
- verslumą ugdanči institucija **ieško tinkamų žmonių**, juos įdarbina ir suteikia **erdvės jų idėjoms plėtoti**;
- versli mokytojų rengimo institucija remia **mokymosi praktinį komponentą**, paremtą solidžiu teoriniu pagrindu;
- verslumo ugdymas **horizontaliuoju požiūriu ir kaip tarpdalykinis studijų dalykas** integruojamas į visą studijų programą. Jis laikomas ne atskiru mokomuoju dalyku, o kiekvieno mokytojo kvalifikacijai svarbiu gebėjimu ir talentu;
- dalyvavimas verslumo ugdymo kursuose ir veikloje yra **privalomas pagal mokymo programą**, o ne pasirenkamas užsiėmimas;
- dėstomus kursus ir dalykus reikia nuolat derinti prie **darbo rinkos poreikių**;
- verslumą ugdančios institucijos **suteikia laisvės eksperimentuoti**. Jose esama vietos naujiems mokymo metodams bei naujoviškiems projektams ir jie remiami, kad būtų sėkmingi. Mokytojų rengėjams leidžiama išbandyti naujoves, pripažįstant, kad kartais būna ir nesėkmių;
- verslumą ugdančių mokytojų rengimo institucija turi **patikimą ryšių tinklą**;
- yra būtina **aukštesniojo lygmens vadovų parama**.

Verslumą ugdančių mokytojų rengėjų:

- mokytojų rengėjai taip pat turi ugdyti verslų požiūrį į mokymą(si). Jie turi kurti **aplinką, kuri būtų palanki mokytojų rengimo** ir mokymo praktikos **inovacijoms**;
- ugdant mokytojų rengėjų verslumą kartais reikia įveikti jų pačių neigiamas nuostatas dėl to, kas yra „verslumas“. Skatinimas suvokti **socialinį verslumą kaip „pelno uždirbimą“, o ne „pelnymąsi“** gerai dera su bendraisiais mokymo idealais ir gali padėti įveikti tokį nusiteikimą;
- mokytojų rengėjams naudingi **konkretūs ir aiškiai nustatyti verslumo mokymo rezultatai**;
- mokytojų rengėjams naudinga turėti išplėtotus ir kokybiškus verslumo ugdymo **vertinimo metodus**;
- verslumą ugdančių mokytojų rengėjai savo gerą ir blogą **patirtimi dalijasi tinkluose**. Naudodamiesi savo tinklais jie taip pat informuoja valdžios institucijas ir „iš apačios į viršų“ daro įtaką politikai;
- verslumą ugdančių mokytojų rengėjai padeda **rengti praktinę ir konkrečią** verslumo ugdymo **pagalbinę medžiagą**;
- verslumą ugdančių mokytojų rengėjai **sistemiškai renka savo studentų atsiliepimus**, nes žino, kad besimokančiųjų entuziazmas ugdant verslumą yra iš tiesų svarbus.

Verslumą ugdančių mokytojų rengimo programų ir metodų būsimiems mokytojams:

- verslumą ugdančių mokytojų rengimo programomis būsimi mokytojai skatinami **gilinti žinias apie verslumą, ugdyti verslumo gebėjimus ir nuostatas**;
- verslumą ugdančių mokytojų rengimo programos padeda būsimiems mokytojams atrasti savo **mokytojo darbo misiją ir savo „portfolio“**: *ką aš noriu pasiekti kaip pedagogas? Kokių metodų, patirties ir išteklių galiu pasiūlyti?*

- remiami **aktyvus mokymasis, praktinės patirties įgijimas ir patirtinis mokymasis**. Būsiami mokytojai turi įvairių galimybių nusistatyti tikslus, planuoti mokymosi metodus ir imtis veiklos;
- būsimi mokytojai turi galimybę **aptarti, reflektuoti ir įvertinti savo mokymosi procesą**, jo metodus ir žinias: **kaip mes išmokstame to, ko išmokstame?**
- verslumo ugdymo svarba **pagrindžiama teoriniu modeliu**, padedančiu geriau jį suprasti ir įgyvendinti;
- verslumą ugdančių mokytojų rengimo programos ir metodai padeda suprasti **mokytojo kaip rėmėjo ir pagalbininko vaidmenį** – užuot pateikęs parengtus atsakymus besimokantiejiems, jis leidžia atsakymus rasti patiems;
- taikomi verslumo ugdymo metodai palieka **laiko refleksijai**, pavyzdžiui, galima savo mintis užrašyti žurnale ir reflektuoti per diskusijas vykstant mokymosi procesui ir jo pabaigoje. Per tokias refleksijas reikėtų skirti dėmesio ir pačiam mokymosi procesui, ir konkretiems mokymosi uždavinių sprendimams.

Švietimo sektoriaus, verslo bendruomenės ir kūrybos sektoriaus partnerystės ryšiai:

- verslumo ugdymui rengiant mokytojus yra naudingi **švietimo įstaigų ryšiai su verslo bendruomene**. Verslo atstovai gali padėti mokant ir mokantis verslumo įvairiais būdais: kaip ekspertai, rėmėjai, mentorai ar įtakingi draugai;
- švietimo institucijos gali iš kūrybos ir meno sričių mokytis, kaip palengvinti ir vertinti kūrybinį procesą – **kaip rasti idėjų ir jas įgyvendinti**;
- partnerystės ryšiai su mokyklomis yra naudingi, kai naujoviškas idėjas, projektus bei medžiagą reikia išbandyti praktikoje ir užtikrinti jų kokybę. Be to, toks požiūris padeda skleisti verslumo ugdymo idėją ir „parduoti“ ją būsimiems skleidėjams.

Verslumą ugdantys mokytojų rengimo metodai

Juveskiulės universitetas įtraukė privalomą verslumo ugdymą į kelis mokytojų rengimo modulius.

Verslumo ir verslo pagrindai:

- ▶ įvadinis studijų dalykas apie verslumo ugdymą „Aktyvus pilietiškumas ir verslumas“:

būsiami mokytojai susipažįsta su verslumo ugdymo sąvokomis ir pagrindais, literatūra apie verslumą ir projekto planavimu bei įgyvendinimu mokykloje arba vietos nevyriausybinėje organizacijoje. Du mokyklų projektų, kuriose dalyvavo būsiami mokytojai, pavyzdžiai:

- ▶ *Vaikų parlamentas* – veiksmingas būdas įgyvendinti mokykloje tarpdalykiškumo principą ir padėti vaikams išsiugdyti verslų požiūrį į gyvenimą. Mokiniai gali pasijusti įtakingi ir aktyvūs dalyviai;
- ▶ *„Prieš sistemą“* – parama aktyviam pilietiškumui. Šiuo projektu siekta padėti geriau aukštesniųjų klasių mokiniams išreikšti nuomonę aktualių politinių klausimų. Šiuo atveju jie surengė tam skirtą pasirodymą. Būsimų mokytojų vaidmuo buvo rūpintis susitarimais bei leidimais ir teikti paramą per visą procesą;

Veiklos rūšis: verslumą ugdančių mokytojų rengimo įstaigos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Suomija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Juveskiulės universitetas

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.jyu.fi>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Sonja Virtanen

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: sonja.virtanen@jyu.fi

Telefonas: +358 408053378

Įstaigos telefonas: +358 142601211

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: būsiami mokytojai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: pradinį mokyklų mokytojai (Suomijoje pradinė mokykla yra 1–6 klasės)

- ▶ verslumo ugdymas per technologijų ir fizinio lavinimo pamokas:
 - ▶ verslumo ugdymo per technologijos pamokas pavyzdys yra „Inkilo“ grupė. Jos siekiai buvo gebėti realizuoti idėjas, mokytis bendradarbiaujant, būti kūrybiškiems, spręsti problemas;
 - ▶ verslumo ugdymo per fizinio lavinimo užsiėmimus pavyzdys apima sporto varžybas tarp mokyklos padalinių, kurias rengiant bendradarbiauta su vietos įmonėmis;
- ▶ podiplominių studijų dalykas „Besimokančios organizacijos ir verslumo ugdymas“. Studentų dėmesys krypta nuo pedagoginės bendruomenės įmonių link – jie stebi įmones kaip besimokančias organizacijas:
 - ▶ grupės dalyviai nustatytą laiko tarpą praleidžia įmonėje stebėdami, bendraudami su darbuotojais ir kiek tik įmanoma dalyvaujant jos verslo veikloje, kad sukauptų mokymui naudingos medžiagos;
 - ▶ studentų užduotis yra, be kita ko, atlikti analizę ir pateikti rekomendacijų dėl mokymosi sistemos sukūrimo atitinkamoje įmonėje;
- ▶ 2013–2014 mokslo metais bus pradėta tarptautinė edukologijos magistrantūros studijų programa, kurios vienas privalomų kursų bus „Ugdymo naujovės ir verslumas“.

Sėkmės sąlygos

- ▶ verslumo ugdymas turėtų būti integruotas į institucijos misiją ir studijų programą.

Veiklos poveikis

- ▶ Projekto poveikis oficialiai netirtas, tačiau studentai labai palankiai atsiliepė apie jį ir teigė, kad dabar geriau supranta verslumo ugdymo svarbą.

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS

VERSLUMO UGDYMAS

PROJEKTINIS DARBAS

INTEGRUOTAS

SUOMIJA

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

Sonjos Virtanen parengtą mokytojų kolegijos pristatymą rasite čia: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/files/education/dublin/sonja_virtanen_en.pdf

Universiteto svetainėje pateikiama bendro pobūdžio informacijos apie susijusią veiklą ir keli „PowerPoint“ pranešimai apie pastarųjų dvejų metų projektus (kol kas tik suomių kalba): <https://www.jyu.fi/edu/laitokset/okl/opiskelu/yritytajyys>

„Judančios skulptūros“: meno nauda rengiant mokytojus

Dubline esanti **Nacionalinė dailės ir dizaino kolegija (NCAD)** siūlo įvairias mokytojų rengimo programas. Pirmosios pakopos studentai gali įgyti dvejopą – dailės ir pedagogikos arba dizaino ir pedagogikos – akademinį laipsnį, o baigusiesiems pirmąją studijų pakopą Pedagogikos fakultetas siūlo įvairias dailės pedagogikos magistrantūros ir doktorantūros studijas, profesinio bakalauro ir bakalauro diplomus.

Dailė ir dizainas gali būti puikūs pavyzdžiai mokantis verslumo. Tai, kaip dailininkas ir dizaineris suvokia problemą ir ją sprendžia, yra gebėjimai, kuriuos svarbu įgyti visiems besimokantiejiems. Meno kolegijos visa savo veikla diegia kritinį mąstymą ir aktyvų dalyvavimą, o sėkmingas verslas taip pat neapsieina be šių gebėjimų. Ugdant verslumą ir mokantis verslumo

bendradarbiavimas su dailės ir dizaino studijomis gali būti įvairiapusiškai naudingas. NCAD pateikė vieną konkretų praktinio bendradarbiavimo per pirminį mokytojų rengimą pavyzdį.

Į šį praktinį bendradarbiavimą įtraukiami visi pedagoginių programų studentai. Pagal vieną programą buvo kuriamos vadinamosios judančios skulptūros – jos studentams padėjo geriau pažinti Airijos istoriją, suvokti vaidinimo esmę bei galią ir ištarto žodžio vertę. Airijos nacionaliniame muziejuje surengtas didžiulių lėlių vaidinimas, įkvėptas Dublino O'Konelio gatvės skulptūrų ir jų istorijų. Svarbiausia, žinoma, yra bendradarbiavimas – tiek tarp studentų ir dėstytojų, tiek su išorės pasauliu – mokyklomis, kultūros įstaigomis ir bendruomenės grupėmis.

Veiklos rūšis: verslumą ugdančių mokytojų rengimo įstaigos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Airija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Nacionalinė dailės ir dizaino kolegija, Dublinas

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.ncad.ie>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Gary Granville

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: granvilleg@ncad.ie

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: pirminis mokytojų rengimas ir Dublino mokyklų mokiniai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: visi lygmenys

Sėkmės sąlygos

Naujoviškam mokytojų rengimui ir mokymo praktikai palanki aplinka.

Airija neseniai pranešė apie numatomą mokytojų rengimo persvarstymą – tai proga NCAD iš esmės pakeisti savo mokytojų rengimo koncepciją. Vis dėlto „pelno uždirbimo“ (o ne „pelnymosi“) sąvoka labiau dera su NCAD vartojamomis socialinio verslumo ir socialinės naudos sampratomis.

Toliau vykdoma ir šiuo metu jau yra toli pažengusi bendra ugdymo programų reforma, kurią vykdo Nacionalinė ugdymo programų ir vertinimo taryba; per šią reformą pabrėžiamas poreikis įdiegti į švietimo sistemas bendrųjų gebėjimų ugdymą ir specialų trumpą verslo kursą.

Pačiame NCAD taip pat vyksta didelės permainos; neseniai sudaryta strateginė sąjunga su Dublino universitetine kolegija. Keičiami akademiniai laipsniai – pradedama taikyti sistemą „3+2“, kad pirmosios ir aukštesnių pakopų studentai turėtų daugiau progų mokytis iš gyvenimo. Tikimasi, kad podiplominiai moksliniai tyrimai duos daugiau tiesioginės naudos pirmosios pakopos studentams.

Veiklos poveikis

Praktinis bendradarbiavimas rengiant mokytojus davė keleriopos naudos:

- ▶ gebėjimo dirbti komandoje, bendradarbiavimo ir derybų gebėjimų ugdymas;
- ▶ didesnis tarpusavio pasitikėjimas, kurį ypač stiprina toks vertinimo būdas, kai vienas pažymys rašomas visai grupei, taigi egzaminą išlaiko visi arba nė vienas.

Tai dera su visuotiniais bendraisiais gebėjimais – tvarkyti informaciją, bendrauti, sėkmingai save realizuoti, bendradarbiauti ir kritiškai mąstyti, kurių svarbą neseniai pabrėžė Nacionalinė ugdymo programų ir vertinimo taryba.

Planai išplėsti veiklą

NCAD Pedagogikos fakultetas planuoja stiprinti su bendruomeniniu verslumu susijusius savo darbo pagrindus – pradėti naują socialiai aktyvios meninės veiklos magistrantūros studijų programą, pagal kurią bus galima įgyti tęstinio ugdymo sektoriaus mokytojo kvalifikacinį laipsnį.

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS

VERSLUMĄ UGDANTI INSTITUCIJA

DAILĖ IR DIZAINAS

BENDRADARBIAVIMAS

AIRIJA

Menas mokyti laikantis savito požiūrio

Liuvono T grupės pedagogikos kolegijoje mokosi apie 1 000 studentų ir dirba 85 pedagoginiai darbuotojai. Jos misija yra „mokyti esmės per gyvenimo patirtį“. Jos tikslas – ugdyti asmenybę išreikštas trimis „E“:

- ▶ *švietimas* (angl. *Educating*) – studentų gebėjimų ugdymas pagal keturis pagrindinius Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos (UNESCO) švietimo principus: mokymasis būti, mokymasis žinoti, mokymasis veikti ir mokymasis sugyventi;
- ▶ *aplinkos kūrimas* (angl. *Engineering*) – pagalba mokytojams kurti mokymuisi palankią aplinką tam pasinaudojant savo išradingumu ir kūrybiškumu;
- ▶ *verslumas* (angl. *Enterprising*) – rezultatų siekimas remiantis lyderyste,

naujoviškumu ir drąsa.

Apskritai kolegija siekia rengti mokytojus, kurie būtų verslūs, kūrybiški ir klasiėje, mokykloje ir visuomenėje vadovautųsi lanksčiu požiūriu. Verslus mąstymas ugdomas įvairiais naujoviškais pedagoginiais metodais, tarp kurių yra, be kita ko, gebėjimais ir talentais grindžiamas mokymasis; profesinė praktika; komandinis projektinis darbas; aiški vizija ir misija; studentų atsakomybė už savo mokymosi procesus; dėstytojas – studento pagalbininkas; integruotas vertinimas; apmąstymas ir darbų aplanko (portfolio) sudarymas; informacinės ir ryšių technologijos (IRT) ir naujosios žiniasklaidos priemonės; lanksčios mokymosi trajektorijos; psichologinių ar geografinių kliūčių nebuvimas.

Veiklos rūšis: verslumą ugdančių mokytojų rengimo įstaigos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Belgija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Liuvono T grupės pedagogikos kolegija

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <https://my.groep.be>

Kontaktinis asmuo: Thu Dang Kim (dekano pavaduotojas inovacijai)

El. paštas: thu.dang@groep.be

Kontaktinio asmens telefonas: +32 16301172

Įstaigos telefonas: +32 16301030

Kiti dalyviai ar partneriai: Liuvono T grupės pedagogikos kolegija yra UNESCO Asocijuotųjų mokyklų tinklo projekto narė

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: pedagogikos profesinio bakalauro studentai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: įvairūs švietimo lygmenys: ankstyvasis ugdymas, pradinis ugdymas, pagrindinis ugdymas, pradinis ir vidurinis ugdymas ir podiplominės mentorystės ir vystymosi studijos (IEC)

Liuvono T GRUPĖS pedagogikos kolegija įvairiais projektais ir iniciatyvomis stiprina verslaus, kūrybiško mokymo praktiką. Toliau pateikti du pavyzdžiai:

- ▶ **pirma**, pagal pagrindinius UNESCO švietimo principus sudarytą podiplominių vystymosi studijų (IEC) programą gali rinktis visi bakalauro laipsnį įgiję studentai. Jos studentų auditorija yra tarptautinė, įskaitant dalyvius iš Nigerijos, Airijos, Egipto, Etiopijos, Ganos, Indonezijos, Ispanijos, Jungtinės Karalystės, Kamerūno, Kinijos, Nyderlandų, Nigerijos, Pakistano, Turkijos ir kitur. Per rudens semestrą studentai gilinasi į verslumo ugdymą; tikslas – pradėti švietimo projektus penkiose svarbiausiose UNESCO (švietimo, gamtos mokslų, socialinių ir humanitarinių mokslų, kultūros, komunikacijos ir informacijos) srityse. Pavasario semestre studentai pereina prie platesnių švietimo studijų;
- ▶ **antras gerosios patirties pavyzdys** yra „refleksija ir darbų aplanko sudarymas“ pritaikius T GRUPĖS 1995–1996 akademinius metais sukurtą darbų aplanko koncepciją. Per šį privalomą 3 metų kursą studentai sudaro savo asmeninių darbų aplanką. Pirmaisiais metais studentai mokosi atrasti ir apmąstyti savo talentus. Antraisiais metais jie atlieka savo stiprybių ir silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG; angl. SWOT) analizę, o trečiaisiais siekia įtvirtinti savo asmeninius gebėjimus ir talentus. Trečiaisiais ir paskutiniaisiais metais jie atlieka visapusišką savęs vertinimą („I AM“), per kurį, pristatydami darbo paraišką ir dalyvaudami programos baigiamajame pokalbyje, turi komisijai įrodyti, kad yra gabūs mokytojai.

Sėkmės sąlygos

Liuvono T GRUPĖS pedagogikos kolegija išskiria tris pagrindines užduotis, nuo kurių labiausiai priklauso sėkmė:

- ▶ **nustatyti savo misiją ir viziją**: sukurta aiški švietimo koncepcija, pagrįsta minėtais „trimis E“ ir pagrindiniais UNESCO principais, ir bandyta integruoti

mokyklos misiją į jos studijų programą. Taikomas horizontalus požiūris aprėpia visą studijų programą, verslumo ugdymas laikomas ne atskiru dalyku, o veikia kiekvieno mokytojo kvalifikacijai svarbiu gebėjimu ir talentu;

- ▶ **rasti tinkamų žmonių**: Liuvono T GRUPĖS pedagogikos kolegija labai stengiasi rinktis tinkamus naujus mokytojus ir tikisi, kad jie gerai atliks savo darbą; jie yra savo srities profesionalai ir, turėdami palankias sąlygas, pasiūlo gerų idėjų. Jie yra kūrybiški, išradingi, turi verslumo gebėjimų;
- ▶ **suteikti laisvės eksperimentuoti**: kad nauji mokymo metodai ir stereotipus laužantys projektai būtų sėkmingi, jiems reikia pakankamai erdvės ir paramos; mokytojai turi nebijoti išbandyti naujovių, todėl taip pat svarbu pripažinti, kad kartais būna ir nesėkmių.

Veiklos poveikis

- ▶ Liuvono T GRUPĖS pedagogikos kolegija sulaukia labai gerų atsiliepimų iš jos absolventus įdarbinusių mokyklų. Ji pabrėžia savo studentų atvirumą naujovėms (pavyzdžiui, jie susiranda darbą besivystančiose šalyse). Studentų skaičius per 15 metų išaugo penkis kartus; nuo šiol būsimi mokytojai yra geriau pasirengę rengti savo pačių mokinius ateities permainoms.

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS

VERSLUMĄ UGDANTI INSTITUCIJA

VISOS MOKYKLOS POŽIŪRIS

INTEGRUOTAS

BELGIJA

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

Thu Dang Kim parengtas kolegijos pristatymas: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/files/education/dublin/thu_dang_en.pdf

Kokybinių mokymosi rezultatų vertinimas

Šv. Marijos universitetinė kolegija siūlo mokytojų rengimo ir laisvųjų menų pirmosios pakopos studijas, taip pat įvairias podiplominių studijų programas mokytojų rengimo srityje. Šv. Marijos kolegijos verslumo ugdymo politika aiškiai minima jos misijoje ir yra priskirta prie jos akademinių, profesinių bei pilietinių vertybių. Visiems studentams suteikiama galimybė plėtoti ir išbandyti verslias idėjas per intensyvią ir interaktyvią praktinių užsiėmimų, seminarų ir paskaitų programą.

Ši programa rengiama dviem ciklais: per I ciklą (2007–2012 m.) buvo tobulinamas personalas, remiamas verslumo mokymasis ir rengiami verslumą ugdančių mokytojų kuratoriai. Per II ciklą (2012–2017 m.) bus

atnaujinamos ir tobulinamos studijų programos, pertvarkomi akademinės bakalauro programos ir plėtojama magistrantūros studijų programa.

Šv. Marijos kolegija skatina ugdyti verslumą – joje mokytojai rengiami derinti savo mokymo programas ir metodus, kad geriau parengtų jaunimą darbo rinkai. Kolegijoje kartu su bakalauro laipsniu galima gauti verslumo pažymėjimą. Kad gautų šį pažymėjimą, studentai mokosi pirmus trejus bakalauro studijų metus, o paskutinio kurso studentai gali jį įgyti pagal pagreitiną programą. Taip studentai gali ne tik įtvirtinti savo žinias ir suvokimą, bet ir išmokyti nuosekliai ir kritiškai vertinti savo mokymo praktiką verslumo mokymosi kontekste.

Veiklos rūšis: verslumą ugdančių mokytojų rengimo įstaigos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Šiaurės Airija (Jungtinė Karalystė)

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Šv. Marijos universitetinė kolegija, Belfastas

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.smucb.ac.uk>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Frank Hennessey

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: f.hennessey@smucb.ac.uk

Telefonas: +44 2890268282, įstaigos tel. +44 2890327678

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: būsimi mokytojai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: įvairūs lygmenys

Verslumo mokymosi pažymėjimą sudaro keturios dalys:

- ▶ bendrasis ugdymas (mokyklinio darbo praktika ir jos refleksija);
- ▶ verslumo mokymasis (ekonominis raštingumas, profesinis profiliavimas, dalyvavimas programoje ERASMUS arba „Study USA“);
- ▶ socialinis verslumas (pranešimo rengimas ir svarstymas arba dalyvavimas savanoriškoje veikloje); ir
- ▶ pasirenkamieji užsiėmimai (rašiniai arba projektai).

Studentai dalyvauja keliuose projektuose ir juose įgytą patirtį reflektuoja remdamiesi savo žiniomis ir tuo, kaip verslumo ugdymą supranta jų mokiniai arba jie patys. Ši tvirtą teorinį ir akademinį pagrindą turinti veikla kartu teikia galimybę apmąstyti kokybinius mokymosi ir vertinimo aspektus.

Sėkmės sąlygos

- ▶ Verslumas yra integruotas į kolegijos kultūrą ir misiją.
- ▶ Laikomasi holistinio ir darnaus požiūrio į verslumą.

Veiklos poveikis

- ▶ Pažymėjimas ir susijęs mokymas padidins studentų galimybes įsidarbinti.
- ▶ Ilgalaikė nauda: šios naujos kartos mokytojai ugdys savo mokinių verslumo gebėjimus ir tai galiausiai bus naudinga ekonomikai ir visuomenei.

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS

VERSLUMĄ UGDANTI INSTITUCIJA

ATESTAVIMAS

INTEGRUOTAS

JUNGTINĖ KARALYSTĖ

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

Franko Hennessey parengtas pranešimas apie kolegiją: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/files/education/dublin/frank_hennessey_en.pdf

Mokymo programos dalykas – „Asmenybės ir socialinis ugdymas“

Gvardos politechnikos institutas (GPI) įkurtas 1980 m., o jo pedagogikos mokykla pradėjo veikti 1986 m. Mokykla siūlo pagrindinio ugdymo pedagogikos bakalauro studijas, per kurias verslumo ugdymas yra įtrauktas į konkretų dalyką „Asmenybės ir socialinis ugdymas“ (45 valandos skirtos teoriniams ir praktiniams užsiėmimams, 7,5 valandos – susitikimams su kuratoriumi, iš viso 3 Europos kreditų perkėlimo ir kaupimo sistemos (ECTS) kreditai). Pagal šį dalyką instituto taikoma verslumo ugdymo plėtros metodika yra mokymasis per projektus.

Siekama, kad studentai per projektus mokytųsi spręsti kokią nors socialinę, kultūrinę ar ekonominę problemą:

- išmokdami patys kurti ir valdyti savo gyvenimą;

- ugdydami savo gebėjimą keistis ir keisti aplinką, pastebėti galimybes ir būti aktyviais piliečiais.

Studentų prašoma pristatyti projektą apie sudėtingas problemas, kurioms išspręsti reikia svarstymų ir mokslinių tyrimų, taip pat reikia naudotis savo gebėjimais spręsti problemas ir priimti sprendimus. Šiame procese svarbiausia – studentai; jį pradedant apsvaustomos aktualios asmeninės ar socialinės problemos, kurias įmanoma sėkmingai įgyvendinti tik bendradarbiaujant. Šiuose studentų parengtuose projektuose, kuriuose jie dalyvauja kaip kūrybiški ir veiklūs piliečiai ir švietimo srities specialistai, dėstytojai atlieka pagalbininkų vaidmenį.

Veiklos rūšis: verslumą ugdančių mokytojų rengimo įstaigos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Portugalija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Gvardos politechnikos instituto (GPI) Aukštesnioji pedagogikos, komunikacijos ir sporto mokykla

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.ipg.pt>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Carlos Francisco De Sousa Reis

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: creis@ipg.pt

Telefonas: +351 964057023 / +35 271220115

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: būsimi mokytojai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: pagrindinis ugdymas

Sėkmės sąlygos

- ▶ Siekiant pažangos pirminio mokytojų rengimo ir verslumo ugdymo srityse, reikėtų suvokti verslumo ryšį su būtinu gebėjimu keistis ir keisti pasaulį.
- ▶ Verslumo ugdymas turi būti integruotas į institucijos misiją. GPI stengiasi įtvirtinti praktinį požiūrį, turintį tvirtą teorinį pagrindą, ir nepaliaujamai užtikrinti, kad dėstomi kursai ir dalykai atitiktų darbo rinkos ir kintančio šiuolaikinio pasaulio poreikius.

Veiklos poveikis

- ▶ Šios veiklos poveikis yra juntamas tik jos dalyvių ir tik tam tikromis aplinkybėmis, tačiau ji padeda ugdyti studentus kaip savarankiškus ir veiklius piliečius ir savo srities specialistus.

Planai išplėsti veiklą

- ▶ GPI numato per būsimą studijų programos reformą, planuojamą atlikti jau kitais mokslo metais, įtraukti verslumo ugdymą kaip konkretesnę dalyką į pirminį mokytojų rengimą.

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS

VERSLUMĄ UGDANTI INSTITUCIJA

PROJEKTINIS DARBAS

INTEGRUOTAS

PORTUGALIJA

Didaktinis tarpdalykinio mokymosi seminaras

XIOS universitetinė kolegija yra įsikūrusi Flandrijoje. Joje yra penki fakultetai ir du padaliniai, mokosi apie 3 000 studentų. Verslumas yra tarpdalykinis studijų dalykas. Į vidurinio ugdymo pedagogikos bakalauro studijų programą įtrauktas didaktinis seminaras tarpdalykinio ir komandinio darbo tema. Tarpdalykinio mokymosi trajektorija yra tokia:

- ▶ pirmiausia reikia „paskatinti mokytis“ – supažindinti su verslumo ugdymo teorija;
- ▶ antra, dalyvavimas didaktiniame seminare (darbo grupės iš šešių skirtingų specializacijų studentų);
- ▶ trečia, tarpdalykinis mokymas.

Į programą įeina:

- ▶ antraisiais metais rengiamas praktinis tarpdalykinis seminaras, kuriame dalyvauja visi (ekonomikos, istorijos, kūno kultūros ir kitų specialybių) studentai. Suskirstyti į grupes po šešių įvairių specialybių studentus, taip pabrėžiant darbo tarpdalykiškumą, jie parengia švietimo tvariam vystymuisi (siekiant Tūkstantmečio vystymosi tikslų) projektą. Šio projekto rezultatas per Mentorių dieną pristatomas auditorijai, kurioje dalyvauja ir vidurinių mokyklų atstovai;
- ▶ trečiaisiais metais pagal tarpdalykinę programą besimokantys studentai įgyvendina vidurinėje mokykloje parengtą projektą, taip teoriją paversdami praktika;

Veiklos rūšis: būsimų mokytojų rengimo ugdyti verslumą programos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Belgija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Belgijos XIOS universitetinė kolegija

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.xios.be>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Michel Janssens

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: michel.janssens@xios.be

Telefonas: +32 497269666

Įstaigos telefonas: +32 11370781

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: būsimi mokytojai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: vidurinis ugdymas

- ▶ susijusia veikla toliau skatinama rengti verslumo mokytojus lankantis organizacijose, kurios dalyvauja tvaraus vystymosi veikloje. Kviečiant prisijungti švietimo tvariam vystymuisi dalyvius yra sukuriamas žinių trikampis: mokykla, darbas, kolegija.

Šią veiklą galima laikyti gera patirtimi, nes ji yra tarpdalykinė, kūrybinė ir privaloma. Per ją sukurtu produktu įgyvendinamas mokymosi ciklas, taip pat atsiranda galimybių bendrauti su švietimo tvariam vystymuisi veikloje dalyvaujančiomis organizacijomis ir vidurinėmis mokyklomis.

Sėkmės sąlygos

- ▶ Mokytojų rengėjų gebėjimai: pedagoginio personalo kompetencija, susijusi su švietimu tvariam vystymuisi (Tūkstantmečio vystymosi tikslais).
- ▶ Aiški vizija ir misija, kurioms visi mokytojai turi pritarti ir jų laikytis.

Veiklos poveikis

- ▶ *Mokytojams*: projekte dalyvaujantys mokytojai gilina profesines kompetencijas ir ugdo gebėjimą sistemiskai mąstyti. Tiesiogiai nedalyvaujantys (mokytojų rengimo padalinio) mokytojai suvokia, kad tarpdalykinis mokymasis (ugdyti įsidarbinimo gebėjimus) yra svarbus mokymo programai, ir yra skatinami prisijungti prie šios „bendrijos“.
- ▶ *Studentams*: jie mokosi vienas iš kito; supranta tarpdalykinio mokymosi svarbą; gerai pasirengia būsimam darbui (kur jie turės sistemiskai mąstyti); mokosi dirbti kartu.
- ▶ *Praktikuojantiems specialistams*: jie gali pasisemti geros tarpdalykinio mokymosi patirties.

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS

BŪSIMŲ MOKYTOJŲ RENGIMAS

TVARUS VYSTYMASIS

TARPDALYKINIS

BELGIJA

Mentorystės programa universitete

Būsiami mokytojai per akademinį metus išeina (2–3 savaitių) mokymo kursą. Jie patenka į mokyklas ir bendradarbiauja su jose dirbančiais mokytojais. Tai yra privaloma jų studijų programos dalis.

- ▶ Kursas susideda iš mokymosi mokyklos aplinkoje, veiklos ataskaitos teikimo, pagalbos mokykloje dirbantiems mokytojams gerinant padėtį ar sprendžiant mokyklos problemas ir ryšių užmezgimo su įmonėmis siekiant bendradarbiauti įgyvendinant mokyklos projektą.

Šia veikla skatinama rengti mokytojus ugdyti verslumą:

- ▶ bendradarbiaujama su mokyklų mokytojais ir vadovais;
- ▶ sužinoma apie realias mokyklų problemas ir įgyjama praktinių žinių;
- ▶ parengiami naujoviški darbų aplankai (portfolio).

Veiklos rūšis: būsimų mokytojų rengimo ugdyti verslumą programos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Graikija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Janinos universiteto Ankstyvojo ugdymo fakultetas

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.uoi.gr/oldsite/main.html>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Polyxeni (Jenny) PANGE

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: pagge@cc.uoi.gr;
jennypagge@yahoo.gr

Telefonas: +30 6936131810

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: būsiami mokytojai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: įvairūs lygmenys

Siekiant pažangos šioje srityje reikia:

- ▶ visų mokytojų rengimo rezultatus vertinti pagal jų poveikį atitinkamai bendruomenei;
- ▶ taikyti „artimiausios kaimynystės“ mokymosi modelį bendradarbiaujant, kai studentai patys renkasi savo darbo grupes ir jei mano, kad pasirinkta grupė yra nuobodi, gali pereiti dirbti į kitą;
- ▶ apdovanoti už geriausią patirtį.

Sėkmės sąlygos

- ▶ Geras dalyko teorijos išmanymas.
- ▶ Geri bendradarbiavimo gebėjimai.
- ▶ Veiksmingas naudojimasis informacinėmis ir ryšių technologijomis.

Veiklos poveikis

- ▶ Pažintis su kasdiene mokyklos veikla padeda suvokti švietimo naudą.
- ▶ Studentai įgyja praktinių žinių.
- ▶ Studentai bendradarbiauja su mokyklų mokytojais ir vadovais (suinteresuotaisiais subjektais).

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS

BŪSIMŲ MOKYTOJŲ RENGIMAS

PROBLEMŲ SPRENDIMAS

BENDRADARBIAVIMAS

GRAIKIJA

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

Graikų kalba: http://www.pee.gr/wp-content/uploads/praktika_synedrion_files/e27_11_03/sin_ath/th_en_viii/ntoliopoyloy.htm

Anglų kalba: <http://ecr.sagepub.com/content/3/3/299.short?rss=1&ssource=mfc&patientinform-links=yes&legid=specr;3/3/299>

Regioninis verslumo mokymosi projektas, konkrečiai skirtas būsimiems mokytojams rengti ir dirbančių mokytojų kvalifikacijai tobulinti

2008 m. aštuonių šio regiono valstybių vyriausybės susitarė įkurti **Pietryčių Europos verslumo mokymosi centrą (SEECEL)** su būstine Kroatijos Respublikoje. SEECEL tikslas yra tarpusavyje palyginti standartus siekiant skatinti mokymusi grindžiamos ekonomikos plėtrą.

Šiuo konkrečiu projektu sukurtas tarptautinis mokytojų rengimo modelis su nustatytais mokymosi rezultatais studentams ir dėstytojams. Finansiškai jį parėmė Europos Komisija ir Kroatijos vyriausybė.

Bandomajame etape surengti privalomi ir pasirenkamieji kursai 8 dalyvaujančių valstybių 32-ose ISCED 2 lygmens mokyklose ir 16-oje aukštojo mokslo įstaigų.

Tarp šio etapo veiklos pasiekimų yra:

- ▶ verslumą ugdančios mokyklos – „ENTRschool“ – vizija ir strategija;
- ▶ valdymo (mokyklų vadovų) tikslai pagal šią strategiją;

Veiklos rūšis: būsimų ir esamų mokytojų ir mokyklų vadovų rengimo ugdyti verslumą programos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: tarptautinė

Veiklą vykdančios įstaigos: Pietryčių Europos verslumo mokymosi centras (SEECEL)

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.seecel.hr>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Maja Ljubić

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: maja.ljubic@seecel.hr

Telefonas: +385 13040260

Kiti dalyviai ar partneriai: SEECEL valstybės narės (Albanija, Bosnija ir Hercegovina, Kroatija, Kosovas*, buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija, Juodkalnija, Serbija ir Turkija)

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: būsimi ir dirbantieji mokytojai ir mokyklų vadovai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: įvairūs švietimo lygmenys

* Šis pavadinimas nekeičia pozicijų dėl statuso ir atitinka JT ST rezoliuciją Nr. 1244 bei Tarptautinio Teisingumo Teismo nuomonę dėl Kosovo nepriklausomybės deklaracijos.

- ▶ mokytojų tikslai pagal šią strategiją;
- ▶ konkretūs mokymosi rezultatai mokiniams;
- ▶ pagal strategiją susisteminti šaltiniai;
- ▶ su verslumo mokymusi susijusio mokytojų, kitų darbuotojų ir mokytojų tinklo dalyvių rengimo planas;
- ▶ vietos bendruomenės, vietos įmonių ir kitų suinteresuotųjų subjektų parama „ENTRSchool“;
- ▶ bendros „ENTRSchool“ gairės ir nepalaujamų pastangų puoselėti tokios mokyklos kultūrą;
- ▶ strategija, kaip dalytis žiniomis ir būti geru pavyzdžiu kitoms mokykloms.

Sėkmės sąlygos

Šiame projekte dalyvaujanti mokykla-bandytoja turi atitikti tam tikrus kriterijus, tarp kurių yra, pavyzdžiui: galimybė susisiekti visuomeniniu transportu; bent dvi kiekvienos amžiaus grupės mokinių klasės mokykloje; įdiegtos informacinės technologijos ir dauguma pedagoginių darbuotojų bei mokyklos vadovų naudoja IRT įrangą savo darbe; mokykla turi veikiančią interneto svetainę; mokykla turi iš anksto suformuotą sisteminių požiūrį į bendradarbiavimą su mokinių tėvais ir su vietos valdžia; mokyklos darbuotojai palankiai vertina verslumo mokymąsi; pedagoginiai darbuotojai yra susipažinę su pažangiais mokymo metodais; mokyklos vadovaujantysis

personalas geba bendrauti anglų kalba; projektų įgyvendinimo patirties turinti ir su jų poveikiu biudžetui susipažinusi mokyklos vadovybė; savo veiklos įsivertinimą ir išorinį vertinimą išmanantys pedagoginiai darbuotojai ir mokyklos vadovai). Kitos būtinos sąlygos yra kitų valstybių įtraukimas (tarptautinis matmuo) ir nacionalinių vyriausybių bei ES parama.

Veiklos poveikis

- ▶ Dalyvavimas projekte buvo naudingas mokiniams, mokytojams ir mokyklos vadovams.
- ▶ Tarpusavyje palygindamos standartus įvairios valstybės viena iš kitos mokosi, taigi geriau vysto mokymusi grindžiamą ekonomiką.
- ▶ Visapusiško įgyvendinimo procese tobulinama ir išbandoma priemonė, naudojama verslumo mokymosi veiklos poveikiui mokytojams ir mokyklos vadovų verslumo gebėjimams vertinti.

Tolesnė raida

Remiantis ankstesne patirtimi ir pasiekimais bus formuojamas strateginis požiūris į būsimų mokytojų rengimą ir dirbančių mokytojų kvalifikacijos kėlimą. Itin daug dėmesio bus skiriama mentorystės procesui ir už mokytojų rengimą atsakingų nacionalinių institucijų dalyvavimui.

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS

**BŪSIMŲ MOKYTOJŲ IR
MOKYTOJŲ RENGĖJŲ RENGIMAS**

MOKYMO SI REZULTATAI

INTEGRUOTAS

TARPTAUTINIS

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

<http://www.seecel.hr>

<http://www.seecel.hr/default.aspx?id=14>

<http://www.seecel.hr/UserDocsImages/Documents/Documents>

Profesinio mokytojų rengimo programa

Taikomųjų mokslų universiteto (HAMK) Profesinio mokytojų rengimo skyrius (PTEU) yra didžiausia mokytojų rengimo įstaiga Suomijoje. Jis įsteigtas 1959 m., o 1996 m. prijungtas prie HAMK. Jame oficiali pedagogo kvalifikacija suteikiama mokytojams, kurie vėliau dirba pedagoginį darbą aukštosiose mokyklose, profesinėse kolegijose, suaugusiųjų švietimo ir mokymo įstaigose, viešojo sektoriaus organizacijose, žmoniškųjų išteklių valdymo, verslo ir pramonės srityse.

Specialistai, norintys studijuoti pagal šią itin konkurencingą mokytojų rengimo programą, turi turėti bent bakalauro laipsnį arba aukščiausią savo profesijos kvalifikacinį laipsnį ir mažiausiai trejų metų susijusio darbo patirtį. Dauguma būsimų mokytojų įsidarbina baigdami savo pedagoginio rengimo programą, o 30 proc. iš jų nėra iki tol įgiję mokytojo darbo patirties.

Profesiniu mokytojų rengimu siekiama, kad būsimi mokytojai įgytų:

- ▶ žinių ir gebėjimų vadovauti besimokančiųjų skirtingomis aplinkybėmis mokymosi procesui ir jį palengvinti;
- ▶ gebėjimą kelti savo pedagoginę kvalifikaciją atnaujinant profesines žinias ir susipažįstant su būsimomis užimtumo sektoriaus tendencijomis bei raida.

Profesinio mokytojų rengimo programos moduliai:

- ▶ pedagogikos teorijos pagrindai ir profesinis rengimas;
- ▶ profesinė pedagogika;

Veiklos rūšis: būsimų mokytojų rengimo ugdyti verslumą programos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Suomija

Veiklą vykdyžiusi įstaiga: Taikomųjų mokslų universiteto (HAMK) Profesinio mokytojų rengimo skyrius

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMK/In_English

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Heikki Hannula

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: heikki.hannula@hamk.fi

Telefonas: +358 36463377

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: būsimi mokytojai tokiose srityse kaip technologija, inžinerija ir socialiniai mokslai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: vidurinio lavinimo, aukštojo mokslo ir aukštesni lygmenys

- ▶ būsimo mokytojo kvalifikacijos kėlimas dirbant pasirinktoje organizacijoje (daugiausia švietimo įstaigose);
- ▶ baigiamasis darbas.

Nuo 2006 m. taip pat galima rinktis neprivalomą verslumo ugdymo kursą „Verslumo pagrindai“ (3 studijų kreditai).

Profesinio mokytojų rengimo programa yra labai sėkminga; gauta daug prašymų dalyvauti joje, pavyko patenkinti tik apie 33 proc. jų.

Sėkmės sąlygos

- ▶ Verslumo ugdymas turėtų būti integruotas į institucijos misiją ir studijų programą.
- ▶ Verslumo ugdymo tikslai turėtų būti įtraukti į mokymosi vertinimo kriterijus.

Veiklos poveikis

Nuo 2012 m. verslumo ugdymas įtrauktas į keturių studijų kursų tikslus:

- ▶ *visuomenė, profesinis gyvenimas ir švietimas* (4 studijų kreditai): būsimi mokytojai geba suprasti verslumo ugdymo reikšmę profesiniam išsilavinimui;

- ▶ *parama mokymuisi* (7 studijų kreditai): būsimi mokytojai geba skatinti verslumą įvairiomis mokymosi aplinkybėmis;
- ▶ *švietimo tinklai* (3 studijų kreditai): būsimi mokytojai geba plėsti bendradarbiavimą tarp įvairių tinklų, kuriuose dalyvauja **įmonės** ir kiti suinteresuotieji subjektai;
- ▶ *mokytojų rengimas* (15 studijų kreditų): būsimi mokytojai geba **versliai** ir siekdami užsibrėžtų tikslų tobulinti savo mokymą ir gilinti profesines žinias.

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS

BŪSIMŲ MOKYTOJŲ RENGIMAS

ATESTAVIMAS

INTEGRUOTAS

SUOMIJA

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

Heikki Hannulos parengtas kolegijos pristatymas: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/files/education/dublin/heikki_hannula_en.pdf

Bendra informacija apie šią programą universiteto svetainėje: http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMK/In_English/Education/professional_teacher_education

Rengti mokytojus padeda absolventai

Svonsio metropoliteno universitetas ėmėsi įvairiais naujoviškais metodais rengti būsimus mokytojus būsimam darbui klasėje ir padėti jiems išsiugdyti verslumo gebėjimų. Vienas pavyzdys – buvusių universiteto studentų ir absolventų pagalba tobulinant dabartinį jo studijų procesą ir programas. Absolventai taip pat gali prisidėti prie tikrojo mokymo klasėje proceso ir padėti vertinti naujai pradėjusius studijuoti mokytojus. Tai vadinamasis „nuolatinio pagrindų persvarstymo modelis“, pagal kurį buvę studentai gali suteikti dabartinei švietimo praktikai naudingų žinių.

Šios iniciatyvos kilo iš paties universiteto: viskas prasidėjo nuo Dailės ir dizaino fakultete vykusių vaizdinės komunikacijos dalykų per kuriuos buvusių studentų buvo nuolat prašoma padėti įvertinti šiuos specializuotus

studijų dalykus. Pedagogikos mokyklos mokytojų rengimo programos paprasčiausiai perėmė šį požiūrį. Mokykla įtraukia buvusius studentus, pradėjusius savo verslą, kad šie padėtų rengiamiems būsimiems mokytojams mokytis ir stebėtų jų pažangą. Už šį projektą universitetui įteiktas apdovanojimas 2006 m. Brazilijoje vykusioje Verslumo ugdymo ir mokymo tarptautinės plėtos konferencijoje.

Manoma, kad ši programa atspindi gerąją patirtį, nes per ją mokytojai susipažįsta su verslininko pasauliu ir išmoksta, be kita ko, parengti studentus ateityje dirbti kartu su jais.

Veiklos rūšis: būsimų mokytojų rengimo programos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Jungtinė Karalystė, Anglija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Svonsio metropoliteno universitetas

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.smu.ac.uk>

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: būsimi mokytojai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: įvairūs lygmenys

Sėkmės sąlygos

- ▶ Pripažįstama patirties įgijimo ir mokymosi iš verslininkų nauda.
- ▶ Mokytojų rengėjai pripažįsta, kad buvusius studentus svarbu branginti ir kad taip galima padidinti dabartinio švietimo proceso galimybes.
- ▶ Nors dėstytojams susirasti savo buvusius studentus šiais laikais yra gana lengva, reikia, kad tuo rimtai ir ilgą laiką užsiimtų koks nors studentų gerbiamas asmuo, kuriam jie norėtų padėti. Be to, paprasčiausiai reikia laiko, kad būtų galima palengvinti ir valdyti studijas.

- ▶ Tai yra dabartinės praktikos (palyginti su kitokia ar ankstesne praktika) kokybės kontrolės mechanizmas.
- ▶ Buvę studentai gali prisidėti prie dabartinės veiklos – taip didinama dabartinių studentų motyvacija ir geriau negu auditorijoje dėstoma teorija jiems atskleidžiami veiklos realiame pasaulyje dėsniai.
- ▶ Dėstomo kurso pobūdis gali „staiga“ pasikeisti, atsiradus galimybių jį įtraukti pačių pažangiausių dalykų mokymąsi iš buvusių studentų ir absolventų.

Veiklos poveikis

- ▶ Svarbiausias poveikis visam universitetui yra studijų proceso naujoviškumas ir tokių studijų įtaka studentų pasitenkinimui bei atsiliepiamams. Sėkmingai veikiančių mažųjų įmonių, absolventų įsteigtų savo studijų pagrindu (angl. *spin out*), skaičius vienam asmeniui Velse yra vienas didžiausių, o šio sąrašo viršuje nuolat matomas Svonsio metropoliteno universitetas. Tai taip pat padeda „ne tik žodžiais, bet ir darbais“ stiprinti bendrą universiteto patikimumą.

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS

BŪSIMŲ MOKYTOJŲ RENGIMAS

ABSOLVENTŲ ĮTRAUKIMAS

MOKYMASIS IŠ VERSLININKŲ

JUNGTINĖ KARALYSTĖ

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

A. Penaluna ir K. Penaluna (2006) *Business Paradigms in Einstellung: A Creative industries perspective on enhancing entrepreneurship education* (Verslo paradigmos „Einstellung“ principu: kūrybinio sektoriaus požiūris į sustiprintą verslumo ugdymą), pristatytas Verslumo ugdymo ir mokymo tarptautinės plėtros konferencijoje San Paule (Brazilija) (veikalas apdovanotas išskirtine „Geriausio empirinio tyrimo“ premija pažengusiems tyrėjams).

A. Penaluna ir K. Penaluna (2008) *Business Paradigms in Einstellung: Harnessing Creative Mindsets for Entrepreneurship Education* (Verslo paradigmos „Einstellung“ principu: kūrybiškumo panaudojimas ugdant verslumą), *Journal of Small Business and Entrepreneurship* 21, Nr. 2, p. 231–250. Paskelbtas <http://www.freepatentsonline.com/article/Journal-Small-Business-Entrepreneurship/204931981.html>

Privalomasis muzikos kursas iš verslumo pozicijų (pedagoginis metodas)

Laplandijos universitete 1979 m. įsteigtas Pedagogikos fakultetas yra seniausias universitete. Jame mokosi apie 700 pirmosios studijų pakopos ir 80 aukštesnių pakopų studentų, dirba 60 darbuotojų. Pagal šio fakulteto strategiją verslumas ir jo ugdymas yra vienas svarbiausių dalykų.

Dėstant privalomąjį muzikos dalyką iš verslumo pozicijų skiriama dėmesio tiek versliam mokymosi būdai, tiek inkluzinei pedagogikai. Taip yra todėl, kad pritaikant verslui būdingus elementus, tokius kaip galimybių paieška ir kūrimas, bandymai, apmąstymai ir žinių valdymas, kiekvienas studentas geba įsisavinti įvairų turinį naudodamasis savo asmeniniais pranašumais, įpročiais ir kitais individualiais dalykais.

Per šį kursą mokantis muzikos kartu skatinamas verslus mąstymas ir elgesys, ypač kai studentams reikia rinktis iš įvairių muzikos srities alternatyvų. Dėstytojas yra pagalbininkas, kuris susieja būsimų mokytojų bandymus ir apmąstytas žinias su mokymo programos tikslais ir turiniu. Per šį kursą studentai įgyja žinių apie muziką kaip reiškinį ir apie tai, kaip mokyti muzikos. Taip pat skiriama dėmesio tam tikroms verslumo savybėms ir gebėjimams, pavyzdžiui, iniciatyvumui, pasitikėjimui savimi, atkaklumui, mokėjimui rizikuoti, sprendimų priėmimui, derybų gebėjimams, atsparumui nežinomai ir mokymuisi iš klaidų.

Veiklos rūšis: verslumo mokymo metodai ir pedagogika

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Suomija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Laplandijos universitetas

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: http://www.ulapland.fi/InEnglish/Units/Faculty_of_Education.iw3

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Lenita Hietanen

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: lenita.hietanen@ulapland.fi

Telefonas: +358 404844164

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: būsimi mokytojai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: įvairūs lygmenys

Kai kurie veiksmai siekiant šių tikslų:

- ▶ dėstytojas studentams leidžia patiems spręsti, kokio ir kiek turinio kada ir su kuo mokytis. Taip dėstytojas skatina studentus nebijoti rizikuoti, atsikratyti nežinomybės ir mokytis savarankiškai, taigi prisiimti atsakomybę už savo mokymosi būdus;
- ▶ per šį kursą daug dėmesio skiriama tarpusavio mokymuisi, ypač bendradarbiavimui priimant sprendimus ir problemų sprendimui aktyvomis diskusijomis;
- ▶ kiekvienas studentas užrašo savo refleksijas asmeniniame žurnale. Dėstytojas pateikia verslumo savybių ir gebėjimų pavyzdžių. Po kiekvienos muzikos pamokos studentai įvertina muzikos mokymosi procese jiems labiausiai atsiskleidusias verslumo savybes ir gebėjimus ir parašo apie tai savo žurnaluose.

Sėkmės sąlygos

Dėstytojas išskiria keturis svarbiausius elementus, nuo kurių labiausiai priklauso sėkmė:

- ▶ bendradarbiavimas priimant sprendimus: vykstant mokymosi procesui ir jo pabaigoje dėstytojas ir studentai diskutuoja, svarsto ir vertina tiek mokymosi metodą, tiek įgytas žinias: „Kaip aš išmokstu to, ko išmokstu?“ Apmąstyti vertėtų kiekvieną mokymosi proceso etapą: planavimą, darbą ir jo rezultata;
- ▶ patirtinis mokymasis. Dėstytojai suteikia studentams galimybių įvairiais naujoviškais būdais prisidėti prie tikslų nustatymo, mokymosi metodų planavimo ir veiklos. Apmąstydami įgytą patirtį studentai gali iš jos pasisemti naujų žinių ir įvertinti tiek savo mokymosi procesą, tiek jo rezultatus;
- ▶ dėstytojo vaidmuo – būti rėmėju ir pagalbininku. Svarbiausia tai, kad dėstytojas, užuot paprastai atsakęs į studentų klausimus, leidžia jiems patiems sužinoti atsakymus. Tačiau dėstytojas taip pat turi laiku suteikti pagalbą studentams net ir pačiomis įvairiausiomis aplinkybėmis;

- ▶ laikas apmąstymams. Dėstytojas turėtų palikti studentams pakankamai laiko tiek užrašyti žurnaluose savo apmąstymus, tiek juos apsvarstyti per diskusijas vykstant mokymosi procesui ir jo pabaigoje. Ypač svarbu apmąstyti verslius mokymosi būdus ir su muzika susijusį studijų turinį.

Veiklos poveikis

Nors veikla dar nėra oficialiai įvertinta, pastebima, kad ji padeda mokytojams pasirengti ugdyti verslumą, kadangi:

- ▶ studentai visuose mokymosi proceso etapuose yra raginami stebėti savo verslią veiklą per bandymus ir apmąstymus;
- ▶ studentai turi išbandyti įvairius verslaus elgesio būdus, kai sprendžia dėl esamų ar naujai atrastų galimybių mokytis;
- ▶ studentai gali stebėti verslią savo dėstytojo veiklą ir nuostatas įvairioje mokymosi aplinkoje;
- ▶ studentai skatinami savo verslumo patirtį ir gebėjimus pritaikyti kitiems mokomiesiems dalykams ir įvairiems mokslo lygmenims.

Planai išplėsti veiklą

- ▶ Daugiau laiko skirti būsimų mokytojų kūrybinio bendradarbiavimo procesui, atversiančiam naujų galimybių.
- ▶ Daugiau laiko skirti kritiniam apmąstymui, nes įtraukus ir verslus požiūris yra neatsiejamas nuo socialinio teisingumo ir lygių galimybių.

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS

VERSLUMO MOKYMAS

MUZIKA IR KŪRYBIŠKUMAS

BENDRADARBIAVIMAS

SUOMIJA

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

Suomių kalba: https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/76736/Lenita_Hietanen.pdf?sequence=1

Inovacijų konsultantai Kopenhagos universitetinėje kolegijoje

Kopenhagos universitetinės kolegijos Pedagogikos fakultetas šioje veikloje dalyvauti siūlo būsimiems pradinėms ir pagrindinėms mokykloms mokytojams. Ji aprėpia visus lygmenis ir nors yra skirta visų pirma būsimiems mokytojams, dirbantieji mokytojai taip pat joje dalyvauja. Tai papildomas užsiėmimas, siūlomas visiems pedagogikos trečiojo kurso studentams, į kurį kviečiama per susitikimus, internetu ir platinamose brošiūrose. Nuo 2013 m. pavasario jis taps ES masto intensyvia studijų programa, pagal kurią bus siūloma studijuoti 24 būsimiems mokytojams iš penkių valstybių.

Šia veikla siekiama skatinti ir ugdyti būsimų mokytojų verslią mąstyseną ir pateikti jiems mokymo proceso modelį kartu su tinkamais metodais, kuriuo jie galėtų naudotis ateityje. Šį vadinamąjį FIRE modelį sudaro keturi atskiri tarpusavyje susieti etapai:

F (angl. *Finding facts*) – faktų nustatymas (iš knygų ir gyvenimo),

I (angl. *Innovative ideas*) – inovacinės idėjos (jų paieška ir atranka),

R (angl. *Reality check*) – realus tikrinimas (bandymai ir atsiliepimai),

E (angl. *Evaluation*) – įvertinimas (produkto, proceso ir mokymosi).

Būsimi mokytojai taip pat stiprina savo gebėjimus bendrauti su vietos bendruomene, palaikyti ryšius ir bendradarbiauti su tikrais partneriais už švietimo institucijos ribų.

Veiklos rūšis: su verslumo ugdymu susiję naujoviški mokymo metodai

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Danija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Kopenhagos universitetinės kolegijos Pedagogikos fakultetas

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://blaagaard-kdas.ucc.dk/english/>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Lilian Rohde

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: lr@ucc.dk

Telefonas: +45 41897581

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: universitetinės kolegijos būsimi mokytojai; mokytojų tęstinio profesinio tobulinimosi veikla

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: būsimi pradinėms ir pagrindinėms mokykloms mokytojai

Ši veikla apima dviejų savaitių programą, per kurią būsiami mokytojai kreipiasi į dirbantįjį mokytoją ir sužino, kokią problemą jis norėtų išspręsti. 2012 m. buvo prašoma pateikti įtraukties ir diferencijuoto mokymo srities problemų. Tada būsiami mokytojai gautą problemą apsvarstė grupėse ir apie ją pranešusiam mokytojui pasiūlė naujovišką tos problemos sprendimo būdą.

Sėkmės sąlygos

- ▶ Būsimų mokytojų motyvacija dalyvauti.
- ▶ Pradinėse ar pagrindinėse mokyklose dirbančių mokytojų dalyvavimas.
- ▶ Efektyvus organizavimas, kad palyginti nedaug kolegijos dėstytojų tektų užsiimti šia veikla su daugybe dalyvių.
- ▶ Programa parengta per septynerius metus, taip pat taikoma sutrumpinta demonstracinė jos versija naujai pradėjusiems studijuoti mokytojams.

Veiklos poveikis

- ▶ Mokytojų kaip klientų dalyvavimas yra naujoviškas metodas.

- ▶ Toks požiūris padeda pasiekti būtinus mokymosi rezultatus ugdant būsimų mokytojų verslumą, ypač kai jie planuoja per studijų pedagoginę praktiką užsiimti tokia pačia veikla su savo mokiniais.
- ▶ Taip pat tenkinamas būsimų mokytojų poreikis tiek praktiškai mokytis verslumo ugdymo, tiek nusimanyti apie jo metodiką ir teoriją.
- ▶ Tiesioginė įtaka būsimam studentų profesiniam gyvenimui ir galimybė pagal vartotojų poreikius imtis profesijos ribas peržengiančios veiklos.
- ▶ Programa padarė pastebimą poveikį: pavyzdžiui, neseniai įkurtas Mokytojų rengimo inovacijų centras ir pradėtas projektas siekiant dalytis gerąja patirtimi su kitomis Danijos kolegijomis.

Planai išplėsti veiklą

Mokytojų rengimas inovacijoms ir verslumo ugdymui yra plėtojamas įgyvendinant naują pirminio mokytojų rengimo programą su privalomais šios srities užsiėmimais visose dalykinėse srityse. Tokie modeliai kaip šis bus įtraukti į priemonių rinkinį, kuriuo galės naudotis studentai.

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS

VERSLUMO MOKYMAS

PROCESINIAI METODAI

MOKYTOJAI KAIP KLIENTAI

DANIJA

„Kaimo įmonės už aktyvų mokymąsi“ – profesinė ir pedagoginė priemonė

Sognės ir Fjurdanės universitetinėje kolegijoje mokosi apie 3 000 studentų ir dirba 300 darbuotojų. Verslumo ugdymas yra privalomas visiems būsimiems (pradinių, vidurinių bei profesinių mokyklų) mokytojams kaip viena iš jų studijų programos dalių. Visiems studentams siūloma bent dvi dienas mokytis verslumo ir dalyvauti REAL iniciatyvoje, o dirbantys mokytojai gali rinktis dviejų ar keturių dienų trukmės tęstinio profesinio tobulinimosi kursą.

Kaimo įmonės už aktyvų mokymąsi (angl. *Rural Enterprises for Action Learning – REAL*) iniciatyva pradėta praėjusio amžiaus 9-ajame dešimtmetyje

JAV žemės ūkio regionuose; Sognės ir Fjurdanės universitetinei kolegijai priklauso teisės naudoti jos medžiagą Europoje ir ji ją naudoja per savo rengiamus kursus ir mokymus. REAL grindžiama įrodymais, kad tokios verslumo ugdymo praktikos, kai išmokę medžiagą studentai paskui iškart pagal ją moko ir ją naudoja, išliekamoji vertė yra 90 proc., o kai mokomasi tik per paskaitas – tik 5 proc. REAL mokymo metodas **remiasi patirtinio mokymosi modeliu**. Jis pagrįstas tokia mokymosi idėja:

„Pasakyk – pamiršiu, parodyk – prisiminsiu, įtrauk mane – suprasiu.“

Veiklos rūšis: verslumo mokymo metodai ir pedagogika

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Norvegija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Sognės ir Fjurdanės universitetinė kolegija

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.hisf.no/en/home>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: prof. Ivar A Offerdal

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: ivar.offerdal@hisf.no

Telefonas: +4757676065 / +4791300539

Telefonas: Pedagogikos ir sporto fakultetas: +4757676000

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: pedagogikos ir sporto sričių studentai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: įvairūs švietimo lygmenys (pradinis ir vidurinis ugdymas ir profesinis rengimas). REAL taip pat siūloma kaip tęstinio profesinio tobulinimosi kursas dirbantiems mokytojams.

Pagal šį modelį svarbus apmąstymo, plėtros, pritaikymo ir patirties ryšys. Besimokančiajam itin svarbu pasisemti konkrečios patirties iš veiklos, kurios aktyvus dalyvis jis pats yra. Vėliau toks mokymasis įtvirtinamas apmąstant įgytą patirtį ir plečiamas, kai besimokantysis atpažįsta už savo mokymosi veiklos slypinčias abstrakčias idėjas, teorijas ir principus. Galiausiai besimokantysis panaudoja naujai įgytas žinias ir gebėjimus tikrame gyvenime.

REAL skirta mokykloms tuose žemės ūkio ir urbanizuotuose regionuose, kuriuose manoma, kad stiprinti vietos tapatybę yra itin svarbu, – tai vienas iš būdų paskatinti mokinius ateityje sugrįžti į savo vietovę ir imtis joje verslo. Programa apima dvi plačias sritis – tai su gyvenimui svarbiais gebėjimais ir nuostatomis susijusios temos ir verslo temos. Iš pradžių siekiama formuoti tokias nuostatas, kuriomis remiantis būtų įgyjamos bendrosios kompetencijos. Siekiama ugdyti bendravimo gebėjimus, kritinį ir kūrybišką mąstymą, gebėjimą spręsti problemas ir sėkmingai bendradarbiauti, taip pat stiprinti vietos tapatybę. Verslo srityje suteikiama žinių apie rinkos tyrimus, ekonomiką apskritai, rinkodarą ir prekybą.

Priemonei REAL svarbi partnerystė su išorės įstaigomis ir organizacijomis, taip pat fakultetų dekanų ir universitetinės kolegijos direktorių parama. Per juos naujoviškos idėjos toliau plėtojamos ir praktiškai išbandomos „pavyzdinėse mokyklose“, kurios padeda tobulinti turimą medžiagą. REAL idėjos paplinta visoje įstaigoje mokant bendradarbius ir populiarinant verslumo ugdymo koncepciją. Šioje veikloje labai svarbu kantrybė.

Sėkmės sąlygos

Svarbu, kad mokykla remtų mokytojų veiksmus, taip pat kad mokytojai būtų kantrūs ir aiškiai:

- ▶ nustatytų mokymosi tikslus;
- ▶ skirtų šiai iniciatyvai pakankamai laiko ir medžiagos;

- ▶ nustatytų, kokia tvarka (daugiausia dirbant grupėse) bus rengiami pranešimai;
- ▶ skirtų dėmesio apmąstymui, ką besimokantieji nuveikė, ko išmoko ir kaip tai siejasi su jų tikslais;
- ▶ padėtų besimokantiems suprasti, kaip galima praktiškai pritaikyti įgytas žinias ir mokymąsi darbe susieti su mokymusi kasdieniame gyvenime.

Veiklos poveikis

- ▶ Verslumo mokoma ir šia medžiaga naudojama daugumoje Sognės ir Fjurdanės apskrities vietos bendruomenių ir mokyklų.
- ▶ Studentų nuomonių apklausos atskleidžia jų pasitenkinimą dalyvavimo REAL patirtimi.
- ▶ REAL paminėta kaip geroji patirtis per 2004 m. Šiaurės šalių tyrimą ir dar kartą – per kitą projektą 2012 m. Ji taip pat minima 2004–2006 m. vyriausybės planuose.
- ▶ *Kunnskapsparken Bodø* 2009 m. tyrimo ataskaitoje REAL iniciatyva įvertinta aukštu balu (reitingu), o nuo 2007 m. ji įtraukta į Sognės ir Fjurdanės mokytojų rengimo programas.

Planai išplėsti veiklą

Visi Sognės ir Fjurdanės pedagogikos mokyklos dėstytojai dalyvaus dviejų dienų praktiniame seminare, kuriame bus svarstomas verslumo ugdymas pagal naująją mokymo programą. Ateityje studijuosiantiems mokytojams tai bus privalomas dalykas – verslumo pedagogikos kursas, už kurį skiriami studijų kreditai – ir tarpdalykinio mokymo dalis.

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS

VERSLUMO MOKYMAS

PATIRTINIS MOKYMASIS

BENDRADARBIAVIMAS

NORVEGIJA

Verslumo ugdymo programa 3–12 metų amžiaus vaikams

1980 m. įkurto **Viana do Castelo politechnikos instituto (IPVC)** misija – teikti „kokybišką humanitarinį, kultūrinį, mokslinį, techninį ir profesinį išsilavinimą, atlikti šiai misijai reikalingus mokslinius tyrimus ir bendradarbiauti su Alto Minho regiono bendruomene, ypač gamybos ir verslo sektoriais“.

3–12 metų amžiaus vaikams skirta verslumo ugdymo programa „Idėjos, keičiančios pasaulį“ – Viana do Castelo politechnikos instituto pedagogikos mokyklos partnerystės su Alice Nabeiro švietimo centru („Delta“) vaisius. Šiame projekte verslumo ugdymas suprantamas plačiąja prasme kaip procesas, suteikiantis besimokantiems galimybę įgyvendinti savo idėjas, ir juo siekiama stiprinti tiek vaikų, tiek būsimų mokytojų verslumo gebėjimus, kurie vadinami „socialiniais emociniais gebėjimais“.

Programos medžiaga ir siūlomi užsiėmimai skirti ikimokyklinio (3–5 metų) amžiaus ir pradinės mokyklos pirmųjų klasių (6–9 metų) bei vėlesnių klasių (10–12 metų) mokiniams. Vaikai įgyvendina savo pačių sugalvotus projektus, kartu įgydami būtinų gebėjimų visose šiose pažinimo srityse:

- ▶ skatinimas atrasti idėjų;
- ▶ dalijimasis idėjomis;
- ▶ kiekvienas aiškinasi, ką norėtų dirbti;
- ▶ mąstymo ugdymas;

Veiklos rūšis: verslumo mokymo metodai ir pedagogika

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Portugalija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Viana do Castelo politechnikos instituto kolegija

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda:

<http://portal.ipv.pt/portal/page/portal/ese>

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: būsimi mokytojai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: ikimokyklinis ugdymas

- ▶ mokėjimas išklausti;
- ▶ diskusijos apie projektą;
- ▶ kolektyvinis darbas;
- ▶ poreikių nustatymas;
- ▶ kuriami pavyzdžiai, kaip projektą perduoti kitiems;
- ▶ bendradarbiavimas tinkle;
- ▶ užduočių ciklai;
- ▶ vadovavimas projektui.

Viana do Castelo politechnikos instituto pedagogikos mokykloje būsiami mokytojai per pirminį rengimą mokomi ugdyti verslumą pagal vieną modelį – verslumo ugdymo programą 3–12 metų amžiaus vaikams. Taip mokomi ugdyti verslumą būsiami mokytojai skatinami išsiugdyti ir savo verslumo gebėjimus (žinias, nuostatas ir vertybes). Kartu studentai mokosi skatinti 3–12 metų amžiaus vaikų verslumą. Verslumo ugdymo medžiaga pagal parengtą mokytojo vadovą išbandoma ir pritaikoma per studentų praktiką mokyklose. Būsiami mokytojai bendradarbiauja ir tiria verslumui ugdyti tinkamus pedagoginius metodus. Taip pat dalijamasi verslumo ugdymo patirtimi ir ji skleidžiama tose mokyklose, kuriose studentai atlieka praktiką. Projektas vertinamas taikant veiklos tyrimo metodą.

Sėkmės sąlygos

- ▶ Mokyklos taiko aktyvaus mokymosi metodus ir įgyvendina projektus.
- ▶ Lanksčios mokyklinio ugdymo programos.
- ▶ Būsimų mokytojų verslumo gebėjimų ugdymas įeina į jų pedagoginio rengimo programą.
- ▶ Studentams atliekant praktiką mokyklose atidžiai prižiūrima, kaip ugdomas verslumas.
- ▶ Stebimas verslumo ugdymo procesas ir jo rezultatai (pavyzdžiui, pagal veiklos tyrimo modelį), medžiaga vertinama, pritaikoma ir parengiama naudoti įvairioje mokyklų aplinkoje.
- ▶ Nustatoma geroji patirtis, projektas viešinamas ir populiarinamas.

Veiklos poveikis

- ▶ Pagal programą būsiami mokytojai mokosi diegti verslumo ugdymą ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir pradinėse mokyklose.

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS

VERSLUMO MOKYMAS

PRADINĖ MOKYKLA

PROJEKTINIS DARBAS

PORTUGALIJA

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

Projekto pristatymas ir vadovo „Ter ideias para mudar o mundo“ (Idėjos, keičiančios pasaulį) titulinis puslapis:

<http://internacional.ipvc.pt/en/node/17>

Arteveldehogeschool kūrybiškumo, naujovių ir verslumo centras

Gento Artevelde universitetinė kolegija siekia rengti specialistus, kurie dėl savo aktyvaus kūrybiškumo, naujoviško mąstymo ir verslumo dvasios gebėtų išplėsti galimybių ribas. Siekiama paskatinti kolegijos studentus ir darbuotojus naujai spręsti problemas remiantis naujomis idėjomis, kurių sparčiai besikeičiančiame švietimo pasaulyje yra gausu. Šio proceso lyderis – 2011 m. rugsėjo mėn. įsteigtas *Arteveldehogeschool* kūrybiškumo, naujovių ir verslumo centras (ACCIO), kuriam vadovauja įstaigos generalinis direktorius. Taip tikimasi pasiekti vieną pagrindinių strateginių kolegijos tikslų „diegti ir skatinti studentų ir darbuotojų kūrybiškumą, naujoviškumą

ir verslumą“. Po vieną ACCIO projekto atstovą dirba kiekviename iš 16 mokyklos fakultetų.

Visos studijų programų naujovės yra paremtos tuo, kokie gebėjimai svarbūs verslininkui, tarp jų – kūrybiškumas, galimybių paieška, dėmesys klientui, lyderystė, atkaklumas ir t. t. Sukurta studentų ir dėstytojų verslumo gebėjimų pradinio ir baigiamojo žinių patikrinimo internetu priemonė. ACCIO projekto atstovai mokomi atpažinti šiuos gebėjimus. Kiekvienai programai parengiamas ACCIO žodynas, kuriame aprašomi gebėjimai ir atitinkami mokymosi

Veiklos rūšis: verslumo mokymo metodai ir pedagogika

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Belgija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Artevelde universitetinė kolegija

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda:

<http://www.arteveldehogeschool.be/accio/nl/>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Dominique Roodhooft

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti:

dominique.roodhooft@arteveldehs.be

Telefonas: +32 92347477

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: kolegijos dėstytojai ir studentai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: universitetinės studijos

rezultatai. Šis žodynas padeda sistemamai susieti kūrybiškumą, naujoviškumą ir verslumą pagal mokymo programas. Be to, už kūrybiškumą atsakingi ACCIO atstovai padeda organizuoti bendrus naujų idėjų svarstymus ir rengti mokytojus kūrybiškai mąstyti, vesti motyvacines paskaitas ir užsimiti kita kūrybiškumo ir verslumo iniciatyvoms naudinga veikla.

Kai kurie ACCIO pasiekti rezultatai:

- ▶ per pastaruosius tris mėnesius surengta 13 kolektyvinių naujų idėjų svarstymų, kuriuose dalyvavo dėstytojai ir studentai;
- ▶ akademinų metų pradžioje surinkta 130 studentų, turinčių kūrybinių idėjų;
- ▶ per 2012 m. pirmąjį ketvirtį ACCIO padėjo 36 studentams įsteigti savo įmones;
- ▶ per 2011–2012 akademinius metus 400 studentų pasitikrino savo žinias internetu.

Igyta patirtis:

- ▶ mokytojus įtikinti sunku. Jiems verslumo ugdymas siejasi tik su verslu, taigi jų požiūris yra per siauras;
- ▶ verslumo ugdymą sunku įtraukti į įvairias dalykines sritis, tačiau susitikimai su dėstytojais ir studentais padeda perduoti vieno fakulteto gerą patirtį kitam.

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

http://www.youtube.com/watch?v=to06gDoDzu0&feature=player_embedded

http://www.youtube.com/watch?v=_7_15DdqQ4A&feature=player_embedded

<http://www.arteveldehogeschool.be/accio/nl/>

<http://www.scoop.it/t/tools-voor-lesgevers>

<http://www.scoop.it/t/arteveldehogeschool-en-ondernemen>

<http://www.scoop.it/t/food-en-drinks-for-creative-brains>

<https://twitter.com/AccioArtevelde>

<http://nl-nl.facebook.com/accio.artevelde>

Sėkmės sąlygos

- ▶ Aukštesniojo lygmens vadovų parama yra būtina.
- ▶ Bendruomenė turėtų pripažinti verslumo ugdymą svarbiu išsilavinimui dalyku.
- ▶ Svarbu, kad mokytojai būtų suinteresuoti mokytis ir suvoktų verslumo ugdymo svarbą.
- ▶ Sukurtas aiškus ir sistemingas 13 gebėjimų modelis padėjo geriau suprasti ir įgyvendinti šią koncepciją.

Veiklos poveikis

- ▶ Verslumo ugdymas sėkmingai įtrauktas į studijų programą ir procesą, taip pat paskatintas studentų verslumas ir naujoviškumas – savybės, ateityje padėsiančios jiems įsidarbinti.

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS

VERSLUMO MOKYMAS

GEBĖJIMŲ PRIPAŽINIMAS

INTEGRACIJA Į MOKYMO PROGRAMĄ

BELGIJA

Naujoviškumas ir verslumas

Buvusiojoje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje (BJRM) nuo 2008 m. pradėtos privalomos verslo ir verslumo pamokos vidurinių mokyklų ketvirtų klasių mokiniams po 2 valandas per savaitę. Kad nauji mokytojai geriau gebėtų mokyti naujojo dalyko, **Nacionalinis inovacijų ir verslumo mokymosi plėtros centras (NCDIEL)** visiems mokytojams kasmet rengė dviejų dienų mokymo kursus. NCDIEL taip pat parūpino papildomos mokymo medžiagos ir kartu su Švietimo plėtros biuru (BDE) organizavo vidurinių mokyklų nacionalinio verslo plano konkursą. Konkursą globojo šalies ministras pirmininkas.

Keletą pastarųjų metų buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos vyriausybė labai rėmė jaunimo verslumo dvasios ugdymą. 2011 m. lapkričio mėn. vyriausybė pranešė, kad nuo 2012 m. rugsėjo mėn. bus pradėtos

naujo dalyko „Naujoviškumas ir verslumas“ pamokos vidurinių mokyklų 14–16 metų mokiniams, o pradinėse mokyklose nuo 2014 m. rugsėjo mėn. šio dalyko bus mokomi aštuntų ir devintų klasių (12 ir 13 metų) mokiniai. Vyriausybė padės rengti naujojo dalyko mokytojus.

2011 m. lapkričio mėn. vyriausybė taip pat sukūrė **Nacionalinį verslumo ugdytojų tinklą**.

- ▶ Naujojo dalyko mokymo programa parengta 2012 m. sausio–kovo mėn. ir 2012 m. kovo mėn. viduryje oficialiai patvirtinta švietimo ir mokslo ministro.
- ▶ 2012 m. gegužės ir birželio mėn. NCDIEL ir dar viena mokymo paslaugų įmonė CEC surengė dviejų dienų mokymo kursus, skirtus naujai mokymo programai, juose dalyvavo 1 300 mokytojų. Šį mokymą finansavo vyriausybė.

Veiklos rūšis: su verslumo ugdymu susiję naujoviški mokymo metodai

Šalis, kurioje vykdyta veikla: buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija (BJRM)

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos švietimo ir mokslo ministerija

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.mon.gov.mk/>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Vesna Horvatovik ir Radmil Polenakovik

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: vesnahorvatovik@bro.gov.mk (atsakinga įstaiga), radmil.polenakovik@ncdiel.mk (parama programų rengimui, mokymo organizavimui ir įgyvendinimui)

Kiti dalyviai ar partneriai: Švietimo plėtros biuras, Nacionalinis inovacijų ir verslumo mokymosi plėtros centras (NCDIEL)

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: mokiniai ir mokytojai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: pradinis ir vidurinis ugdymas

- ▶ 2012 m. gegužės–rugpjūčio mėn. NCDIEL parengė naujojo dalyko mokymo medžiagą ir vadovėlius. 2012 m. rugpjūčio 30 d. NCDIEL surengė vienos dienos mokymą 300 mokytojų, kad jie susipažintų su naująja mokymo medžiaga.
- ▶ Naujojo dalyko pradėta mokyti 2012 akademinių metais. Jo pamokos po vieną valandą per savaitę vyks visose trijose vidurinės mokyklos klasėse.
- ▶ Ta pačia tvarka (mokymo programos, mokytojų ir mokymo medžiagos rengimas) bus parengtas mokomasis dalykas „Naujoviškumas ir verslumas“ pradinėms mokykloms, kurio bus pradėta mokyti nuo 2014 m. rugsėjo mėn.

Svarbiausios mokytojų rengimo temos:

- ▶ verslumo ugdymo samprata;
- ▶ profesinis orientavimas;
- ▶ verslumas: tiesa ir mitai apie verslumą; pagrindiniai verslumo principai; verslumo procesas („verslumo laikrodis“) ir jo dalys; svarbiausi verslumo gebėjimai; verslumo mokymo metodai;
- ▶ kaip kurti naujovišką visuomenę;
- ▶ kaip būti naujoviškiems; naujų idėjų paieška; idėjų atradimo metodai; idėjų sisteminimas ir jų vertės nustatymas;

- ▶ tai yra gerosios patirties, kai pagal principą „iš viršaus į apačią“ verslumo ugdymą remia politika, pavyzdys. Vyriausybė nusprendė, kad į verslumo ugdymą kasmet tiesiogiai bus įtraukti 12–18 metų amžiaus mokiniai. Tai reiškia, kad kiekvienais metais po 36 valandas (paskutinėje klasėje – 72 valandas) bus tiesiogiai dirbama su mokiniais atskira naujoviškumo ir verslumo tema.

Sėkmės sąlygos

Svarbiausi veiksniai, dėl kurių ši veikla buvo sėkminga:

- ▶ BJRM vyriausybės politikos parama naujojo dalyko mokymo pradžiai;
- ▶ vyriausybės finansuojamas mokytojų rengimas;
- ▶ sėkmingas BDE ir NCDIEL bendradarbiavimas;
- ▶ NCDIEL darbuotojai turėjo daug patirties, susijusios su verslumo mokymusi, mokymo metodais ir tiesioginiu darbu su mokytojais.

Veiklos poveikis

- ▶ Šiuo atveju svarbiausia tai, kad aktyvi vyriausybės parama („iš viršaus į apačią“) ir privalomo su verslumu susijusio dalyko pamokos visiems šalies mokiniams atvėrė galimybę susipažinti su verslumu ir susijusia veikla.

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS

NAUJOVIŠKAS MOKYMAS

VYRIAUSYBĖS PARAMA

PAGRINDINIAI PRINCIPAI

**BUVUSIOJI JUGOSLAVIJOS
RESPUBLIKA MAKEDONIJA**

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

Dviejų dienų mokymo kursas mokytojams pristatytas svetainėje www.ncdiel.mk (buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos kalba).

Naujoji mokymo programa paskelbta Švietimo plėtros biuro (BDE) svetainėje (buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos kalba).

Velso verslumo ugdytojų tinklas

Velso verslumo ugdytojų tinklas (WEEN), remiamas Velso vyriausybės, teikia informaciją ir gaires versliams mokytojams ir verslumo ugdytojams Velso regione.

Šio projekto tinkle dalyvauja septynios kolegijos ir universitetai. Per šį projektą sukurtas akredituotas magistrantūros studijų pakopos mokytojų rengimo modulis, skirtas verslumui ugdyti. Per šį kursą rengiami pedagogai iš profesinių ir aukštųjų mokyklų, taip pat visuomeninio švietimo sričių.

Šia veikla remiamas mokytojų rengimas ugdyti verslumą pagal sisteminių požiūrį, padedant jiems suvokti verslumo reikšmę visuomenei, ekonomikai

ir švietimui ir kartu suteikiant praktinių žinių apie verslumo ugdymo metodus ir pedagogiką. Per šį kursą taikomas vadinamasis kontrolinis metodas (angl. *trigger approach*). Tai – „smalsumu grindžiamas mokymasis“, kai mokytojai patys derina mokymąsi prie savo aplinkos poreikių.

Šį darbą parėmė organizacija **„Enterprise Educators United Kingdom“**. EEUK užsiima tinklo veikla, verslumo rėmimu ir plėtra; jos tinklo nariai yra daugiau kaip 500 verslumo ugdytojų ir specialistų iš daugiau kaip 90-ies Jungtinės Karalystės aukštųjų mokyklų. EEUK dalyvavimas padėjo naudotis visos Jungtinės Karalystės patirtimi rengiant projektą, bendradarbiauti su EEUK tinklu ir plačiau paskleisti projekto rezultatus.

Veiklos rūšis: tinklo kūrimas ir dalijimasis gerąja patirtimi

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Velsas (Jungtinė Karalystė)

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Velso verslumo ugdytojų tinklas (WEEN) prie Svonsio metropoliteno, Trejybės ir šv. Dovydo universiteto (Velsas)

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Andy Penaluna

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: andy.penaluna@smu.ac.uk

Telefonas: +44 1792481199

Kiti dalyviai ar partneriai: Velso vyriausybė, tinklas „Enterprise Educators United Kingdom“

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: universitetai, pedagogikos kolegijos, profesinis rengimas ir mokymas

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: tarpdalykinis, įvairūs švietimo lygmenys

Sėkmės sąlygos

Šią veiklą galima laikyti gera patirtimi dėl besimokančiųjų atsiliėpimų ir dėl to, kaip gerai buvo suvokti verslaus mąstymo principai.

Būsima gerosios patirties plėtrai šioje srityje svarbūs veiksniai:

- ▶ nacionaliniai tinklai atvirai dalijasi tiek gera, tiek neigiama patirtimi;
- ▶ nacionaliniai tinklai informuoja vyriausybę ir principu „iš apačios į viršų“ stengiasi paveikti politiką;
- ▶ vyriausybė užsako mokslinius tyrimus ir iš pradžių juos finansuoja (pavyzdys – Velso vyriausybės galimybių studija).

Tolesnei verslumo ugdymo pažangai šioje srityje būtinos sąlygos:

- ▶ geriau suprasti kūrybinę motyvaciją ir labiau įsigilinti į verslaus žmogaus mąstymą (užuot rūpinusis vien naujų įmonių steigimu);
- ▶ sužinoti, kokiais klausimais tarpusavyje sutaria patyrę verslumo ugdytojų tinklai;
- ▶ tarpdalykinis universitetas, kuris susieja ir sujungia skirtingus pedagoginius metodus, perima ir pritaiko įvairias koncepcijas.

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

Entrepreneurship education needs enterprising educators: inspiring new teachers through formal teacher training provision („Verslumui ugdyti reikia verslių mokytojų: kaip tam paskatinti naujus mokytojus formaliojo rengimo metu“) <http://sbaer.uca.edu/research/icsb/2012/Penaluna%20486.pdf>

Įvairių atvejų tyrimai paskelbti EEUK svetainėje <http://www.enterprise.ac.uk/index.php/case-studies>

Andy Penalunos pranešimas: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/files/education/dublin/andy_penaluna_en.pdf

Creativity-based assessment and neural understandings: A discussion and case study analysis („Kūrybiškumu grindžiamas vertinimas ir susijusios nervų sistemos koncepcijos: diskusija ir konkretaus atvejo analizė“): <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1891415>

Projektas „Adeptt“: www.adeptt.eu

Iniciatyva „YES CPD Hub“: http://ms.fs4b.wales.gov.uk/sub_sites/big_ideas_wales/content/projects/colleges_and_universities/entrepreneurship_hubs.aspx

Veiklos poveikis

- ▶ Ji padeda kurti tinklus, kuriuose keičiamasi verslumo ugdymo patirtimi.
- ▶ Per ją būsiami mokytojai rengiami ugdyti verslumą.
- ▶ Ji prisideda prie naujų iniciatyvų visoje Jungtinėje Karalystėje ir ES (per projektą ADEPTT ir ES temines darbo grupes).

Planai išplėsti veiklą

Patirtis, įgyta kuriant pirmąjį verslumo ugdytojų rengimo modulį (pagal kurį skiriami kreditai) būsiamiems mokytojams, dabar skleidžiama visoje Jungtinėje Karalystėje per „Enterprise Educators UK“ tinklą, ja taip pat remiamasi diskutuojant apie ES politiką. 2013 m. šis projektas virto viso Velso regiono iniciatyva, pavadinta „YES CPD Hub“, kurią taip pat pagal Jaunimo verslumo strategiją finansuoja Velso vyriausybė.

PIRMINIS MOKYTOJŲ RENGIMAS

TINKLŲ KŪRIMAS

BENDRADARBIAVIMAS

ATESTAVIMAS

JUNGTINĖ KARALYSTĖ

Tęstinio profesinio tobulinimosi praktikos pavyzdžiai

Tęstinis profesinis tobulinimasis: svarbiausios iš pavyzdžių išmoktos pamokos

Siekiant tikslo verslumo ugdymą padaryti nuolatine tęstinio mokytojų profesinio tobulinimosi dalimi, Europai reikia...

verslumą ugdančių mokyklų, kuriose verslumo dvasia puoselėjama mokant ir mokantis:

- verslumą ugdanči mokykla turi **atsidavusius ir motyvuotus vadovus**, kurie remia visą joje besimokančiųjų verslumo ugdymą;
- verslumą ugdančios mokyklos **ugdymo koncepcija pagrįsta besimokančiųjų rengimu gyventi ateities pasaulyje**;
- pedagogai ir kiti mokyklos **darbuotojai yra atviri permainoms** ir jas palankiai vertina;
- verslumą ugdanči mokykla turi viziją, kokie bus jos poreikiai ateityje; joje aiškiai suprantama, kaip **verslumo ugdymas įsilieja į bendrąją studijų programą ir mokyklos plėtros planą**;
- **verslumo ugdymas integruojamas į visą ugdymo programą ir diegiamas per visus studijų dalykus**; jis nelaikomas atskiru dalyku;
- mokykla yra **įsipareigojusi puoselėti bendruosius, kūrybinius ir verslumo gebėjimus**, reikalingus vaikams ir jaunuoliams, kad jiems gerai sektųsi ne tik mokykloje bet ir visuomenėje;
- įprasta mokymo ir mokymosi dalis yra **patirtinis mokymasis ir į besimokančiųjų orientuoti metodai**;
- **yra nustatyti konkretūs mokymosi rezultatai, kurių pasiekimas vertinamas** per egzaminus;
- **reguliariai vertinama** veikla, ypač jos **poveikis kiekvieno besimokančiojo gebėjimų ugdymui**;
- **besimokančiųjų atsiliepimai sistemingai renkami** – geri besimokančiųjų atsiliepimai yra svarbi paskata diegti verslumo mokymąsi ir pasiekti, kad verslumo ugdymas būtų greičiau pripažintas;

verslumą ugdančių mokytojų, gebančių kituose įžiebtį verslumo „ugnelę“:

- verslumą ugdančios mokytojai **palankiai vertina asmeninę iniciatyvą, atsakomybę ir riziką**;
- verslumą ugdančios mokytojai geba **pripažinti, kad nesėkmės neatsiejama mokymosi proceso dalis**;
- tačiau verslumą ugdančios mokytojai taip pat yra išmokę **valdyti riziką**. Nesėkmės yra neatsiejama verslumo proceso dalis, bet jos taip pat gali brangiai kainuoti, kai dėl jų prarandama laiko, išteklių ir ryžto. verslumą ugdančios mokytojai žino, kaip **mažinti riziką**;
- **verslumą ugdančios mokytojai turi išlavintus komandinio darbo gebėjimus**;
- verslumą ugdančios mokytojai yra tinklų kūrėjai. Jie **keičiasi ištekliais su kolegomis** ir reguliariai **rengia susitikimus**;
- verslumo mokytojai kaip naujoviškas pedagogines priemones **naudoja įvairius kūrybinius metodus**;
- jie **leidžia vaikams perimti atsakomybę už savo mokymosi procesą**, pavyzdžiui, leisdami jiems patiems planuoti pamokas;
- verslumą ugdančios mokytojai pagal savo vertinimo metodus **pripažįsta ne tik uždavinio sprendimą, bet ir patį procesą**;
- verslumą ugdančios mokytojai kaip pagalbines mokymosi priemones klasėje naudoja technologijas ir socialinę žiniasklaidą. Jie **tiria naujus uždavinių sprendimo būdus, gamybos metodus ir kompiuterines priemones, palengvinančias mokymosi procesą**;
- jie taip pat **naudojasi socialine žiniasklaida tarpusavyje mokydami ir keisdamiesi informacija**;

verslumą ugdančių mokytojų tobulinimosi programų, skatinančių taikyti verslumui palankius metodus:

- verslumą ugdančių mokytojų tobulinimosi programoje **skiriama dėmesio pačių mokytojų verslumui**;

- mokytojams tobulinantis **verslumas laikomas ne atskiru gebėjimu, o sąvoka, aprėpiančia bendrąsias kompetencijas**, kaip antai kūrybiškumą, technologinį raštingumą ir projektų valdymą;
- mokytojai tobulindamiesi sužino, kad **kiekvienoje mokymo programoje galima rasti verslumo mokymo pagrindų** ir aspektų, padedančių mokytis verslumo;
- **mokytojų tobulinimasis grindžiamas verslia jų pačių veikla**, atskleidžiant, kaip su šia koncepcija dera mokytojų jau taikomi metodai;
- **nustatomi ir vertinami konkretūs mokymo rezultatai**;
- per mokytojų tobulinimosi kursus **skiriama daugiau dėmesio praktiniams požūriams ir įtraukiami aktyvūs, dalyvavimu grindžiami metodai**, tinkami savarankiškumui ugdyti;
- dirbančių mokytojų kvalifikacijos kėlimo paslaugų teikėjai imasi **skatinti dalyvavimą ir plačiai reklamuoja savo siūlomus kursus** (pavyzdžiui, kreipdamiesi į mokyklas tiesiogiai, taip pat internetu, per kasmetinius mokytojų susitikimus ir t. t.);
- su verslumu susijusio profesinio tobulinimosi kursais **skatinamas didesnis tvaramumas**, pavyzdžiui, mokytojai ir besimokantieji raginami kruopščiai planuoti, nuolat dalytis informacija ir apmąstyti savo mokymą ir mokymąsi.

švietimo sektoriaus, verslo bendruomenės ir kūrybos sektoriaus partnerystės:

- verslumą ugdančioms mokykloms ir projektams yra naudinga **turėti verslo partnerių**. Įmonės ir verslo organizacijos gali pasidalyti savo praktinėmis žiniomis per verslumo ugdymo projektus ir prisidėti prie mokyklų mokytojų profesinio tobulinimosi;
- mokyklos gali **užmegzti partnerystę su išorės organizacijomis**, kad ugdydamos verslumą **pasinaudotų jų praktinėmis žiniomis, kurių pačios neturi**;
- **kūrybiniai darbuotojai**, kaip antai menininkai, dizaineriai, architektai ir mokslininkai, **gali padėti mokykloms ir mokytojams atskleisti** vaikų ir jaunuolių **kūrybiškumą, labiau juos įkvėpti ir padėti jiems daugiau pasiekti**. Turimi pavyzdžiai atskleidžia teigiamą kūrybinių darbuotojų ir mokyklų ilgalaikių santykių poveikį;
- verslumą ugdančios įstaigos ir mokytojai vietos, regiono, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis **dalyvauja tarpusavio mokymosi ir mainų veikloje**.

Matijo Antuno Relkovičiaus vidurinė mokykla Slavonski Brode

Matijo Antuno Relkovičiaus vidurinė mokykla siekia ugdyti mokinių verslumo gebėjimus, tarp jų – lankstumą, kūrybiškumą ir mokėjimą rizikuoti. Šiuo tikslu stengiamasi kurti tokią mokyklą, kurios mokiniai įgytų kokybišką ir patikimą vidurinį išsilavinimą ir kurioje taip pat būtų mokymosi visą gyvenimą ir tęstinio mokymosi galimybių. Taip pat siekiama, kad mokykla būtų patraukli ir atitiktų tiek joje besimokančiųjų, tiek vietos ekonomikos poreikius.

Per šią mokyklos plėtrą buvo svarbiausia modernizuoti ir pajvairinti jos materialinę bazę, todėl dabar mokykla turi:

- ▶ vaismedžių sodą, vynuogyną ir vyndarystės mokomąsias dirbtuves;
- ▶ daržovių tyrimų laboratoriją;

- ▶ miško tyrimų laboratoriją;
- ▶ veterinarijos laboratoriją ir
- ▶ chemijos laboratoriją.

Šios laboratorijos ir sodai paversti klasėmis, kuriose mokiniai dabar, pavyzdžiui, praktiškai mokosi augalų mikrodauginimo, vaisių auginimo ir miškininkystės. Be to, mokykla neseniai įkūrė Biotechnologijų plėtros centrą, kuris ne tik sukurs mokiniams palankią mokymosi aplinką, bet ir skatins viso Slavonski Brodo ekonomiką.

Veiklos rūšis: verslumą ugdančios mokyklos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Kroatija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Matijo Antuno Relkovičiaus (Matija Antun Reljković) vidurinė mokykla Slavonski Brode

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://ss-mareljkovica-sb.skole.hr/>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Vlado Prskalo

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: dvvi@yahoo.com

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: vidurinė mokykla su trimis atskirais švietimo padaliniais: Žemės ūkio technikos mokykla, Veterinarijos mokykla ir Chemijos mokykla.

Sėkmės sąlygos

- ▶ Visi mokymo proceso dalyviai turi būti nusiteikę permainoms. Jie turi būti pasirengę naujų mokymo metodų taikymui. Mokykla perėjo nuo tradicinių mokymo klasėse metodų prie projektų, grupinio ir tiriamojo darbo, taip pat praktinio mokymo ir praktinių užsiėmimų.
- ▶ Reikėjo tarptautinių partnerių paramos. Daug paramos Matijo Antuno Relkovičiaus mokyklai suteikė ES. Gautos lėšos suteikė galimybę įrengti daugybę mokomųjų technologijos centrų, įskaitant vaismedžių sodą, vynuogyną ir vyndarystės mokomąsias dirbtuves, miško tyrimų laboratoriją, veterinarijos laboratoriją, mikrodauginimo laboratoriją ir ariamos žemės sklypų praktiniams užsiėmimams.
- ▶ Taip pat labai svarbūs vietos lygmens ryšiai: mokykla palaiko ryšius su Brodo-Posavinės apskrities darbo birža, prekybos rūmais, žemės ūkio universitetais, mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros institutais.
- ▶ Mokyklai taip pat buvo svarbu atsižvelgti į pasiūlą ir paklausą vietos rinkoje. Ji ypač stengėsi puoselėti tokią kultūrą, kad mokiniai didžiuotųsi dirbdami žemę, supažindinti juos su tvarios gyvensenos dėsniais ir paruošti juos dirbti žemės ūkyje, kuris toje vietovėje yra svarbiausia ūkio šaka.
- ▶ Svarbu neatsilikti nuo pažangos diegiant naujausią šiuolaikinę įrangą ir kuo daugiau naudoti naujas technologijas.

Veiklos poveikis

Šia veikla pasiekta puikių rezultatų, kurie vertinami naujoviškais būdais:

- ▶ svarbu ne tik abiturientų skaičius, bet ir produkcijos kokybė. Mokiniai augina žemės ūkio augalus, kaip antai pomidorus ir levandas, ir derlių parduoda vietos bendruomenei. Tai ypač naudinga todėl, kad Slavonski Brodo vietovė garsėja savo žemės ūkiu;
- ▶ mokiniai įgyja gebėjimų dirbdami labai įvairiais metodais (pavyzdžiui, mokiniams leidžiama imti ir tirti kraujo mėginius);
- ▶ kai kurie mokiniai vėliau studijuoja universitetuose, bet dar svarbiau tai, kad mokykla stengiasi ugdyti visų savo mokinių verslumo gebėjimus ir verslų mąstymą;
- ▶ projektu „Regioninis biotechnologijos mokslinių tyrimų ir plėtros centras“ mokykla, diegdama naujausias technologijas ir didindama išlaidų efektyvumą, padėjo ugdyti vietos ir regiono žemės ūkio verslininkus.

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

VERSLUMĄ UGDANČIOS MOKYKLOS

INTEGRUOTAS

BENDRADARBIAVIMAS

KROATIJA

Mančesterio akademija

Mančesterio akademija yra mokykla 11–18 metų amžiaus jaunimui, organizacijos „United Learning“ įsteigta siekiant „atskleisti tai, ką geriausia turi kiekvienas“. Pačiame Mos Saido rajono, liūdnai garsėjančio dėl ginklų, gaujų ir narkotikų paplitimo, centre įsikūrusios mokyklos kontingentas be galo įvairus, į ją patenka daug jaunų pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų. Mančesterio akademija specializuojasi verslo ir įmonių srityse ir siekia ugdyti savo mokinių verslumą įvairiomis formaliojo mokymosi ir savišvietos priemonėmis. Ji remiasi prielaida, kad vien akademinių gebėjimų nepakanka – mokiniams taip pat svarbu turėti gebėjimų ir pagrindų siekiui, kad juos gyvenime lydėtų sėkmė ir jie taptų vertingais visuomenės piliečiais.

Mokymo programos rengėjų grupės įtvirtina darbdavių dalyvavimą ir verslumo ugdymą per visus mokymo programos dalykus ir tarpdalykiškai. Darbdavių

dalyvavimas yra svarbiausias būdas gerinti mokinių pasiekimus, o visi mokomieji dalykai ir mokytojai įtraukiami į verslumo ugdymo darbą pagal ugdymo programą. Be to, visose klasėse vyksta profesinis orientavimas pagal individualizuotą ir visapusišką programą ir mokiniai nuo 7 klasės (12 metų) iki 11 klasės (16 metų) ruošia savo praktinių darbų aplanką. Pažanga stebima ir vertinama.

Mokykla taip pat organizuoja įvairią verslumo skatinimo veiklą savo mokiniams, be kita ko:

- ▶ mokytojai savo mokiniams kasmet surengia po šešis profesinio orientavimo užsiėmimus, pavyzdžiui, tokia tema: „Kaip šio dalyko mokymasis padės man gauti darbą?“;
- ▶ organizuojamos „teminės sektorių savaitės“, per kurias besimokantieji supažindinami su įvairiais pramonės sektoriais ir jų profesijomis. Mokykla

Veiklos rūšis: verslumą ugdančios mokyklos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Jungtinė Karalystė, Anglija

Veiklą vykdytį įstaiga: Mančesterio akademija

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.manchester-academy.org/>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Jane Delfino

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: jane.delfino@manchester-academy.org

Telefonas: +44 1612324159

Kiti dalyviai ar partneriai: „United Learning“

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: 11–18 metų amžiaus jaunimas

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: vidurinis lavinimas

mokiniais taip pat rengia pažintines viktorinas ir konkursus, kad jie sužinotų apie įvairius sektorius;

- ▶ naudodamiesi mokyklos sukurta priemone, vadinamuoju „gebėjimų generatoriumi“, mokiniai sužino, kokių gebėjimų reikia konkrečioms profesijoms ir kokius atlyginimus įprastai gauna jų atstovai;
- ▶ mokykla bendradarbiauja su įvairiais vietos verslo partneriais; pavyzdžiui, bendradarbiaudama su Vitvorto meno galerija ji surengė „Naujos kūrybos mainus“ – per juos mokiniai, bendradarbiaudami su menininkais ir verslininkais, kūrė ir gamino nešiojamųjų kompiuterių ir telefonų dėklus, kuriais dabar prekiaujama Mančesterio meno galerijose. Tam tikras procentas nuo uždirbto pelno skiriamas organizacijai „AfrUKa“;
- ▶ tarp ateities planų – apdovanojimų mokiniams programos rengimas, su mokomąja praktika susijusių dalykų įtraukimas, savanoriška veikla ir mini įmonių steigimas. Kai kuriuos iš šių dalykų dėstys mokyklos pedagogai, kurie taip turės daugiau galimybių kelti savo kvalifikaciją. Jie tikisi, kad nacionalinės institucijos ateityje tai parems ir pripažins.

Sėkmės sąlygos

Mokykla nustatė kelis veiksnius, nuo kurių labiausiai priklauso jos, kaip verslumą ugdančios mokyklos, veiklos sėkmė:

- ▶ verslumą ugdančios mokyklos idėjai pritaria visi, pradedant direktoriumi ir baigiant mokiniais, mokytojais ir net valgyklos darbuotojais. Ši idėja diegiama įvairiais būdais, pavyzdžiui, visų kandidatų įsidarbinti klausima, kaip jie tikisi prisidėti prie šios verslumą ugdančios mokyklos gerovės, o naujiems mokytojams kas savaitę vyksta susitikimai;
- ▶ verslumo ugdymas integruojamas į visą mokymo programą ir diegiamas per visų dalykų pamokas; jis nelaikomas atskiru dalyku. Pavyzdžiui, partnerystės ryšiai su Vitvorto meno galerija nuo šiol įtvirtinti mokyklos dailės ir tekstilės skyriuose, taip užtikrinamas jų darbuotojų geras tęstinis profesinis tobulinimasis;

- ▶ mokykla yra platesnio masto organizacijos „United Learning“ (UL) narė. UL skatina ugdyti verslumą visose jai priklausančiose mokyklose, kurių kiekvienoje dirba paskirtas verslo koordinatorius. Ji taip pat organizuoja mokytojų kvalifikacijos tobulinimo kursus, rūpinasi dalijimusi gerą patirtimi ir bendru naujų programų rengimu;
- ▶ konkreti veikla derinama prie mokinių poreikių ir dalykinių sričių, taip mokiniams padedama išsiugdyti įvairius gebėjimus;
- ▶ labai svarbu palaikyti veiksmingus ir įvairius partnerystės ryšius su vietos verslu. Mančesterio akademija bendradarbiauja su įvairiais partneriais, tarp jų yra „Mercedes Benz“, Mančesterio universitetas ir Mančesterio miesto futbolo klubas; pavyzdžiui, Mančesterio universitetas per savo mentorius rengia mokinius sėkmingoms studijoms, taip pat siūlo įsidarbinti pagal tokias priemones kaip savo Žmogiškųjų išteklių mentorystės programa.

Veiklos poveikis

- ▶ *Geresni pasiekimai.* Nuo tada, kai į mokyklą atėjo „United Learning“, mokymo programoje įtvirtinusi verslumo gebėjimų ugdymą, Mančesterio akademijos mokinių pasiekimai nepaprastai pagerėjo. Šią anksčiau nesėkmingą laikytą mokyklą dabar gerai vertina Švietimo, paslaugų vaikams ir jų teikėjų kvalifikacijos biuras (OFSTED) – Jungtinės Karalystės mokyklų inspekcija, o mokinių pažanga kartais įvertinama puikiai. Šioje mokykloje, kurioje mokosi labai įvairūs mokiniai (kalbantys daugiau kaip 70 kalbų) daugiausia iš mažas pajamas gaunančių šeimų (64 proc. mokinių turi teisę nemokamai maitintis mokykloje), dabar 94 proc. mokinių vidurinės mokyklos baigimo pažymėjime įvertinami 5 A*–C balais, palyginti su 12 proc. tada, kai mokykla dar nebuvo akademija.

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

VERSLUMĄ UGDANČIOS MOKYKLOS

INTEGRUOTAS

PASIEKIMAI

JUNGTINĖ KARALYSTĖ

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

Jane Delfino parengtas mokyklos pristatymas: http://prezi.com/-zsfnd6_babr/the-entrepreneurial-school/

„United Learning“ svetainė: <http://unitedlearning.org.uk/>

„Kompetencijoms – taip, stereotipams – ne“

„Kompetencijoms – taip, stereotipams – ne“ yra visapusiška ugdymo programa, kuria siekiama plėtoti profesinio rengimo ir mokymo įstaigų Mikołuvo rajone (Lenkija) teikiamas švietimo paslaugas ir gerinti jų kokybę.

Keturi programos moduliai:

- ▶ papildomos pamokos, per kurias ugdomos bendrieji profesiniai gebėjimai, kaip antai:
 - ▶ anglų ir vokiečių kalbų mokymas;
 - ▶ matematika, fizika, inžinerija;
 - ▶ verslumo ugdymas;
- ▶ psichologinės ir pedagoginės paramos pedagoginiams darbuotojams programa;
- ▶ profesinio (darbo rinkos) orientavimo programa, įskaitant:
 - ▶ pasaulio, regiono ir vietos darbo rinkų tendencijų apžvalgą;
 - ▶ individualius užsiėmimus su profesionaliu konsultantu;
- ▶ mokymo kursų ir pameistrystės programa:
 - ▶ jų esama daug ir įvairių, įskaitant kompiuterinį projektavimą (angl. CAD), darbą su kasos aparatais ir vairuotojo teisių įgijimą.

Veiklos rūšis: tęstinio profesinio tobulinimosi programos, kuriomis dirbantieji mokytojai rengiami ugdyti verslumą

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Lenkija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: *Zespół szkół technicznych w Mikołowie*

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.zst.edu.pl/pl>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Monika Gutowska

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: monikagutowska@gmail.com

Kiti dalyviai ar partneriai: dvi kitos Mikołuvo rajono mokyklos

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: mokytojai ir mokiniai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: vidurinės profesinės mokyklos

Sėkmės sąlygos

Mokinių išsilavinimas ir profesiniai pasiekimai priklausys nuo to, kaip gerai jie išplėtos esmines kompetencijas. Šia programa kaip tik ir siekiama vystyti toliau nurodytas esmines kompetencijas, kurios yra svarbios siekiant programos tikslų:

- ▶ sėkmingas bendravimas gimtąja ir užsienio kalbomis;
- ▶ matematiniai, moksliniai ir IRT gebėjimai;
- ▶ mokėjimas mokytis;
- ▶ socialiniai gebėjimai ir gebėjimas būti geru piliečiu;
- ▶ iniciatyvumas ir verslumo dvasia;
- ▶ kitų kultūrų pažinimas ir savos kultūros raiška.

Veiklos poveikis

- ▶ *Geresni mokymosi pasiekimai.* Svarbus tikslas – bent 60 proc. šios profesinės mokyklos mokinių įtraukti į programą tobulinant esmines kompetencijas ir taip didinant jų išsilavinimo ir profesinės veiklos galimybes.
- ▶ *Lygios galimybės.* Programa siekiama sumažinti mokinių nelygybę švietimo srityje ugdant jų savigarbą, o tiems, kurie turi švietimo ir kitokių sunkumų, – teikiant pedagoginę ir psichologinę paramą.
- ▶ peržengiamos mokyklos ribos – orientuojamasi į *darbo rinką*. Pagal programą atsižvelgiant į vietos rinką ir užtikrinant, kad būtų galimybių įgyti reikiamą profesinę kvalifikaciją, dalyvauti kursuose ir pameistrystės programose, ugdomas mokinių gebėjimas sąmoningai planuoti būsimą karjerą.

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

**DIRBANČIŲ MOKYTOJŲ
KVALIFIKACIJOS KĖLIMAS**

SĄMONINGUMO UGDYMAS

PASIEKIMAI

LENKIJA

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

Pranešimas apie projektą „Gebėjimams – taip, stereotipams – ne“ (lenkų kalba):

YVI: virtuali aplinka, kurioje mokomasi ugdyti verslumą

Verslumo ugdymas įtrauktas į visų Suomijos mokytojų rengimo strategijas ir studijų programas. YVI – nacionalinio masto daugelį mokslo sričių apimantis mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektas. YVI yra virtuali mokymosi aplinka, kurioje:

- ▶ yra daug įvairios mokymo medžiagos ir metodų, skirtų verslumui ugdyti, pavyzdžių;
- ▶ yra galimybių kurti tinklus naudojantis socialine žiniasklaida;
- ▶ sudarytas verslumo ugdymo žodynas;

- ▶ teikiama informacija apie verslumo ugdymo mokslinius tyrimus;
- ▶ rengiami konkursai.

Jos tikslai yra:

- ▶ įtraukti verslumo ugdymą į visas strategijas ir studijų programas;
- ▶ kurti ir vertinti verslumo ugdymo pedagogiką rengiant mokytojus;

Veiklos rūšis: mokytojų ir mokytojų rengėjų rengimo ugdyti verslumą programos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Suomija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Turku universitetas / Lapenrantos technologijos universitetas

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.yvi.fi>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Jaana Seikkula-Leino (projektų vadovė, profesorė), Heikki Hannula (Suomijos profesinio mokytojų rengimo ir pedagoginės pažangos ir vertinimo tikslo koordinatore)

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: jaana.seikkula-leino@utu.fi

Telefonas: +358 50 5305902 / Heikki Hannula, tel. +358 408307427

Kiti dalyviai ar partneriai: 7 mokytojų rengimo mokyklos; 3 pedagogikos fakultetai; 2 kiti universitetai; 6 taikomųjų mokslų universitetai; 4 mokytojų rengimo skyriai; 10 kitų partnerių organizacijų ir Darbo ir ekonomikos ministerija.

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: būsimi mokytojai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: įvairūs švietimo lygmenys

- ▶ stiprinti verslumo ugdymo rengėjų bendradarbiavimą tinkluose ir regioninę veiklos plėtrą;
- ▶ kurti dinamišką verslumo ugdymo modelį su išstobulintais planavimo, įgyvendinimo ir vertinimo procesais.

Sėkmės sąlygos

- ▶ Svarbu gauti institucijų paramą šios iniciatyvos plėtrai.
- ▶ Būtina parengti labai praktišką ir konkrečią pagalbinę verslumo ugdymo medžiagą.

Veiklos poveikis

- ▶ Verslumo ugdymas įtrauktas į visas strategijas ir studijų programas. Jis neatsiejamas nuo visų mokytojų rengimo ir visi nauji mokytojai įgyja gebėjimų mokyti ugdyti verslumą.
- ▶ Išstobulinti mokytojų gebėjimai mokyti.
- ▶ Sukurta unikali mokymosi aplinka mokytojams.
- ▶ Visa mokymo medžiaga pateikiama vienoje vietoje.
- ▶ Išplėtoti tinklų kūrimo veikla.
- ▶ Sustiprinti daugelio mokslo sričių tarptautiniai moksliniai tyrimai.
- ▶ Mokytojų rengėjai visoje šalyje gali naudotis sukurta virtualia platforma.

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

MOKYTOJŲ RENGĖJŲ RENGIMAS

VIRTUALUSIS MOKYMASIS

MOKYMO MEDŽIAGA

SUOMIJA

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

Projekto svetainė: <http://www.yvi.fi/>

Jaanos Seikkula-Leino parengtas pranešimas: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/files/education/dublin/jaana_seikkula-leino_en.pdf

Verslumo ugdymo tyrimai ir renginiai Lapenrantos technologijos universitete: <http://developmentcentre.lut.fi/hankesivusto.asp?hid=7&alasivu=33>

Mokytojų ir mokinių verslumo dvasios puoselėjimas

Verslo pradžios ir perdavimo iniciatyva (IFEX) yra Badeno-Viurtembergo žemės finansų ir ekonomikos ministerijos skyrius. Jis užsiima įvairia veikla, kuria siekiama mokyklose puoselėti verslumo dvasią:

- ▶ pratina mokinius versliai mąstyti ir veikti;
- ▶ padeda pripažinti savarankišką darbą ir (arba) verslą viena iš būsimos profesinės veiklos galimybių;
- ▶ padeda mokiniams geriau suprasti ekonomikos procesus; ir
- ▶ tobulina jų socialines kompetencijas ir emocinius gebėjimus.

Bendradarbiaudamas su Švietimo ministerija IFEX mokykloms, mokytojams ir mokiniams siūlo įvairių projektų. Vienas pavyzdys – speciali mokytojų rengimo programa, kurią Švietimo ministerija surengė bendradarbiaudama su Viurto kompetencijos centru. Studijų turinys pateikiamas per paskaitas arba mokyklos ugdymo projektus (pavyzdžiui, steigiant mini įmones, mokyklinės įmonės ar organizuojant konkursus), taip pat padedama mokytojams užmegzti ryšius su įmonėmis.

Programa prasideda įžanginiu susitikimu ir savarankiško mokymosi internetu periodu (paprastai 6–7 savaitės) siekiant įgyti. Europos verslo kompetencijos pažymėjimą (EBCL). Paskui surengiamas vienos dienos praktinis seminaras, kuriame žaidžiamas verslo modeliavimo žaidimas „Lengvas verslas“. Vėliau

Veiklos rūšis: tęstinio profesinio tobulinimosi programos, kuriomis dirbantieji mokytojai rengiami ugdyti verslumą

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Vokietija, Badenas-Viurtembergas

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Verslo pradžios ir perdavimo iniciatyva (IFEX) – Badeno-Viurtembergo žemės finansų ir ekonomikos ministerijos skyrius

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.gruendung-bw.de>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Petra Weininger

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: petra.weininger@mfw.bwl.de

Telefonas: +49 7111232765

Kiti dalyviai ar partneriai: Badeno-Viurtembergo žemės švietimo, jaunimo reikalų ir sporto ministerija, Pramonės ir prekybos rūmai; Prekybos rūmai

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: mokytojai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: vidurinių mokyklų bendrojo lavinimo mokytojai

pradedama svarbiausia programos dalis – savaitę trunkanti praktika įmonėje. Paskutinę šios savaitės dieną mokytojai suplanuoja kitais mokslo metais su savo mokiniais įgyvendinti ekonominį projektą. Kitais metais mokytojai vienos dienos praktiniame seminare pasikeičia per projektą įgyta patirtimi; tada internete paskelbiama rašytinė ataskaita, kurią gali skaityti visi.

Kita programa, kurią įgyvendina Švietimo ministerija bendradarbiaudama su Finansų ir ekonomikos ministerija ir Pramonės ir prekybos rūmais, yra „Mokyklų ir įmonių bendradarbiavimas švietimo tikslais“. Bendradarbiavimas patvirtinamas mokyklos su įmone sudaryta sutartimi. Siekiama, kad jis būtų naudingas abiem partneriams. Tuo tikslu sudaryta regioninė priežiūros grupė derina mokyklų ir įmonių interesus.

Sėkmės sąlygos

- ▶ Ekonominis ugdymas jau įtrauktas į nacionalinę ugdymo programą, skirtą visoms Badeno-Viurtembergo žemės mokykloms. Skatinami projektai, kuriais siekiama gilinti žinias apie ekonomiką.
- ▶ Veikėjų ir įgyvendintojų tinklo dalyvavimas. IFEX yra Finansų ir ekonomikos ministerijos padalinys, glaudžiai bendradarbiaujantis su Švietimo, jaunimo reikalų ir sporto ministerija, taip pat su mokytojais, verslo organizacijomis, verslininkais, įmonių savininkais, privačiomis iniciatyvomis, projektus įgyvendinančiomis organizacijomis ir nacionaliniais projektais, kaip antai JUNIOR ir business@school.

- ▶ Bendradarbiaujant su verslu praleistas laikas yra nepaprastai svarbus. Savaitė, kurią savo kvalifikacijos tobulinimo procese mokytojai praleidžia įmonėje, yra be galo svarbi užmezgant verslo ryšius, kuriais jie naudosis grįžę į savo mokyklas.
- ▶ Būtina stebėti pažangą. Per vienos dienos seminarą ir internete skelbiant ataskaitas bei geriausią patirtį galima dalytis ilgalaikę verslumo ugdymo patirtimi.

Veiklos poveikis

- ▶ Apie 50 mokytojų kasmet dalyvauja mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programoje, per kurią taip pat stiprinami mokyklų ir įmonių ryšiai palengvinant jų bendradarbiavimą.
- ▶ Nuo 2008 m. 1 700 Badeno-Viurtembergo žemės vidurinių mokyklų bendradarbiauja su 3 500 įmonių; su įmonėmis bendradarbiauja apie 95 proc. visų vidurinių bendrojo ugdymo mokyklų.

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

**DIRBANČIŲ MOKYTOJŲ
KVALIFIKACIJOS TOBULINIMAS**

VERSLO MODELIAVIMAS

BENDRADARBIAVIMAS

VOKIETIJA

Verslumo ugdymo praktikos pripažinimas ir plėtra keliant mokytojų kvalifikaciją

Verslumo ugdymo praktikos pripažinimo ir plėtros keliant mokytojų kvalifikaciją projektas (ADEPTT) yra pagal programą *Leonardo Da Vinci* finansuojamas projektas, kuriame dalyvauja 13 įstaigų partnerių iš aštuonių ES valstybių narių. Tai mokymo kursas, per kurį mokytojams suteikiama galimybių tiksliau ir praktiškai mokytis, taip siekiant remti ir gerinti verslaus mokymo praktiką. Mokymo kursas trunka dvi dienas, bet paprašius gali būti pratęstas. Jo tema – verslumo ugdymas „realizacijos“ požiūriu, kaip praktinė priemonė ką nors pasiekti. „Realizacija“ (angl. *effectuation*) yra loginis modelis ir procesas, kuriuo galima remtis mokytojams rengiant verslumo planus. Jis skatina mokytojus apsvaistyti, ar jų veiksmai yra įmanomi, ar jų verta imtis, ar jie yra perspektyvūs.

Jis grindžiamas penkiais pagrindiniais principais:

- ▶ „geriau paukštis rankoje...“ – svarbu suvokti, kad visai nereikia kurti grandiozinių idėjų ar vaikytis „fantastinių“ galimybių, pakanka tiesiog išspręsti paprastą problemą;
- ▶ „priimtinas nuostolis“ – apmąstykite, kiek laiko realiai galite tam skirti. Turėkite omenyje, kad iniciatyva gali ir nepasisekti;
- ▶ „koliažas“ – stenkitės susirasti kuo daugiau partnerių – žmonių ir organizacijų;

Veiklos rūšis: tęstinio profesinio tobulinimosi programos, kuriomis dirbantieji mokytojai rengiami ugdyti verslumą

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Ispanija

Veiklą vykdžiusi įstaiga: „Valnalon“

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.valnalon.com/>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Ivan Diego Rodriguez

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: ivan@valnalon.com

Telefonas: +34 9856982227

Kiti dalyviai ar partneriai: „GrijpdeBuitenKans“ – nepriklausoma Nyderlandų organizacija, siekianti remti verslumo ugdymą švietimo įstaigose

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: tos pačios mokyklos vadovų ir pedagoginių darbuotojų grupė

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: visų švietimo lygmenų mokytojų tęstinis profesinis tobulinimasis

- ▶ „limonadas“ – priimkite netikėtumus, kurių pasitaiko susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, likite lankstūs, per daug neprisiriškite prie pradinių tikslų;
- ▶ „lėktuvo pilotavimas“ – dėmesį sutelkite į tokią veiklą, kurią galite valdyti; ateities neįmanoma nei atrasti, nei prognozuoti – ją kuriame patys.

Sėkmės sąlygos

- ▶ Mokyklos vadovybės parama yra be galo svarbi.
- ▶ Pradedant mokytojams skirtą programą reikia apžvelgti, kokia verslia veikla užsiimta iki šiol, sužinoti, kokie mokytojai dalyvaus, ir apmąstyti, ką jie jau yra nuveikę.
- ▶ Reikia mokytis verslumu grindžiamus projektus paversti tvariais.
- ▶ Išmokite valdyti riziką. Nesėkmės yra neatsiejama verslo proceso dalis, bet jos taip pat gali brangiai kainuoti, kai dėl jų prarandama laiko, išteklių ir ryžto. Todėl per šį mokytojams skirtą kursą daug dėmesio skiriama „realizacijos“ aspektui – mokytojams padedama suprasti ir mažinti patiriamą riziką.
- ▶ Ši mokytojų kvalifikacijos tobulinimo programa skirta ne teoriniam modeliavimui. Mokytojai turi pateikti konkretų ir pagrįstą susijusios švietimo praktikos planą.

Veiklos poveikis

Nustatyti šeši šio mokytojams skirto kurso tikslai, kuriais siekiama tvariai keisti požiūrį ir praktiką:

- ▶ mokytojai sukuria naują (švietimo) produktą arba paslaugą, kuriais būtų galima pradėti naudotis kad ir rytoj;
- ▶ mokytojai išmoksta pagrįsti savo projektą arba naują mokymosi aplinką;
- ▶ mokytojai įtikina įvairius partnerius prisidėti prie mokinių mokymosi proceso;
- ▶ mokytojai gali nustatyti abipusę verslios veiklos naudą tiek verslininkams, tiek švietimui („laimi visi“);
- ▶ mokytojai išmoksta naudotis verslumo žodynu ir supranta sąvokas;
- ▶ mokytojai pripažįsta ir vertina verslų elgesį ir žino, kaip darniai paskirstyti išteklius.

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

**DIRBANČIŲ MOKYTOJŲ
KVALIFIKACIJOS TOBULINIMAS**

VERSLUMO PLANAI

PRAKTINIAI METODAI

ISPANIJA

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

Ivano Diego „Prezi“ pranešimas: http://prezi.com/_-gd384z1zbg/adeptt-ivan-diego/

„Grijpdebuitenkans“ svetainė: <http://www.grijpdebuitenkans.nl/>

Kūrybiškumas, kultūra ir švietimas: kūrybinė partnerystė

Kūrybinės partnerystės programa – tai Jungtinės Karalystės pavyzdinė kūrybinio mokymosi programa, 2002–2011 m. įgyvendinta visoje Anglijoje. Per ją kūrybiniai darbuotojai, kaip antai menininkai, architektai ir mokslininkai, mokyklose bendradarbiavo su mokytojais padėdami atskleisti vaikų ir jaunimo kūrybiškumą, didinti jų siekius ir pasiekimus. Jie daugiau kaip 8 000 projektų dirbo kartu su daugiau kaip milijonu vaikų ir 90 000 mokytojų. Iki 2011 m. šią kūrybinę partnerystę finansavo Anglijos menų taryba, tačiau finansavimas nutrauktas sumažinus menams skirtą biudžetą. Nuo tada Organizacija „Kūrybiškumas, kultūra ir švietimas“ (CCE) užsiima įvairiose veikla daugiau tarptautiniu mastu: be kita ko, dirba Katarė, Lietuvoje, Norvegijoje, Pakistane, Pietų Korėjoje, Vakarų Australijoje, Vokietijoje ir bendradarbiauja su Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO). CCE toliau plečia savo veiklos mastą ir įtaką naujomis idėjomis, projektais ir partnerystės ryšiais visame pasaulyje.

Kūrybine partneryste skiepijami ilgalaikiai kūrybinių partnerių ryšiai su mokyklomis. Mokyklos teikia paraiškas dalyvauti šioje veikloje, nustačiusios konkretų poreikį arba problemą, kurią tikisi išspręsti, pavyzdžiui, susijusią su berniukų skaitymo gebėjimų gerinimu, tėvų dalyvavimu ar vaikų elgesiu mokyklos žaidimų aikštelėje. Mokyklai paskirtas specialiai išmokytas kūrybinis atstovas dirbdamas kartu su mokytojais, mokiniais ir kitais kūrybiniais darbuotojais parengia ir įgyvendina projektą, kuriuo kūrybiškiau sprendžiama konkreti tos mokyklos problema.

Vienas tokio kūrybinio sprendimo pavyzdys gautas iš Stoko prie Trento skurdus rajono pradinės mokyklos, kuriai reikėjo naujos mokymuisi tinkamos erdvės. Mokykla norėjo sukurti ką nors neįprasto ir tarėsi su vaikais dėl to, kokia erdvė būtų palanki mokymuisi. Pasiūlyta daugybė idėjų, be kita ko, mokyti į medį įkeltame namelyje ar paplūdimyje, tačiau pasirinktas sumanymas įrengti

Veiklos rūšis: tęstinio profesinio tobulinimosi programos, kuriomis dirbantieji mokytojai rengiami ugdyti verslumą

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Jungtinė Karalystė, Anglija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: „Creativity, Culture and Education“ (CCE) – Jungtinėje Karalystėje įsikūrusi nevyriausybinė organizacija (NVO) ir labdaros fondas. Svetainė: <http://www.creativitycultureeducation.org/>

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.creative-partnerships.com/>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Paul Roberts (pirmininkas)

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: dee.keane@cceengland.org

Telefonas: +44 8448112145

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: mokyklose besimokantys vaikai ir jaunuoliai ir jų mokytojai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: pradinis ir vidurinis ugdymas

klasę sename lėktuve, nes vaikai tikėjo, kad lėktuve galėtų išmokti bet ko; mokiniai galėtų virtualiai keliauti laiku, apsilankyti Karibų salose, atogrąžų miškuose ir dykumose. Vaikai dalyvavo priimant svarbiausius sprendimus per visą procesą, pradedant lėktuvo pirkimu ir leidimo projektuoti gavimu ir baigiant profesionalaus dizainerio pasamdymu, kad jis lėktuve įrengtų klasę.

Per kūrybinę partnerystę ne tik užsiimama mokiniams skirta veikla, bet ir remiami mokytojai, kuriems organizuojamas mokymu klasėse grindžiamas tęstinis profesinis tobulinimasis ir žinių mainai. Vyksta pasitarimai dėl planavimo, mokymo ir plėtros, per kuriuos mokyklos personalas ir kūrybiniai darbuotojai gali kartu planuoti, svarstyti, apmąstyti ir išbandyti naujus kūrybinius mokymo ir mokymosi metodus.

Sėkmės sąlygos

- ▶ Mokyklos vadovybė turi dalyvauti ir būti suinteresuota projektu, o visi pedagoginiai darbuotojai – norėti permainų.
- ▶ Mokykla turi įsipareigoti puoselėti bendruosius, kūrybinius ir verslumo gebėjimus, reikalingus vaikams ir jaunimui, kad jiems gerai sektųsi ne tik mokykloje, bet ir visuomenėje.
- ▶ Gerai parengta planavimo ir vertinimo sistema, skatinanti mokytojus, besimokančiuosius ir kūrybinius darbuotojus kruopščiai planuoti ir nuolat apmąstyti savo mokymąsi. Taip pat sukuriami mokymuisi, tobulinimuisi ir nuolatiniam tokios praktikos diegimui palanki erdvė.

Veiklos poveikis

Kūrybinė partnerystė buvo išsamiai įvertinta, nustatytas jos poveikis mokiniams, mokytojams, mokinių tėvams ir visai Jungtinės Karalystės ekonomikai:

- ▶ geresni mokinių pasiekimai. Nacionalinis švietimo tyrimų fondas (angl. NFER) stebėjo 13 000 kūrybinės partnerystės programoje dalyvavusių vaikų ir jaunimo pažangą. Jų mokymosi pasiekimų duomenys parodė, kad programos dalyvių rezultatai viršijo pagrindinių 3 ir

4 pakopų nacionalinį vidurkį, nepaisant to, kad jie buvo kilę iš blogesnėje ekonominėje ir socialinėje padėtyje esančių rajonų;

- ▶ mokiniai labiau pasitiki savimi. Jungtinės Karalystės rinkos tyrimų biuro (BMRM) atliktos mokyklų direktorių apklausos duomenimis, direktoriai manė, kad kūrybinė partnerystė mokinių pasitikėjimą savimi padidino 92 proc., bendravimo gebėjimus – 91 proc., motyvaciją mokytis – 87 proc. atvejų;
- ▶ kūrybiškesni mokytojai. Per tą pačią apklausą mokyklų direktoriai pabrėžė, kad mokytojai pagerino savo gebėjimus: 94 proc. teigė, kad mokytojų gebėjimai buvo patobulinti, 92 proc. – kad mokytojai su kūrybinių darbuotojų pagalba išmoko geriau dirbti klasėse, 92 proc. išreiškė norą daugiau vadovautis kūrybiniu požiūriu;
- ▶ mokytojai padidino savo lūkesčius. Taip pat padidėjo mokytojų lūkesčiai ir tikėjimas savo mokiniais – keli mokytojai papasakojo, kaip juos sukrėtė ir pradžiugino tai, kad jų mokiniai, kuriems mokytis paprastai nesisekė, sužibėjo per kūrybiškas pamokas. Tai ypač svarbu todėl, kad nuo mokytojų lūkesčių priklauso mokinių rezultatai;
- ▶ tėvai skyrė daugiau dėmesio savo vaikų mokymuisi. Notingemo universiteto tyrimo duomenimis, kūrybiškumas padeda skatinti tėvus labiau domėtis, ką jų vaikai veikia mokykloje. Tai ypač aktualu tiems tėvams, kurie galbūt patys mokykloje patyrė mokymosi sunkumų;
- ▶ nauda visai ekonomikai. Konsultavimo paslaugų bendrovės „PwC“ ataskaitoje Kūrybinės partnerystės programos anksatyvoji gryoji nauda Jungtinės Karalystės ekonomikai įvertinta 4 mlrd. GBP.

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

**DIRBANČIŲ MOKYTOJŲ
KVALIFIKACIJOS TOBULINIMAS**

KŪRYBINIAI PARTNERIAI

INTEGRUOTAS

JUNGTINĖ KARALYSTĖ

Programa „Escolhas“ (Galimybių rinktis programa)

Programa „Escolhas“ yra Portugalijos vyriausybės programa, pradėta siekiant skatinti pažeidžiamiausių bendruomenių (ypač imigrantų ir etninių mažumų) vaikų ir jaunimo socialinę įtrauktį. Ja siekiama sudaryti lygias galimybes visiems ir stiprinti socialinę sanglaudą. Svarbiausios prioritetinės intervencijos sritys yra: mokyklų įtrauktis ir neformalusis švietimas; profesinis rengimas ir galimybės įsidarbinti; piliečių ir bendruomenių dalyvavimas; e. įtrauktis; verslumas ir įgalinimas. Pastaroji – verslumo ir įgalinimo – sritis yra nauja, įtraukta pradėjus skirti daugiau išteklių vietos bendruomenių stiprinimui.

Verslumas ir įgalinimas apima šių keturių sričių veiklą:

- ▶ gebėjimų ugdymo veikla;
- ▶ finansinė ir žiniomis pagrįsta parama jaunimo planuojamiems, įgyvendinamiems ir vertinamiems projektams;
- ▶ skatinimas sudaryti jaunimo grupes, kurios padėtų imtis bendruomeninių iniciatyvų;
- ▶ apsilankymai, stažuotės ir partnerystė su kitomis pilietinės visuomenės organizacijomis.

Veiklos rūšis: tęstinio profesinio tobulinimosi programos, kuriomis dirbantieji mokytojai rengiami ugdyti verslumą

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Portugalija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Pirmininkavimo Ministrų Tarybai ministerija (Portugalijos vyriausybė)

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda:
<http://www.programaescolhas.pt/>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Dana Redford

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: dana.redford@redfordresearch.com

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: skurdžių bendruomenių jaunimas (ir jų mokytojai)

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: vidurinis lavinimas, aukštasis mokslas, profesinis rengimas ir mokymas

Viena šios mokymo programos dalis yra „Uma Escolha de Futuro“ („Ateitį pasirenkame patys“), kuria siekiama ugdyti 14–24 metų amžiaus jaunuolių asmeninius, socialinius ir profesinius gebėjimus padedant jiems įgyvendinti trumpalaikius, vidutinės trukmės ir ilgalaikius projektus. Pagal programą parengti du vienas kitą papildantys vadovai, vienas mokytojams ir vienas jaunuoliams. Ją sudaro penkios dalys, padėsiančios įsitraukti į vietos bendruomenes, pažinti verslininkus, atrasti ir įgyvendinti verslias idėjas, lavinti skaitmeninį raštingumą ir įgyvendinti idėją pradėti verslą.

Veiklos poveikis

Ką tik prasidėjo 5-asis projekto ciklas, kuris tęsis nuo 2013 m. sausio iki 2015 m. gruodžio mėn. Per 4-ąjį ciklą buvo imtasi 130 naujų projektų – visi pagal principą „iš apačios į viršų“.

Sėkmės sąlygos

Parengti du vadovai. Vienas iš jų – daugiau mokomojo pobūdžio, sistemingas, su daug informacijos, skirtas mokytojams ir jų rengėjams; antras, lengvesnis, su daugiau teorijos ir pratybomis, skirtas jaunimui. Taip paskirstyti išteklių: kartu sukurta pedagoginė priemonė, tinkama pritaikyti ir naudoti specialistams, ir praktinė jaunimo verslumo gebėjimus ugdanti priemonė.

Projektą finansuoja ir jam iš dalies vadovauja Portugalijos vyriausybės Pirmininkavimo Ministrų Tarybai ministerija, prižiūrima Vyriausiosios imigracijos ir kultūrų dialogo komisijos. Ją bendrai finansuoja Europos socialinis fondas.

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

**DIRBANČIŲ MOKYTOJŲ
KVALIFIKACIJOS TOBULINIMAS**

PAŽEIDŽIAMOS BENDRUOMENĖS

MOKYMO PROGRAMA

PORTUGALIJA

Projektas „UPI“

Projektas **UPI** (slovėnų kalba „upi“ reiškia „viltis“) – seminarų apie kūrybiškumą, verslumą ir naujoviškumą ciklas, Slovėnijos amatų rūmų organizuojamas pradinėse mokyklose. Išskirti du aiškūs šio projekto etapai: pirmoji, techninė, dalis – projektų ir programų rengimas – ir vėlesnis praktinių seminarų rengimas mokyklose. Techniniame etape Amatų rūmai parengė mokymo programas ir brošiūras mentoriams ir dalyvaujantiems vaikams, iš esmės padėdami sukurti mokymo modulį.

Kiekvienam praktiniam seminarui vadovavo po du mentorius: vienas iš jų atstovaujantis mokyklai, kitas – platesnei verslo sričiai. Mokiniai kiekviename praktiniame seminare rengė verslo planus, vienas iš pavyzdžių – prekyba augalais ir gėlėmis. Mokiniai apsvaistė savo įmonės veiklos organizavimą,

klientus (daugiausia šeimas), rinkodarą, konkrečias prekybos vietas ir galimus pavojus (pavyzdžiui, jie gali pamiršti palaistyti augalus). Įvairiose grupėse taikyti skirtingi kūrybinio planavimo ir reklamos metodai. Pavyzdžiui, viena grupė sukūrė ir „YouTube“ paskelbė trumpą filmuką apie savo verslo planą, kita parengė brošiūrą, kuri dabar paskelbta internete ir saugoma Slovėnijos bibliotekoje. Tęsiant veiklą po pradinių seminarų vėliau surengti 8 regioninio masto renginiai, kuriuose vaikai turėjo progą pristatyti savo verslo planus.

Šiuos praktinius seminarus surengė Amatų rūmai taip pat tyrė, kokie veiksniai slopina arba skatina jaunimo kūrybiškumą. Per šį tyrimą nustatyta įvairių pažangos galimybių, taip pat atkreiptas dėmesys į kai kuriuos projekto laimėjimus. Apskritai mokiniai manė, kad:

Veiklos rūšis: tęstinio profesinio tobulinimosi programos, kuriomis dirbantieji mokytojai rengiami ugdyti verslumą

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Slovėnija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Slovėnijos Respublikos amatų ir smulgiojo verslo rūmai

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.ozs.si>

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: Pradinėse mokyklose dirbantys mentorai ir šių mokyklų mokiniai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: pradinės mokyklos

- ▶ mokytojai klasėse IRT naudojami nepakankamai;
- ▶ aktyviau naudojantis IRT mokyti būtų įdomiau;
- ▶ svarbiausi veiksniai, veikiantys vaikų kūrybiškumą ir naujoviškumą, yra aplinka, šeima ir charakteris.

Sužinota, kad dauguma mokyklų dalyvavo praktiniuose seminaruose, nes norėjo atrasti naujų ir įdomių būdų sudominti vaikus; ir iš tiesų nustatyta, kad juose dalyvavę mokytojai pagal savo mokymo metodus ėmė kur kas aktyviau naudoti informacines ir ryšių technologijas.

Sėkmės sąlygos

Šio projekto sėkmę daugiausia lėmė du pagrindiniai veiksniai:

- ▶ aukšto lygio ir plataus masto suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas, pavyzdžiui, projektą finansavo Ekonomikos ministerija ir jame dalyvavo 62 įvairūs regioniniai amatų rūmai;
- ▶ mokyklų direktorių visapusiškas dalyvavimas projekte, turėjęs lemiamos reikšmės, nes nuo jų, kaip vyriausiųjų vadovų, sprendimų priklausė, ar mokykla dalyvaus projekte.

Veiklos poveikis

87 surengtuose praktiniuose seminaruose dalyvavo iš viso 31 pradinė mokykla, o šių mokyklų vaikai parengė 84 verslo planus. Šie skaičiai rodo, kad pasiekti visi projekto tikslai dėl to, kiek vaikų turėtų jame dalyvauti ir kiek praktinių seminarų reikėtų surengti. Be to:

- ▶ per projektą sėkmingai sukurta techninio pobūdžio mokymo priemonių mentoriams ir mentorystės programa įtraukta į nacionalinę mokymo programą;
- ▶ poveikis mokiniams: pradinių mokyklų vaikai supažindinti su įvairiomis profesijomis ir jų patrauklumu, taip pat toliau puoselėtas verslus vaikų mąstymas ir idėjos;
- ▶ mokytojai pagal savo mokymo metodus ėmė drąsiau naudotis informacinėmis ir ryšių technologijomis, todėl jų pamokos tapo įdomesnės mokiniams.

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

**DIRBANČIŲ MOKYTOJŲ
KVALIFIKACIJOS KĖLIMAS**

SĄMONINGUMO UGDYMAS

MOKYMO PRIEMONĖS

SLOVĖNIJA

Projektas „Life 2“ – „Išmokyti mokytoją“

„Bendrujų gyvenimui būtinų kompetencijų ugdymo projektu“, sutrumpintai „LIFE 2“, profesinių mokyklų jaunimui padedama ugdyti darbui reikalingus gebėjimus ir pasitikėjimą savimi, ypač verslumo gebėjimus, kaip antai kūrybiškumą ir naujoviškumą. Specialistų grupės iš penkių valstybių partnerių sudarė priemonių rinkinį, kurio tikslas – „Išmokyti mokytoją“. Juo siekiama padėti mokytojams mokant specialybės įtraukti gyvenimui svarbių gebėjimų ugdymą ir glaudžiau bendrauti su darbdaviais.

Rinkinį sudaro trys dalys:

- ▶ Naudotojo vadovas, padedantis pritaikyti priemonių rinkinį prie organizacijos ir besimokančiojo poreikių.
- ▶ „Išmokyti mokytoją“ naudojami ištekliai:
 - 1 dalyje suteikiamos pagrindinės žinios ir padedama suprasti „bendrujų gyvenimui būtinų kompetencijų“ sąvoką, kartu atliekant užduotis, kuriomis įtvirtinamas mokytojų naujai įgytas suvokimas;

Veiklos rūšis: su verslumo ugdymu susiję naujoviški mokymo metodai ir koncepcijos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Portugalija, Jungtinė Karalystė, Danija, Rumunija ir Ispanija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Danijoje – Nielso Brocko verslo kolegija; Ispanijoje – CEBANC; Europos techninio ir profesinio rengimo ir mokymo forumas (EfVET); Jungtinėje Karalystėje – Nortono Radstoko kolegija ir Bato miesto SPA universitetas; Portugalijoje – ANESPO; Rumunijoje – Švietimo plėtros ir inovacijų centras (TEHNE).

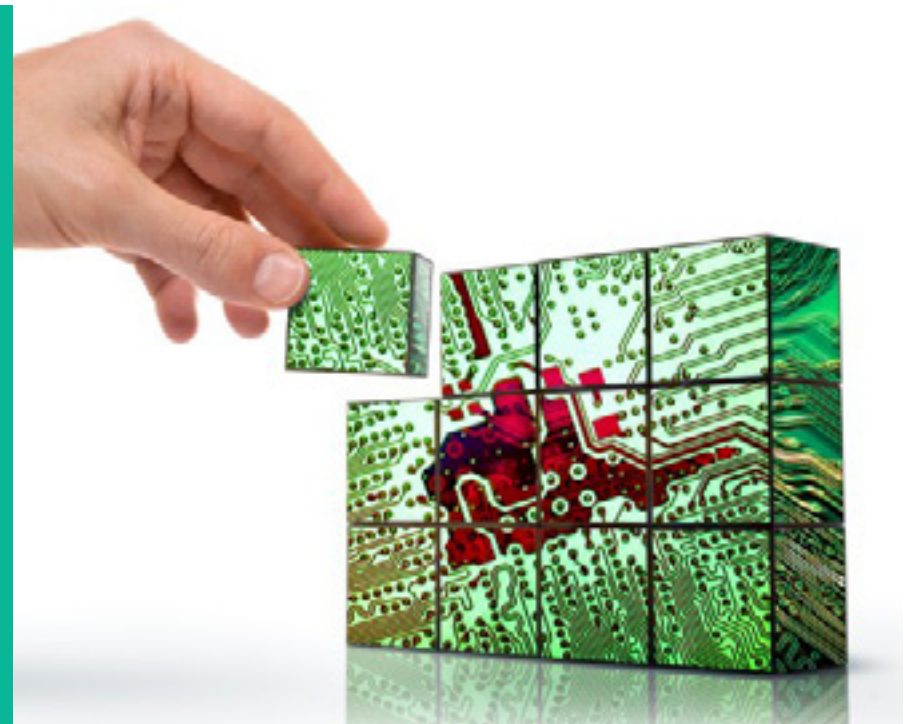
Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.life-2.eu/>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Rosaleen Courtney ir Irene Ferreira

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: rosaleen.courtney@nortcoll.ac.uk ir irene.ferreira@anespo.pt

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: profesijos mokytojai, mokytojų rengėjai, profesijos besimokantieji, darbdavių tinklai, pagalbos blogesnėje padėtyje esančioms visuomenės grupėms organizacijos, politikos formuotojai ir politiškai įtakingi veikėjai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: profesinio rengimo įstaigų ir organizacijų mokytojų tęstinis profesinis tobulinimasis, profesijos mokytojų pirminis rengimas

- ▶ 2 dalis – įvairūs praktiniai modeliai, kaip mokant profesijos visapusiškai įdiegti gyvenimui svarbių gebėjimų ugdymą;
- ▶ 3 dalyje įtraukiama įvairi „Išmokyti mokytoją“ veikla pagal sistemingą profesijos mokytojų rengimo programą arba mokytojų vykdoma su savo mokiniais.
- ▶ Gerosios patirties dalis. Joje semiamasi įkvėpimo iš šaltinių visoje Europoje, kur bendrųjų gyvenimui būtinų kompetencijų ugdymas sėkmingai diegiamas mokant profesijos.

Sėkmės sąlygos

- ▶ *Įrodymai.* Projektas „LIFE 2“ yra pagrįstas patikimais įrodymais. Per jį remiamasi pirmojo LIFE projekto išvadomis (žr. www.life-keyskills.info); pagal Europos pilietinės visuomenės programą dėl sėkmingam mokymuisi visą gyvenimą būtinų sąlygų atliktais tyrimais; 2004 m. leidiniu „Gyvenimui svarbūs gebėjimai remiantis Mokymosi visą gyvenimą konferencijos išvadomis“, kuriame pateikta rekomendacijų ir gerosios patirties pavyzdžių.
- ▶ *Atsiliepimai.* Projektas pagrįstas išsamiais visų penkių valstybių partnerių darbdavių, mokytojų ir besimokančiųjų pateiktais atsiliepimais.
- ▶ *Finansavimas.* Projektas remiamas Europos Komisijos programos „Leonardo Da Vinci“ lėšomis. Pagal šią finansavimo schemą, įtrauktą į Europos Komisijos Mokymosi visą gyvenimą programą, remiama labai įvairi, nevienodo masto veikla.

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

Programa „Leonardo da Vinci“: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/ldv_en.htm

Associação Nacional de Escolas Profissionais – ANESPO (Portugalija): <http://www.anespo.pt/>

CEBANC (Ispanija): <http://www.cebanc.hezkuntza.net/web/guest/proyectos###>

Nortono Radstoko kolegija (Jungtinė Karalystė): http://www.nortcoll.ac.uk/european_projects.aspx

Bato miesto SPA universitetas (Jungtinė Karalystė): <http://www.bathspa.ac.uk>

Nielso Brocko verslo mokykla (Danija): <http://www.cbs.dk>

TEHNE (Rumunija): <http://www.tehne.ro/>

EFVET: <http://www.efvet.org/>

Filmas, kuriame paaiškintos su mokymusi visą gyvenimą siejamos bendrosios kompetencijos: <http://www.youtube.com/watch?v=RD-elxM1lw>

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

NAUJOVIŠKAS MOKYMAS

MOKYMO MEDŽIAGA

PROJEKTINIS DARBAS

EUROPOS MASTAS

Naujoviška verslumo pedagogika

Per šį kursą taikyti įvairūs kūrybiniai metodai kaip naujoviškos pedagoginės priemonės **Ruano verslo mokyklos (RBS)** ir Aalto universiteto studentams. Kursas buvo sudarytas iš daugelio įvairių dalių, be kita ko, kiekvienas studentas, ieškodamas įkvėpimo abstrakčiame paveiksle, parašė „pasakojimą apie verslumą“; studentai parengė esė apie meno ryšį su verslumu; jie surengė užsiėmimą tema „Verslininkas kaip aktorius“. Prancūzijos menininkas Romainas Artus pateikė savo paveikslų, iš kurių jie sėmėsi įkvėpimo. Per šį kursą siekta sužinoti, kaip įvairios pedagoginės priemonės (pavyzdžiui, menas, muzika, rašytiniai pasakojimai ir teatras) daro įtaką požiūriui į verslumą.

Svarbiausias šio kurso tikslas buvo atskleisti kiekvieno žmogaus individualų gebėjimą „mąstyti kitaip“, laikomą verslumui būtina kompetencija. Bandyta skatinti kiekvieno studento verslų mąstymą, taip pat vertintas jų gebėjimas prisitaikyti prie naujų aplinkybių, panaudojant neįprastas mokymosi priemones (pavyzdžiui, muziką ir meną). Užsiėmimai vyko bendradarbiaujant su įvairiais vietos ir tarptautiniais menininkais; pavyzdžiui, dr. Joelle Lagier atvyko papasakoti apie savo, kaip menininkės, gyvenimą, taip pat atvyko vienas Tokijuje dirbantis japonų fotografas.

Tarp būsimų planų – įgyvendinti šią programą įvairioje tarptautinėje aplinkoje ir išbandyti jos tinkamumą blogesnėje padėtyje esančioms visuomenės grupėms, pavyzdžiui, bedarbiams.

Veiklos rūšis: su verslumo ugdymu susiję naujoviški mokymo metodai ir koncepcijos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Prancūzija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Ruano verslo mokykla (RBS)

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.rouenbs.fr/en>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Rita Klapper

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: rgklapper@gmail.com

Kiti dalyviai ar partneriai: menininkai, pvz., Romainas Artus ir Joelle Lagier Prancūzijoje ir Beata Joutsen Suomijoje

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: Ruano verslo mokyklos pirmosios ir aukštesnių studijų pakopų studentai; Helsinkio ekonomikos mokykla (Aalto universitetas)

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: aukštasis mokslas (bakalauro ir aukštesnių pakopų studijos)

Sėkmės sąlygos

Norint skleisti naujovišką verslumo pedagogiką būtina keisti daugybę dalykų:

- ▶ visame pasaulyje reikia daugiau laiko ir finansinių išteklių skirti tam, kad netradiciniai naujoviški ir kūrybiški verslumo kursai būtų įtraukti į tęstinį švietimą ir aukštąjį mokslą;
- ▶ ne tik tęstinio švietimo ir aukštojo mokslo valdymo institucijos, bet ir patys mokytojai turi tapti atviresni naujoviškiems pedagoginiams metodams (nebūtinai tik tiems, kurie yra grindžiami technologijomis);
- ▶ būtina keisti požiūrį – nuo tradicinio teorijos dėstymo ir konkrečių atvejų tyrimų pereiti prie kūrybiškumu ir naujoviškumu grindžiamo metodo;
- ▶ reikia dar kartą pabrėžti verslumo vertybių, verslaus mąstymo ir verslumo dvasios svarbą skatinant tokį požiūrį, pagal kurį būtų svarbiau „su kuo“ negu „apie ką“.

Veiklos poveikis

Įvertintas kiekybinis ir kokybinis šio kurso poveikis:

- ▶ žmonės išmoksta pažinti savo galimybes ir pakeisti mąstymą tada, kai „tapti verslininku yra reali perspektyva“;
- ▶ kiekybiškai vertinant rezultatus atsižvelgta į tai, kaip pasikeitė „verslininko savybių“ suvokimas. Įspūdingiausia tai, kad apie 50 proc. padidėjo dalis studentų, manančių, kad „verslininku gali būti kiekvienas“;

- ▶ iš studentų gauta labai gerų atsiliepimų; pasak vieno studento, „gera atrasti verslumą netikėtose vietose ir gebėti susieti jį su menu“.

Šiuolaikinio meno įkvėptų pasakojimų apie verslumą rašymas laikytas „visiškai nauja patirtimi, kuri nustebino savo įdomiu rezultatu ir [man] įrodė mano paties kūrybiškumą“. Taip pat manyta, kad tai gerai siejasi su šiuolaikiniu pasauliu, kuriame „kūrybiški ir patyrę verslininkai yra labai vertinami ir pageidaujami“.

- ▶ Ateityje planuojama pradėti tyrimo programą, per kurią bus įvertinti mąstymo pokyčiai, naujoviškomis pedagoginėmis priemonėmis įmanomi pasiekti įvairioje tarptautinėje aplinkoje.

TEĖSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

NAUJOVIŠKAS MOKYMAS

MOKYMO MEDŽIAGA

KŪRYBIŠKAS MĄSTYMAS

PRANCŪZIJA

Méthode d'Initiation au Metier d'Entrepreneur

Méthode d'initiation au metier d'entrepreneur (MIME) yra simuliacinio metodo, skirtas verslumo gebėjimams ugdyti.

Šis prieš 10 metų būsimiems verslininkams sukurtas metodas dabar sėkmingai pritaikytas darbuotojams, besimokantiems ir mokytojams; Prancūzijoje kasmet pagal jį mokosi daugiau kaip 1 000 žmonių. Tokiu modeliavimu siekiama, kad dalyviai suprastų pagrindinius įmonių veiklos dėsnius, ir kartu sudaryti tokias situacijas, kuriose būtų reikalingi ir ugdomi verslumo gebėjimai bei gebėjimai spręsti problemas.

Pagal MIME metodą teikiama pirmenybė visuotiniam, kompleksiniam ir dinamiškam požiūriui į verslą, niekada neatsiejant noro suprasti nuo malonumo imtis veiklos. Per visą kursą uždrausta naudotis kompiuteriais – pabrėžiama žmonių dalyvavimo svarba įmonėms. Sudaromos keturios komandos, kiekviena iš jų įsteigia po įmonę, jos visos sukuria tą patį produktą ir juo prekiauja. Tada komandos tarpusavyje varžosi dvejus metus ir kiekviena iš jų turi priimti verslui svarbius sprendimus bei rizikuoti. Keturi tokios veiklos principai:

- ▶ įvairūs problemų sprendimo būdai svarstomi tik tada, kai aiškiai nustatoma problema;

Veiklos rūšis: su verslumo ugdymu susiję naujoviški mokymo metodai ir koncepcijos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Prancūzija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: IZER Institut Européen de L'Entrepreneuriat Rural

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.i2er.org/>

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: verslumo mokytojų rengėjai; profesijos mokytojai; studentai; besimokantys suaugusieji

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: vidurinės mokyklos ir universitetai

- ▶ naujos priemonės naudojamos tik aiškiai nustačius jų poreikį;
- ▶ išvados daromos remiantis studentų bendradarbiavimu;
- ▶ bet kokias iškeltas hipotezes būtina patikrinti tiesiogiai.

Sėkmės sąlygos

MIME metodas priklauso projektui MANAGE, kuris finansuojamas pagal ES Mokymosi visą gyvenimą programos veiksmą „Leonardo da Vinci: naujovių perdavimas“. Tai suteikė galimybę išversti MIME metodo medžiagą į anglų, ispanų, italų ir rumunų kalbas.

Veiklos poveikis

MIME metodu siekiama paveikti besimokančiųjų nuostatas dėl verslo ir vaidmenų jame.

Suprasti šie dalykai:

- ▶ pagrindiniai ekonomikos dėsniai, nuo kurių priklauso įmonių veikla;
- ▶ verslo kuriami santykiai su aplinka;

- ▶ be galo svarbūs įmonėse dirbančių vyrų ir moterų įnašai.

Suformuotas pagrįstas požiūris į:

- ▶ įmonės vadovo pareigas;
- ▶ vadovams svarbius gebėjimus;
- ▶ jų numatomą vaidmenį priimant sprendimus.

Praktiškai išanalizuota:

- ▶ plačiai naudojamos valdymo priemonės;
- ▶ apskaita ir finansinės ataskaitos;
- ▶ strategijos ir procesai.

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

NAUJOVIŠKAS MOKYMAS

PROBLEMŲ SPRENDIMAS

PROJEKTINIS DARBAS

PRANCŪZIJA

Ryšiai su verslo bendruomene

Zöld Kakas Líceum („Žaliojo gaidžio“ licėjus) yra mokykla, skirta daugiausia vidurinio išsilavinimo neįgijusiam jaunimui. Joje mokosi 200 15–26 metų amžiaus mokinių, kuriems suteikiama dar viena proga baigti sujungtą bendrojo lavinimo ir parengiamąją aukštojo mokslo studijoms programą, kuri trunka ketverius metus. Svarbi mokyklos misija – atrasti naujų ir pažangių būdų dirbti tiek su mokiniais, tiek su mokytojais užtikrinant jų akademinę pažangą ir asmeninį tobulėjimą, pavyzdžiui, savo profesinio rengimo programa.

Šioje mokykloje dirbama su mokyklos nebaigusiais jaunuoliais ir vidurinį išsilavinimą turinčiais asmenimis, jiems padedama išmokyti kinematografijos ir fotografijos meno. Dviejų mokytojų vadovaujama jaunuolių grupė išeina į bendruomenę ir stengiasi susirasti darbą. Stažuotojai mokosi iš patirties dalyvaudami dvejų metų programoje, per kurią atlieka praktiką palankiomis sąlygomis, mokyklai artimoje darbo vietoje. Mokytojai yra būtini projektų dalyviai – jie padeda jaunuoliams rengti projektus, kurti prasmingą turinį ir bendrauti su verslo partneriais. Nuo projekto sėkmės iš dalies priklauso mokytojų atlyginimai ir mokinių stipendijos.

Veiklos rūšis: su verslumo ugdymu susiję naujoviški mokymo metodai ir koncepcijos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Vengrija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: *Zöld Kakas Líceum*

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.zoldkakas.hu/kuszli/>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Mate Schnellbach

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: schnellbach.mate@gmail.com

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: vidurinės mokyklos nebaigę 15–26 m. amžiaus jaunuoliai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: vidurinis ugdymas

Sėkmės sąlygos

- ▶ Sėkmei svarbiausia – užtikrinti laisvę; šio stiliaus mokymas turi būti lankstus, todėl mokyklų vadovai turi nebijoti rizikuoti.
- ▶ Mokyklai turi būti suteikta laisvė diegti naujoves ir dalinė nepriklausomybė nuo bendrųjų švietimo valdžios institucijų.
- ▶ Būtinai aukšto lygio mokytojų verslumas: jie yra tikri verslininkai, o tai visai kas kita nei įprastas mokytojo vaidmuo.
- ▶ Galiausiai turi būti palanki organizacijos kultūra ir struktūra.

Veiklos poveikis

Kai kurie įspūdingi mokinių pasiekimai:

- ▶ įsidarbinimas. Praėjusiais metais 7 iš 12, šiais metais – 6 iš 14 dalyvių besimokydami įsidarbino visai arba ne visai darbo dienai;
- ▶ verslo dėmesys. Daug mažųjų įmonių pareiškė norą bendradarbiauti su mokykla (kaip antai rinkodaros, menų ir praktinių paslaugų srityse);
- ▶ nacionalinis pripažinimas. Besimokantieji taip pat pelnė daugybę Vengrijos nacionalinių apdovanojimų, pavyzdžiui, per paskutinius dvejus metus du mokiniai su savo sukurtais dokumentiniais filmais laimėjo konkursą žurnalistikos studentams.

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

NAUJOVIŠKI MOKYMO METODAI

PROFESIJOS MOKYMASIS

BENDRADARBIAVIMAS

VENGRIJA

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

Šis dokumentinis filmas tapo nugalėtoju konkurse žurnalistikos studentams: <http://www.youtube.com/watch?v=oX41RKYbM9E>

Kelios studentų nuotraukos: <https://picasaweb.google.com/100088693387758940555/KiallitasKepei?authkey=Gv1sRgCNzy6eawrKBOQ>

„Tknika“ – profesinio rengimo ir mokymosi visą gyvenimą inovacijų centras

Iniciatyva „Tknika“ – viena iš daugelio nuolatinių pastangų paversti profesinį rengimą Baskų krašte vienu pažangiausių Europoje. „Tknika“ imasi naujoviškų projektų įvairiose, kaip antai technologijos, mokytojų rengimo ir inovacijų valdymo, srityse. „Tknika“ yra atviras ir bendradarbiaujantis centras, kuris sudaro naudingas sąjungas su privačiomis įmonėmis, mokslinių tyrimų padaliniais, universitetais ir technologijos centrais. Jis įgyvendina inovacinius projektus keturiose svarbiausiose srityse:

- ▶ technologijos;
- ▶ informacinių ir ryšių technologijų (IRT);
- ▶ valdymo;
- ▶ metodikos ir pedagogikos.

„Tknika“ skatina profesinių technikos kolegijų dėstytojus ir vadovybę pristatyti ir įgyvendinti su inovacija susijusius projektus. Tai gali būti įvairaus pobūdžio inovacijos, pavyzdžiui, naujoviškas būdas valdyti kolegiją ar bendrauti su visuomene; palaikyti ryšius su įmonėmis; mokyti, pritaikyti naujas technologijas ar įgyti naujų žinių. „Tknika“ centro iniciatoriai valdo projektus ir juos rengia kartu su kolegijų dėstytojais. Dauguma dėstytojų toliau dėsto savo kolegijose, tik pagal sutrumpintą tvarkaraštį, kad galėtų dalyvauti projektuose kartu su „Tknika“.

Veiklos rūšis: su verslumo ugdymu susiję naujoviški mokymo metodai ir koncepcijos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Baskų kraštas (Ispanija)

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: „Tknika“ – Baskų krašto vyriausybės Švietimo, kalbų politikos ir kultūros departamento Profesinio rengimo ir mokymosi visą gyvenimą padalinio patronuojamoji įmonė

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.tknika.net>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: „Tknika“ direktorius Iñaki Mujika, imujika@tknika.net

Kiti kontaktiniai asmenys: valdymo srities koordinatorius Samuel Triguero, striguero@tknika.net; internacionalizavimo vadovas Victor Arias, barias@tknika.net; internacionalizavimo vadovas JLF Maure, jlfernandez@tknika.net

Kiti dalyviai ar partneriai: Baskų krašto valstybinių ir privačių profesinių kolegijų asociacijos IKASLAN, HETEL, AICE

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: Baskų krašto profesinių technikos kolegijų dėstytojai ir studentai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: vidurinis, aukštesnysis ir tęstinis rengimas profesinėse (valstybinėse ir valstybės finansuojamose) technikos kolegijose

„Tknika“ šešių pakopų metodas:

- ▶ „Tknika“ rengia inovacinius projektus, o jų rezultatus perduoda profesijos mokytojams;
- ▶ mokytojai naudojami šiais rezultatais mokydami savo mokinius;
- ▶ mokiniai perduoda šias žinias savo darbovietėms;
- ▶ „Tknika“ sujungia profesijos mokytojus į tinklą (taip užtikrinamas žinių perdavimas visai sistemai);
- ▶ „Tknika“ bendradarbiauja su organizacijomis ir asmenimis, kurie gali padidinti viso proceso vertę;
- ▶ „Tknika“ savo valdymo modeliu taip pat užtikrina geriausius jų veiklos rezultatus.

Sėkmės sąlygos

- ▶ Visa centro veikla yra susieta su verslumo mokymu. Verslumas laikomas ne atskiru gebėjimu, o koncepcija, pagal kurią reikalingi tokie gebėjimai kaip antai kūrybiškumas, technologinis raštingumas ir projektų valdymas.
- ▶ Savo darbe „Tknika“ vadovaujasi inovacijų valdymo modeliu, vadinamuoju „Tknikalnova“. Pagal šį modelį remiamas verslumas: atlyginama už asmeninę iniciatyvą, atsakomybę, norą rizikuoti ir nesėkmių pripažinimą. Rengdami konkrečius projektus asmenys dirba grupėmis – tai teikia daugiau lankstumo, galima derinti įvairias užduotis; kiekviena grupė yra atsakinga už savo projektą – taip skatinamas didesnis atsidavimas ir atkaklumas siekiant tikslo.
- ▶ Plačiai naudojamos technologijos; taip žinias galima perduoti greičiau ir efektyviau. „Tknika“ stebi technologinę pažangą, atnaujinamas naujus problemų sprendimo būdus, gamybos metodus ir kompiuterines priemones, kurios pagerins mokymosi procesą profesinėse technikos kolegijose ir padidins įmonių produktyvumą.

Veiklos poveikis

„Tknika“:

- ▶ „Tknika“ veikla yra nusistovėjusi ir įvertinta. Neseniai „Tknika“ lankęsi EBPO grupės nariai apibūdino šį projektą kaip svarbų Baskų krašto aukštojo mokslo politikos pranašumą ir rekomendavo kuo plačiau jį paskleisti;
- ▶ „Tknika“ įveikia pažangai trukdančias kliūtis. Jis padeda šalinti konkrečius Baskų krašto sistemos trūkumus, ypač nusistovėjusius įpročius ir papročius, tokius kaip per lėtas sprendimų priėmimas, griežta hierarchija institucijose ir nesėkmių baimė, juos pakeisdamas dinamiška, asmeninei iniciatyvai ir verslumui palankia aplinka;
- ▶ „Tknika“ skatina veikti. Profesinės technikos kolegijos labai noriai naudojasi „Tknika“ paslaugomis, kurios teikiamos plačiai ir dideliu mastu. Šiuo metu centras kartu su 200 bendradarbių įgyvendina 24 inovacinius projektus;
- ▶ „Tknika“ dalyvavimas duoda grąžos. Vertinant nustatyta programos nauda yra didesnė už jai skirtą pradinę investiciją;
- ▶ kasmetiniai suinteresuotųjų subjektų pasitenkinimo tyrimai taip pat atskleidžia, kad „Tknika“ yra labai vertinamas.

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

NAUJOVIŠKI MOKYMO METODAI

ŽINIŲ PERDAVIMAS

BENDRADARBIAVIMAS

ISPANIJA

Pažangus verslumas ir verslumo gebėjimų ugdymas

Verslumo mokymo tinklas (angl. NFTE) susikūrė Niujorke 1987 m., o veiklą Belgijoje pradėjo 1998 m. Nuo tada jo mokymo kursus baigė daugiau kaip 350 000 jaunuolių. Belgijoje NFTE siūlo naujovišką mokymo programą Flandrijoje, Valonijoje ir Briuselyje; jo kursai, kuriems vadovauja verslo srityje labai patyrę instruktoriai, teikia daugiau galimybių blogesnėje padėtyje esantiems jaunuoliams pasiekti sėkmę profesiniame ir asmeniniame gyvenime. Per šiuos kursus užmezgami konkretūs švietimo aplinkos ryšiai su įmonėmis.

Per programą *Vaardig Ondernemerschap En Ondernemende Vaardigheden* („Pažangus verslumas ir verslumo gebėjimų ugdymas“) du NFTE atestuoti

verslo instruktoriai lankosi mokyklose ir organizacijose ir joms pateikia verslumo ugdymo priemonių rinkinį. Šiuo mokymu siekiama, kad kiekvienas jaunuolis parengtų savo idėjos įkvėptą verslo planą arba norimą projektą. Taip pat skatinama ugdyti verslų požiūrį, verslumo gebėjimus, gilinti šios srities įžvalgas. Taip pat praktiškai lavinami gebėjimai dirbti kompiuteriu, be kurių būtų sunku pasiekti sėkmę šiuolaikiniame pasaulyje.

Mokytojai gali dalyvauti NFTE kursuose kaip padėjėjai, taip pat patys gali, sėkmingai užbaigę NFTE instruktoriaus rengimo procesą, tapti atestuotais instruktoriais.

Veiklos rūšis: tęstinio profesinio tobulinimosi paslaugų teikėjų aprėpties strategijos

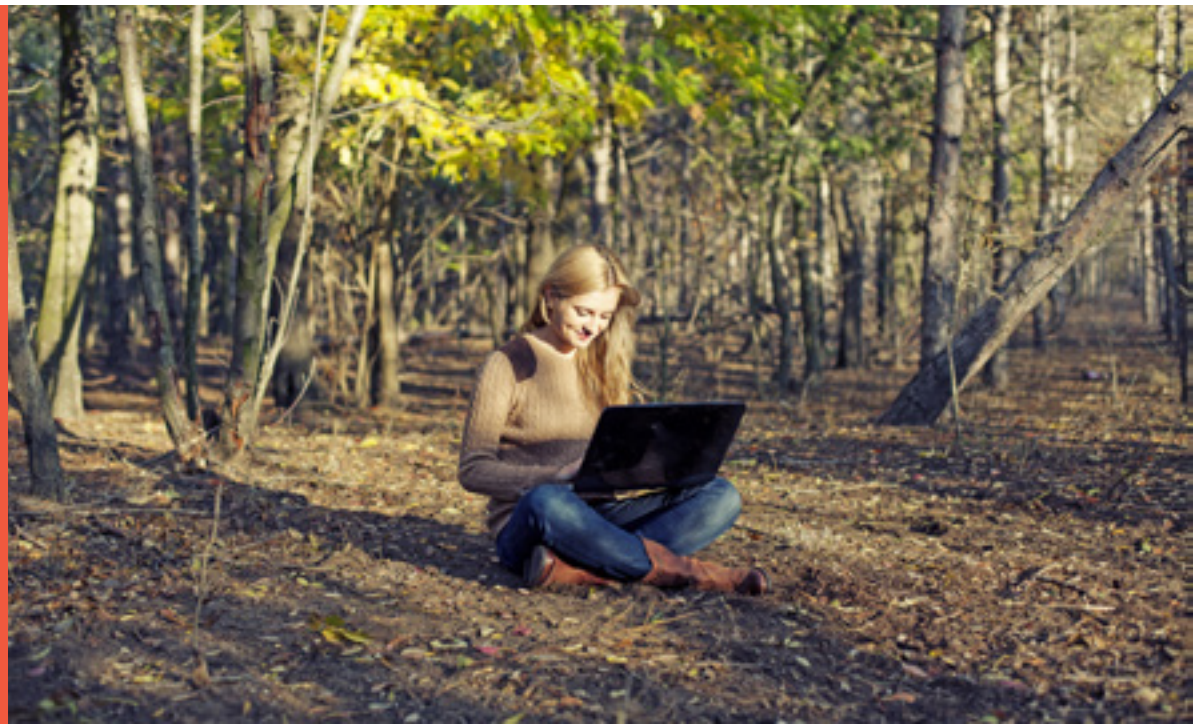
Šalis, kurioje vykdyta veikla: Belgija

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Belgijos verslumo mokymo tinklas (NFTE)

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda:

<http://www.nfte.be/index.php?id=home&L=2>

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: profesinių vidurinių ir profesinių mokyklų mokiniai

Sėkmės sąlygos

Vienas iš mokymo tikslų – skatinti mokinius apmąstyti kūrybiškus, netradicinius projektus. Jam pasiekti reikalingi ne mažiau naujoviški ir sąveikūs mokymo metodai. Todėl NFTE Belgijoje dirba pagal įvairius metodus, be kita ko, užduoda mokiniams atlikti savo artimiausios aplinkos rinkos tyrimą ir įvertinti savo idėjos perspektyvumą remiantis internete rasta informacija.

Sėkmei ir dalyvavimui taip pat labai svarbu galėti remtis realia gyvenimo patirtimi ir gauti atsiliepimų. Per šį kursą apsilankoma įmonėje, o verslo vadovai pateikia rekomendacijų. Baigdami kursą mokiniai įmonėje pristato savo verslo planus klausytojų auditorijai ir iš verslininkų sudarytai vertinimo komisijai.

Veiklos poveikis

Šiuose kursuose per metus dalyvauja apie 400 mokinių; planuojama juos išplėsti, kad iki 2017 m. dalyvaujančių mokinių padaugėtų iki 800.

Atlikus kokybinį tyrimą nustatyti keli laimėjimai:

- ▶ 45 proc. visų NFTE dalyvių susiranda darbą arba patys imasi verslo;
- ▶ 21 proc. dalyvių papildomai mokosi toliau;
- ▶ 77 proc. mokinių jaučiasi pasirengę susirasti darbą arba pradėti savo verslą;
- ▶ 20–80 proc. pagerėja bendros žinios apie verslą;
- ▶ padidėja pasitikėjimas savimi, gebėjimas dirbti kolektyve, organizuotumas, pagarbumas, punctualumas ir motyvacija.

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

APRĖPTIES STRATEGIJOS

MOKYMO PRIEMONIŲ RINKINYS

VERSLŲ PLANAVIMAS

BELGIJA

Mokytojų rengimas steigti „mokomašias įmones“ savo mokyklose

Bulgarijos mokomųjų įmonių centras prie Švietimo, jaunimo reikalų ir mokslo ministerijos siūlo 3 dienų mokymo programą, kuriame dalyvauja po 10–20 kiekvienos mokyklos mokytojų. Programą sudaro apie 30 proc. teorijos ir 70 proc. praktikos, įskaitant tokią veiklą, kaip kolektyviniai idėjų svarstymai, grupinis ir kolektyvinis praktinis darbas, verslumo simuliacija ir diskusijos. Siekiama kiekvienoje mokykloje įsteigti ir valdyti mokomąją įmonę.

Mokomosios įmonės yra tikrų įmonių modeliai su visais realiam verslui reikalingais dokumentais, sistemomis ir procedūromis. Jose suteikiama tiesioginės patirties, kaip įsteigti nedidelę įmonę, prekiauti ir užsiimti verslu, tiems mokiniams, kurie negali pasisemti patirties iš tikros įmonės. Mokiniai užsiima prekyba, išmoksta valdyti pardavimo skyrių ar biurą, organizuoja personalo

darbą, tvarko sąskaitas, kontroliuoja vertybinių popierių ir administracines sistemas. Dinamiškoje ir tikroviškoje mokomosios įmonės aplinkoje mokiniai gali gauti įvairiausios naudos: išmokti pritaikyti teoriją praktikoje, dirbti kolektyve ir įgyti bendravimo gebėjimų, ugdyti planavimo gebėjimus ir verslų mąstymą.

Apskritai per šį dirbančių mokytojų kvalifikacijos kėlimo kursą sudaroma mokyklos mokytojų, kurie gali mokyti verslumo ir remti jo ugdymą, grupė. Visi mokytojai specializuojasi skirtingose srityse ir yra supažindinami su įmonių steigimo ir valdymo teisinėmis procedūromis ir praktika. Mokytojai taip pat išmoksta metodų, kaip paskatinti mokyklos mokinius dalyvauti mokomosios įmonės kurse, jiems taip pat įteikiamas mokomosios įmonės instruktoriaus pažymėjimas. Naujai įgytas žinias ir gebėjimus mokytojai gali pritaikyti savo mokomiesiems dalykams.

Veiklos rūšis: tęstinio profesinio tobulinimosi paslaugų teikėjų aprėpties strategijos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Bulgarija

Veiklą vykdžiusi įstaiga: Bulgarijos mokomųjų įmonių centras

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda:

<http://www.buct.org/index.php?p=22>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Dariya Mavrudieva

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: info@buct.org

Telefonas: +359 29632272

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: mokytojai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: mokytojų tęstinis profesinis tobulinimasis, vidurinių, aukštųjų ir profesinių mokyklų mokytojai

Sėkmės sąlygos

- ▶ Skatinti dalyvavimą. Šis kursas plačiai reklamuojamas (tiek bendrojo lavinimo, tiek profesinėse) mokyklose, taip pat internetu ir per kasmetinius mokytojų susitikimus. Tada mokyklos Bulgarijos mokomųjų įmonių centrui siunčia paraiškas dalyvauti kurse.
- ▶ Kuo daugiau partnerių. Svarbiausia sėkmei – mokyklų, vyriausybinių institucijų ir įmonių bendradarbiavimas. Jį iš dalies palengvina 2004 m. sukurtas Bulgarijos mokomųjų įmonių tinklas, kurio nariai yra mokomosios įmonės, Bulgarijos mokomųjų įmonių centras, verslo organizacijos, įmonės, nevyriausybines organizacijos ir vyriausybės institucijos.
- ▶ Įtraukti verslo partnerius. Įmonės siūlo Bulgarijos mokomųjų įmonių centrui naudotis jų kompetencija, konsultacijomis, stebėsena ir vertinimu, taip pat tiesiogiai dalyvauja mokyklose mokant mokytojus.

Veiklos poveikis

Ši programa turi daug sėkmingų elementų:

- ▶ plati jos aprėptis: kiekvienoje mokykloje, kurią ji pasiekia, į ją įsitraukia 10–20 mokytojų ir 500–1 500 mokinių;
- ▶ programa yra tvari – jos kursai vyksta kiekvienais metais nuo 1999 m.;
- ▶ ji padėjo daugelyje mokyklų stiprinti verslumo ugdymui palankų

mąstymą; sudarytos tarpdalykinės mokytojų grupės užtikrina, kad verslumo ugdymui palanki mokymo ir mokymosi aplinka būtų tvari.

Planai išplėsti veiklą

- ▶ Organizuoti tolesnį programoje dalyvavusių mokytojų kvalifikacijos tobulinimą naujose, pavyzdžiui, užsienio kalbų, IRT gebėjimų, kolektyvo kūrimo ir valdymo, srityse. Taip bus dar labiau sustiprinta jų kompetencija. Mokymo kursai planuojami ir rengiami bendradarbiaujant su verslo organizacijomis.
- ▶ Siekti, kad mokytojai daugiau bendradarbiautų su tikromis įmonėmis; rengti mokytojus konsultuoti, spręsti problemas, atlikti tikrinimus ir vertinimus

TESTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

APRĖPTIES STRATEGIJOS

ATESTAVIMAS

BENDRADARBIAVIMAS

BULGARIJA

JA-YE: mokyklų mokytojų kvalifikacijos tobulinimo veikla

„JA-YE Europe“ yra nevyriausybinė organizacija, turinti 37 nacionalinius narius, kurie stengiasi nuo pradinės mokyklos iki universiteto ugdyti mokinių verslumą, įsidarbinimui reikalingus gebėjimus ir finansinį raštingumą. 2011–2012 m. šis tinklas savo įvairiomis programomis pasiekė daugiau kaip 3 milijonus mokinių. JA-YE Europos būstinė yra Briuselyje. 2011–2012 akademiniiais metais JA-YE mokymo veikloje dalyvavo apie 135 000 mokytojų iš 70 000 mokyklų. Viena populiariausių programų yra „Įmonių programa“, per kurią mokiniai, mokytojo ir savanorio verslo konsultanto padedami, įsteigia mini įmonę. Per ją ne tik mokiniams suteikiama įvairių formalaus ir neformalaus mokymosi galimybių – dirbantieji mokytojai taip pat gali įvairiai mokytis keturiose pagrindinėse srityse:

- ▶ pasitikėjimas savimi – asmeninių savybių ir pažiūrų formavimas, kaip antai:
 - ▶ gebėjimas ir noras imtis iniciatyvos;
 - ▶ naujoviškumas ir kūrybiškumas;
 - ▶ pasirengimas rizikuoti;
- ▶ kompetencija – su verslo plėtra ir naujoviškais procesais susijęs mokymasis, žinios ir gebėjimai;
- ▶ patirtinis mokymasis – konkrečių dalykų mokoma ir svarbiausi gebėjimai ugdomi taikant versliuos darbo metodus;
- ▶ dalyvavimo patrauklumas ir motyvacija: įtraukiama vietos bendruomenė, mokinių tėvai ir draugai, žiniasklaida, dalyvaujama prekybos mugėse ir konkursuose, taip pat užsiimama tarptautinio masto veikla.

Veiklos rūšis: tęstinio profesinio tobulinimosi paslaugų teikėjų aprėpties strategijos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: tarptautinis lygmuo

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Junior Achievement Young Enterprise Europe („JA-YE Europe“)

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.ja-ye.org>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Jarle Tømmerbakke

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: jarle@ja-ye.org

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: mokytojai ir 16–19 metų amžiaus mokiniai, dalyvaujantys JA-YE įmonių programoje

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: profesinio rengimo įstaigų ir vidurinių mokyklų mokytojai

Programos ciklas prasideda nuo mokslo metų pradžios. Pagal JA-YE strategiją pirmiausia kreipiamasi į mokyklos savininką (pavyzdžiui, vietos savivaldybę) ir paklausiama, ar jis norėtų, kad jo mokykla dalyvautų programoje; paskui to paties paklausiama mokyklos direktoriaus. Tada JA-YE pradeda pirminį mokytojų rengimą; mokytojai supažindinami su svarbiausiomis programos sąvokomis ir sudaromos tinklo grupės, kad dalyviai neliktų vieni. Tai svarbu, nes dažnai būna daug neaiškumų dėl naujų metodų ar priešinimosi jiems; mokytojams kyla visokių klausimų, pavyzdžiui: „Ar vaikai pagal naujus metodus tiek daug išmoks?“ Paskui mokiniai pradeda „mini įmonės“ ciklą, kuris trunka vienus metus: parengia verslo idėją, rinkodaros strategiją ir biudžetą, o vėliau dalyvauja įvairiuose vietos konkursuose.

Sėkmės sąlygos

- ▶ JA-YE programų sėkmę lemia formaliojo ir neformaliojo mokymosi derinimas:
 - ▶ per formalųjį mokymąsi suteikiama galimybių dalyvauti tikroje, o ne simuliacinėje veikloje: 2–3 dienas vyksta mokytojų rengimas ir tęstinis profesinis tobulinimasis naudojant papildomą internetinį turinį ir mokant internetu; taip pat remiantis praktine patirtimi, taip pat įvertinami ir pripažįstami gebėjimai;
 - ▶ per neformalųjį mokymąsi mokytojai ir mokiniai naudojami programoje dalyvaujančių mokyklų tinklu; kiekvienai klasei verslo bendruomenė skiria instruktorių; 1–3 dienas vyksta užklausinė veikla (konkursai ar inovacinės stovyklos), taip pat dalyvauja buvę tos mokyklos mokiniai;
 - ▶ didelė JA-YE veiklos dalis taip pat turi svarbų tarptautinį matmenį, bendradarbiaujama visoje Europoje, pavyzdžiui, per kasmetinį Europos metų įmonės konkursą, JA-YE iniciatyvą „Verslas be sienų“, JA-YE socialinių įmonių programą ir Europos kūrybiškumo ir inovacijų konkursus.
- ▶ Konkursai įtraukia bendruomenę ir įkvepia mokytojus. JA-YE mano, kad konkursai yra būtini užmezgant ryšius su vietos bendruomene ir žiniasklaida.

Šių konkursų vertinimo komisijų nariais paprastai būna verslo bendruomenės nariai, politikai, vietos ar nacionalinių švietimo institucijų darbuotojai ir tai padeda gauti jų paramą ne tik tam projektui. Keli apdovanojimai įteikiami už mini įmones, taip pat apdovanojami mokytojai ir mokyklos; toks pripažinimas dažnai suteikia pageidaujamo viešumo ne tik tai konkrečiai veiklai, bet ir mokykloms bei mokytojams.

Veiklos poveikis

Ištyrusi savo veiklos poveikį buvusiems dalyviams, JA-YE gavo daug gerų rezultatų. 90 proc. mokytojų šį mokymo metodą ketina rekomenduoti savo kolegoms. Mokiniai dažnai sako, kad „taip mokykla tampa įdomesnė ir labiau įkvepianti“. Taip pat matome, kad tokiu mokymo metodu ugdomi verslininkai.

- ▶ Naujai įsteigtos įmonės: atlikus nepriklausomą ankstesnių dalyvių tyrimą nustatyta, kad šie buvę mokiniai įsteigė 50 proc. daugiau naujų įmonių negu kontrolinė grupė. 12 proc. JA-YE vidurinėms mokykloms skirtos įmonių programos dalyvių iki 25 metų pradėjo savo verslą, o iš joje nedalyvavusiųjų – 8 proc.
- ▶ Ugdomas pasitikėjimas savo verslumu. 55 proc. mokinių, dalyvavusių įmonių programoje, teigia įgiję reikalingų gebėjimų ir žinių, kad galėtų pradėti savo verslą, jei būtų tam galimybių; kontrolinėje grupėje taip manė 41 proc.
- ▶ Rengiami būsimi vadovai. 33 proc. JA-YE įmonių programoje dalyvavusių mokinių, palyginti su 25 proc. kontrolinės grupės narių, dabar eina vadovaujamas pareigas.
- ▶ Kelios kitos nepriklausomos studijos ir tyrimai patvirtino šiuos nustatytus faktus.

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

APRĖPTIES STRATEGIJOS

SĄMONINGUMO UGDYMO STRATEGIJOS

NAUJOVIŠKI MOKYMO METODAI

PRAKTINIAI METODAI

EUROPOS MASTAS

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

JA-YE „Verslas be sienų“ (Enterprise without Borders®)

JA-YE socialinių įmonių programa (Social Enterprise Programme)

Europos kūrybiškumo ir inovacijų konkursas (European Creativity and Innovation Challenge)

Dviejų dienų seminaras „Verslumo ugdytojas“

„Verslumo ugdytojas“ – tai dviejų dienų seminaras, kuriame svarstomi tokie klausimai, kaip mokytojų profesionalumas ir jų vaidmuo skatinant visuomenės permainas. Per šį sąveikų seminarą naudojami naujoviškos praktikos pavyzdžiai, diskutuojama ir derinamasi prie asmeninės dalyvių darbo aplinkos. Pats seminaras pagrįstas prielaida, kad mokytojui yra kur kas lengviau vadovauti besimokantiems tuomet, kai jis pats turi atitinkamos patirties; pripažįstama, kad daugelis mokytojų turi nedaug (arba mano, kad turi nedaug) patirties, susijusios su verslumu. Todėl šiame seminare mokytojams padedama pripažinti ir suprasti, kad bet kokią gyvenime įgytą kompetenciją ir patirtį galima panaudoti verslumui. Svarbu tai, kad mokytojai taip pat užmezga ryšius su kitais, kurie dirba šioje srityje, ir tai atveria galimybių sėkmingai bendradarbiauti.

Seminare nagrinėjama verslumo ugdytojo samprata, sėkmingai dirbančius verslininkus prilyginant geriems mokytojams. Jame per dialogą ir svarstymą paryškunami ir nagrinėjami svarbiausi mokytojo profesionalumo aspektai, profesinė tapatybė ir būdai sudominti besimokančiuosius, įskaitant požiūrį į permainas, netikrumą, riziką ir tarpusavio santykius.

Dviejų dienų seminare nagrinėjamos penkios temos:

- ▶ kas yra verslumo ugdytojas;
- ▶ mokymasis ir mokymas XXI amžiuje;
- ▶ ką žinome apie sėkmingą mokymąsi;
- ▶ besimokančiųjų suinteresuotumas savo mokymusi;
- ▶ verslumo kompetencijos stiprinimo strategijos.

Veiklos rūšis: tęstinio profesinio tobulinimosi paslaugų teikėjų nuolatinio rėmimo iniciatyvos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Škotija (Jungtinė Karalystė)

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Aberdyno universitetas

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.abdn.ac.uk/spe/>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: dr. David McMurtry

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: d.c.mcmurtry@abdn.ac.uk

Telefonas: +44 1224274623

Kiti dalyviai ar partneriai: Škotijos verslumo programa; Kroatijos nacionalinė mokytojų rengimo agentūra; Kaiserio Erdžijo universitetas (Turkija)

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: mokytojai, mokyklų direktoriai, būsimi mokytojai, mokytojų rengėjai, švietimo institucijų darbuotojai, psichologai ir pedagogai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: visų švietimo lygmenų – ikimokyklinio, pradinio ir vidurinio ugdymo, tolesnio švietimo ir aukštojo mokslo – mokytojai

Dalyviai nagrinėja verslumo mokymąsi ir mokymą šiuolaikinėje aplinkoje ir aptaria gerosios patirties pavyzdžius. Jie taip pat užsiima aktyviu planavimu panaudodami savo atrastas ir tirtas dirbant pagal minėtas idėjas, kaip parengti pažangos darbotvarkę, kad būtų patobulintas vienas kuris nors jų darbo aspektas.

Verslus požiūris ir kūrybiškumas skatinami daugeliu įvairių pedagoginių metodų, tarp jų yra tokie:

- ▶ kuratorių vedami pristatymai, per kuriuos naudojami mokslinių tyrimų ir literatūros duomenys ir gerosios patirties pavyzdžiai, dirbant su vaizdo medžiaga;
- ▶ išsamūs svarstymai, diskusija, dialogas ir bendravimas;
- ▶ veiklos planavimas pavieniui ir grupėse;
- ▶ grupių pranešimai.

Seminarą „Verslumo ugdytojas“ šiuo metu pagal galimybes siūlo keturi partneriai, dalyvaujantys įgyvendinant aprašytąjį projektą. Kiekvienas norintis surengti tokį seminarą (bet kurioje Europos šalyje) turėtų pirmiausia kreiptis į dr. Davidą McMurtry Aberdyno universitete. Seminarą užsakanti įstaiga turėtų žinoti, kad jai reikės padengti pranešėjų kelionės ir apgyvendinimo išlaidas. Kartu su šiuo 2 dienų seminaru taip pat galima dalyvauti internetinėje besimokančiųjų bendruomenėje, kurioje dalyviai gali gauti medžiagos ir ja dalytis, bendrauti prieš seminarą ir po jo.

Seminare ne tik įgyjama tęstinio profesinio tobulinimosi patirties – tai yra ir mokslinė tiriamoji veikla. Naudojant klausimyną renkami duomenys apie dalyvių požiūrius į verslumo ugdytojo sampratą ir apie savo profesinę tapatybę, ypač apie tai, kiek jie patys save laiko versliai mąstančiais.

Veiklos poveikis

Ši nauja programa jau labai sėkmingai įgyvendinta Zagrebe (Kroatija, 2012 m. birželio mėn.), Aberdyne (Škotija, 2012 m. rugsėjo mėn.) ir Kaiseryje (Turkija, 2013 m. kovo mėn.). Iš seminarų vertinimų matyti, kad dalyvavimas juose labai sustiprino dalyvių tikėjimą savo jėgomis ir kartu gali suteikti praktikai bei politikai naudingų žinių. Po renginio Kaiseryje paskelbtuose mokslo darbuose ir pranešimuose svarstoma sąvokų raida ir empiriniai duomenys, daugiau dėmesio skiriant tarptautinio masto palyginimams.

Verslumo užsiėmimai ir versli veikla taip pat buvo naudinga mokiniams ir jų mokymuisi visose dalykinėse srityse. Savo vaidmenį suprantantys verslumo ugdytojai geriau suvokia, kokią poveikį jie daro visuomenei, ir tai – svarbi profesinio tobulėjimo prielaida.

Seminaro rengėjų grupė mielai svarsto galimybes surengti šį seminarą bendradarbiaujant su mokytojais iš kitų šalių ir kitokios aplinkos.

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

NUOLATINIS RĖMIMAS

SĄMONINGUMO UGDYMAS

PATIRTINIS MOKYMASIS

JUNGTINĖ KARALYSTĖ

Nacionalinis verslumo ugdymo standartas

Nacionalinį verslumo ugdymo standartą parengė Voriko universiteto Švietimo ir pramonės centras. Tai – kokybės vertinimo procesas, per kurį siekiama atpažinti ir pavišinti verslumo ugdymo programų rengimo ir įgyvendinimo gerą patirtį. Tai daugiau mokytojų rengimo, o ne į mokinius orientuota veikla.

Sistema sudaryta iš penkių dalių, kurių kiekvienoje apibūdinami ir nustatomi kokybei svarbūs procesai. Tai yra:

- ▶ verslumo ugdymo vizijos sukūrimas;
- ▶ verslumo ugdymo audito atlikimas;
- ▶ verslumo ugdymo planavimas ir valdymas;

- ▶ verslumo ugdymo programos įgyvendinimas; ir
- ▶ verslumo ugdymo vertinimas.

Kiekvienoje dalyje pateiktas mokykloms privalomų reikalavimų sąrašas kartu su trumpu aprašymu ir paaiškinimu, kokie dokumentai ir duomenys reikalingi įvertinimui pagal nacionalinį standartą.

Siekiančios atitikti nacionalinį verslumo ugdymo standartą mokyklos turi įrodyti, kad:

- ▶ yra pasiryžusios ugdyti visų savo mokinių verslumą;
- ▶ turi savo būsimų poreikių viziją ir rengia verslumo ugdymo programą, į ją įtraukdamos mokymąsi iš veiklos ir į besimokantįjį orientuotus metodus;

Veiklos rūšis: dirbančių mokytojų nuolatinio rėmimo iniciatyvos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Jungtinė Karalystė

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Švietimo ir pramonės centras

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda:

<http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/cei/enterpriseeducation/casestudy/>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Malcolm Hoare

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: m.g.hoare@warwick.ac.uk

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: mokytojai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: pradinių, vidurinių ir specialiųjų mokyklų mokytojai

- ▶ aiškiai supranta, kaip verslumo ugdymas įsilies į bendrąją ugdymo programą ir mokyklos plėtros planą, taip pat kad mokyklos vadovybė ir visi darbuotojai pritaria verslumo ugdymo koncepcijai ir ją supranta;
- ▶ verslumo ugdymo veikla, ypač jos poveikis kiekvieno besimokančiojo gebėjimų ugdymui, reguliariai vertinama.
- ▶ verslo koordinatorių ir mokyklos darbuotojų vidaus arba išorės pastangomis vyksta specializuotas tęstinis profesinis mokytojų tobulinimasis.

Sėkmės sąlygos

- ▶ Nemokama ir prieinama informacija. Svarbus standartų ypatumas yra tai, kad jie internetu paskelbti vadinamajame „Įmonių kaimelyje“ (*Enterprise Village*), kuriame mokytojai ir įstaigos gali šią medžiagą lengvai ir nemokamai gauti.
- ▶ Naudojantis internete paskelbta medžiaga galima įvertinti save ir planuoti veiksmus. Galima nustatyti aiškius su bendruoju verslumo ugdymu mokykloje susijusius pranašumus ir trūkumus ir dirbti toje srityje.
- ▶ Galima gauti išorės akreditaciją.

Veiklos poveikis

- ▶ Reikalavimas teikti specializuoto dirbančių mokytojų kvalifikacijos kėlimo paslaugas didina mokytojų verslumo ugdymo kursų paklausą ir pasiūlą, taip pat skatina kurti naudingus mokyklų ir įmonių tinklus.
- ▶ Su medžiaga dirbantys darbuotojai praneša, kad jiems patinka sisteminis požiūris ir galimybės užfiksuoti geriausią nustatytą patirtį.
- ▶ Darbuotojai dažnai geba atpažinti „paslėptą“ verslumo ugdymą, kuris vyksta jų mokyklose, tik iki tol nebuvo žinomas.
- ▶ Mokytojai ir jų mentorai vertina tai, kad gauna aiškias gaires, kurios padeda užtikrinti aukštą verslumo ugdymo kokybę. Jie taip pat teigiamai vertina tai, kad lankstumas yra vienas iš reikalavimų, todėl galima skirti dėmesį vietos prioritetams ir kartu patenkinti būtinus kriterijus.

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

NUOLATINIS RĖMIMAS

INTEGRUOTAS

STANDARTIZACIJA

JUNGTINĖ KARALYSTĖ

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

CEI svetainė: <http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/cei/>;

„Enterprise Village“ svetainė: <http://www.enterprisevillage.org.uk/>

Verslumo koncepcijos interpretavimas ugdymo programose

Švietimo tyrimų ir plėtros centras (CERD) yra Libano vyriausybės agentūra, atliekanti pagrindinį vaidmenį rengiant ugdymo programas. Ji rengia metodus, kaip integruoti verslumo ugdymą į šalies švietimo sistemą. Bandomajame etape verslumo ugdymo turinys įtraukiamas į bendrojo lavinimo ir profesinio ugdymo programas. Tai pasiekta keliais žingsniais:

- ▶ iš pradžių CERD pateikė projekto paraišką ministrams, kad įtikintų juos į ją investuoti;

- ▶ vėliau išrinktos bandomojo įgyvendinimo vietos (iš viso apie 50) ir tų mokyklų direktoriai pakviesti apsvarstyti projektą;
- ▶ galiausiai CERD parengė mokyklų mokytojus, kad jie galėtų imtis šios iniciatyvos.

Gauta ir parengta įvairių įgyvendinimui naudingų išteklių, tarp jų – gairės dėl ugdymo programos, mokiniams skirta medžiaga ir mokytojų vadovas. Visa medžiaga parengta pagal aktyvaus mokymosi metodą, pradedant įsidarbinimui būtinų gebėjimų ugdymu.

Veiklos rūšis: dirbančių mokytojų nuolatinio rėmimo iniciatyvos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Libanas

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Švietimo tyrimų ir plėtros centras (CERD)

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: <http://www.crdp.org/CRDP/>

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų mokytojai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: pradinės mokyklos

Sėkmės sąlygos

- ▶ Siekiant platesnio poveikio būtina integruoti verslumo ugdymą į ugdymo programą. Šis projektas laikytas pirmu žingsniu Libane kuriant „verslią visuomenę“, nes juo siekta platesnio poveikio Libano visuomenei; jo sėkmę nulėmė tai, kad verslumas buvo ne tik užklasinis užsiėmimas, bet ir integruotas į pagrindinę ugdymo programą.
- ▶ Įtraukti visus svarbiausius veikėjus. Siekiant nustatyti stipriąsias ir silpnąsias sritis įgyvendinti bandomieji projektai; jų rezultatai atskleidė, kad bandomųjų projektų sėkmei užtikrinti būtinas dalyvavimas trimis lygmenimis (iš pradžių – ministerijos, paskui – mokyklų direktorių ir galiausiai – pedagogų).
- ▶ Stengtis, kad būtų kuo mažiau tų pačių dalykų kartojimo, taigi daugiau ekonominės naudos. Galiausiai buvo išvengta finansuotojų veiklos sutapimo, nes kiekvienas iš jų dirbo vis kitoje programos srityje.

TEŠTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

RĖMIMO INICIATYVOS

SĄMONINGUMO UGDYMAS

UGDYMO MEDŽIAGA

LIBANAS

Projecte Emprenedors (Verslumo projektas)

Kiekvienais mokslo metais apie 10 mokytojų iš įvairių **Verslumo programą** įgyvendinančių mokyklų, susitikę Katalonijos švietimo departamente, diskutuoja ir dalijasi medžiaga, patirtimi bei idėjomis. Ši medžiaga yra ir apie tai, kaip padėti mokytojams vadovauti mokiniams vykdant simuliacinių įmonių steigimo projektus, pavyzdžiui: „Įmonės steigimas: kaip parengti verslo planą“. Yra pateikiama: pamokų planai, pastabos mokytojams, mokomoji medžiaga mokiniams, taip pat informacija apie svarbiausias vyriausybės teisės aktų nuostatas; naudingos nuorodos; teminė vaizdo medžiaga; praėjusių metų projektų pavyzdžiai. Be to, visi mokytojai dalijasi patirtimi ir

verslumo skatinimo savo mokyklose rezultatais; daugumos prašoma savo veiklos vertinimą pateikti raštu, kiti savo darbą pristato kūrybiškiau, pavyzdžiui, sukuria filmą, kuriame parodo mokinių per savo galutinį projektą parengtų pristatymų rezultatus.

Švietimo departamentas taip pat pateikė vietos įmonių kontaktinius duomenis ir aptarė, kaip su jomis būtų galima užmegzti ryšius pagal kiekvieno projekto tvarkaraštį. Jis taip pat pabrėžė, kad būtų naudinga pakviesti sėkmingai dirbančius verslininkus projektų pradžioje atvykti į mokyklą ir pasakyti įkvepiančią kalbą.

Veiklos rūšis: dirbančių mokytojų nuolatinio rėmimo iniciatyvos

Šalis, kurioje vykdyta veikla: Katalonija (Ispanija)

Veiklą vykdydžiusi įstaiga: Katalonijos švietimo departamentas

Projekto ar įstaigos svetainė arba nuoroda: Katalonijos švietimo departamento svetainė <http://www20.gencat.cat/portal/site/ensenyament>

Pagrindinis kontaktinis asmuo: Xavier Yáñez, Maria Ojuel ir Monica Artigas

Pagrindinis el. pašto adresas pasiteirauti: xyanez@xtec.cat, mojuel@xtec.cat, monica.artigas@terra.es

Telefonas: +34 935516900, papild. numeris 3835

Taikymo sritis, tikslinė auditorija: savo mokyklose pagal verslumo programas dirbantieji mokytojai

Švietimo lygmuo, kuriam skirta veikla: tęstinis profesinis tobulinimasis, vidurinių mokyklų mokytojai

Sėkmės sąlygos

Verslumą ugdančios mokyklos koncepcija Katalonijoje yra gana nauja, todėl neįmanoma apsieiti be Švietimo departamento paramos.

Ši veikla yra Švietimo departamento remiama kaip tęstinis mokytojų kvalifikacijos tobulinimas; kai kuriose Katalonijos mokyklose jos bandomajame etape galima dalyvauti nemokamai. Švietimo departamento dalyvavimas yra labai svarbus, kad mokytojai – ypač tie, kurie tai daro pirmą kartą – galėtų dalytis patirtimi ir medžiaga. Be to, šiais metais į privalomojo švietimo vidurinių mokyklų trečiųjų klasių programas įtrauktas naujas pasirinkiamasis dalykas – „emprenedoria“ (verslumas). Todėl itin svarbu, kad šiame mokyme galėtų dalyvauti daugiau mokytojų, ypač ekonomikos disciplinų, kuriems paprastai pavedama mokyti ir naujojo dalyko. Be to, mokyklos neturi daug medžiagos, todėl kad jos galėtų gauti kokybiškos informacijos, būtina Švietimo departamento pagalba ir informavimas.

Per projektą „Projecte Emprenedors“ jau parengta 25 valandų mokymo programa, konkrečiai skirta naujam dalykui – verslumo ugdymui; mokytojai per šią programą įgyja reikiamų priemonių ir išteklių jai įgyvendinti.

TĘSTINIS PROFESINIS TOBULINIMASIS

RĖMIMO INICIATYVOS

BENDRADARBIAVIMAS

UGDymo MEDŽIAGA

ISPANIJA

Naudingos nuorodos, šaltiniai:

Nuoroda į kai kurią išplatintą medžiagą: http://phobos.xtec.cat/cirel/cirel/index.php?option=com_content&view=article&id=105&Itemid=74

Nuoroda į Švietimo departamento svetainę, kurioje yra nemažai verslumui skirtų išteklių: <http://www.xtec.cat/web/recursos/emprenedoria>

Rodyklė

Skirsnis	Veiklą vykdanți institucija	Tirto atvejo pavadinimas	Psl.
Pirminis mokytojų rengimas (PMR)	Arteveldo universitetinė kolegija (Belgija)	<i>Arteveldehogeschool</i> kūrybiškumo, inovacijų ir verslumo centras (ACCIO)	44
PMR	Liuveno T grupės pedagogikos kolegija (Belgija)	Menas mokytį laikantis savito požiūrio	20
PMR	Taikomųjų mokslų universiteto (HAMK) Profesinio mokytojų rengimo skyrius (Suomija)	Profesinio mokytojų rengimo programa	32
PMR	Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos (BJRM) švietimo ir mokslo ministerija	Naujoviškumas ir verslumas	46
PMR	Nacionalinė dailės ir dizaino kolegija, Dublinas (Airija)	„Judančios skulptūros“: meno nauda rengiant mokytojus	18
PMR	Viana do Castelo politechnikos instituto kolegija (Portugalija)	Verslumo ugdymo programa 3–12 metų amžiaus vaikams	42
PMR	(Tarptautinis) Pietryčių Europos verslumo mokymosi centras (SEECEL)	Regioninis verslumo mokymosi projektas, konkrečiai skirtas būsimų mokytojų rengimui ir dirbančių mokytojų kvalifikacijos kėlimui	30
PMR	Sognės ir Fjurdanės universitetinė kolegija (Norvegija)	Iniciatyva REAL (Kaimo įmonės už aktyvų mokymąsi) – profesinė ir pedagoginė priemonė	40
PMR	Šv. Marijos universitetinė kolegija, Belfastas (Airija)	Kokybinių mokymosi rezultatų vertinimas	22
PMR	Gvardos politechnikos instituto (GPI) Aukštesnioji pedagogikos, komunikacijos ir sporto mokykla (Portugalija)	Ugdymo programos dalykas – „Asmenybės ir socialinis ugdymas“	24
PMR	Svonsio metropolitenos universitetas (Jungtinė Karalystė)	Rengti mokytojus padeda absolventai	34
PMR	Kopenhagos universitetinės kolegijos Pedagogikos fakultetas (Danija)	Inovacijų konsultantai Kopenhagos universitetinėje kolegijoje	38
PMR	Janinos universiteto Ankstyvojo ugdymo fakultetas (Graikija)	Mentorystės programa universitete	28
PMR	Juveskiulės universitetas (Suomija)	Verslumą ugdantys mokytojų rengimo metodai	16
PMR	Laplandijos universitetas (Suomija)	Privalomasis muzikos kursas su verslo perspektyva (pedagoginis metodas)	36
PMR	Velso verslumo ugdytojų tinklas WEEN prie Svonsio metropolitenos, Trejbės ir šv. Dovydo universiteto (Velsas, Jungtinė Karalystė)	Velso verslumo ugdytojų tinklas WEEN, remiamas <i>Enterprise Educators UK</i> (EEUK)	48
PMR	Belgijos XIOS universitetinė kolegija (Belgija)	Didaktinis tarpdalykinio mokymosi seminaras	26
Tęstinis profesinis tobulinimasis (TPT)	Bulgarijos mokomųjų įmonių centras (Bulgarija)	Mokytojų rengimas steigti „mokomąsias įmones“ savo mokyklose	84
TPT	Švietimo ir Pramonės centras (Jungtinė Karalystė)	Nacionalinis verslumo ugdymo standartas	90
TPT	Švietimo tyrimų ir plėtros centras (CERD) (Libanas)	Verslumo koncepcijos aiškinimas ugdymo programose	92
TPT	Slovėnijos Respublikos amatų ir smulkiojo verslo rūmai (Slovėnija)	Projektas „UPI“	70

Skirsnis	Veiklą vykdanči institucija	Tirto atvejo pavadinimas	Psl.
TPT	„Creativity, Culture and Education“ (CCE) – Jungtinėje Karalystėje įsikūrusi nevyriausybinių organizacijų (NVO) ir labdaros fondas (Jungtinė Karalystė)	Kūrybiškumas, kultūra ir švietimas: kūrybinė partnerystė	66
TPT	Katalonijos švietimo departamentas (Katalonija, Ispanija)	<i>Projetxe Emprenedors</i> (Verslumo projektas)	94
TPT	<i>IZER Institut Européen de L'Entrepreneuriat Rural</i> (Prancūzija)	MIME metodas (<i>Méthode d'Initiation au Metier d'Entrepreneur</i>)	76
TPT	Verslo pradžios ir perdavimo iniciatyva (IFEX) – Badeno-Viurtembergo žemės finansų ir ekonomikos ministerijos skyrius (Vokietija)	Mokytojų ir mokinių verslumo dvasios puoselėjimas	62
TPT	<i>Junior Achievement Young Enterprise Europe</i> („JA-YE Europe“) (Tarptautinė)	JA-YE: mokyklų mokytojų kvalifikacijos tobulinimo veikla	86
TPT	Mančesterio akademija (Jungtinė Karalystė)	Mančesterio akademija	56
TPT	Matijo Antuno Relkovičiaus vidurinė mokykla Slavonski Brode (Kroatija)	Matijo Antuno Relkovičiaus vidurinė mokykla Slavonski Brode	54
TPT	Pirmininkavimo Ministrų Tarybai ministerija (Portugalijos Vyriausybė) (Portugalija)	Programa „Escolhas“ (Galimybių rinktis programa)	68
TPT	Belgijos verslumo mokymo tinklas (NFTE) (Belgija)	Pažangus verslumas ir verslumo gebėjimų ugdymas	82
TPT	Portugalijoje – ANESPO; Jungtinėje Karalystėje – Nortono Radstoko kolegija ir Bato miesto SPA universitetas; Danijoje – Nielso Brocko verslo kolegija; Rumunijoje – Švietimo plėtros ir inovacijų centras (TEHNE); Ispanijoje – CEBANC; Europos techninio ir profesinio rengimo ir mokymo forumas (EfVET) (Portugalija, Jungtinė Karalystė, Danija, Rumunija, Ispanija)	Projektas „Life 2“ – „Išmokyti mokytoją“	72
TPT	Ruano verslo mokykla (Prancūzija)	Naujoviška verslumo pedagogika	74
TPT	„Tknika“ – Baskų krašto vyriausybės Švietimo, kalbų politikos ir kultūros departamento Profesinio rengimo ir mokymosi visą gyvenimą padalinio patronuojamoji įmonė (Baskų kraštas, Ispanija)	„Tknika“ – profesinio rengimo ir mokymosi visą gyvenimą inovacijų centras	80
TPT	Aberdyno universitetas (Škotija, Jungtinė Karalystė)	Dviejų dienų seminaras „Verslumo ugdytojas“	88
TPT	Turku universitetas / Lapenrantos technologijos universitetas (Suomija)	YVI: virtuali aplinka, kurioje mokomasi ugdyti verslumą	60
TPT	„Valnalon“ (Ispanija)	Verslumo ugdymo praktikos pripažinimas ir keliant tobulinant mokytojų kvalifikaciją (projektas ADEPTT)	64
TPT	<i>Zespół szkół technicznych w Mikołowie</i> (Lenkija)	„Kompetencijoms – taip, stereotipams – ne“	58
TPT	<i>Zöld Kakas Líceum</i> (Vengrija)	Ryšiai su verslo bendruomene	78

ENTERPRISE & INDUSTRY MAGAZINE

Internetinis žurnalas *ENTERPRISE & INDUSTRY MAGAZINE* (http://ec.europa.eu/enterprise/magazine/index_en.htm) apima klausimus, susijusius su MVĮ, inovacijomis, verslumu, bedrąją prekių rinką, konkurencingumą ir aplinkos apsaugą, įvairių sektorių pramonės politiką ir t. t.

Spausdintinis žurnalas leidžiamas tris kartus per metus. Leidinį ispanų, italų, prancūzų ar vokiečių kalba galite užsiprenumeruoti internetu (http://ec.europa.eu/enterprise/magazine/print-edition/subscription/index_en.htm) ir parsisiųsti paštu nemokamai.

Europe Direct – tai paslauga, padėsianti Jums rasti atsakymus į klausimus apie Europos Sąjungą

Informacija teikiama nemokamai telefonu (*): 00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Informacija teikiama nemokamai, daugelis skambučių taip pat nemokami (nors kai kurie ryšio paslaugų teikėjai gali imti mokestį, taip pat gali reikėti mokėti, jeigu skambinsite taksofonu arba viešbučio telefonu).

Leidinių biuras

ISBN 978-92-79-30917-5

9 789279 309175